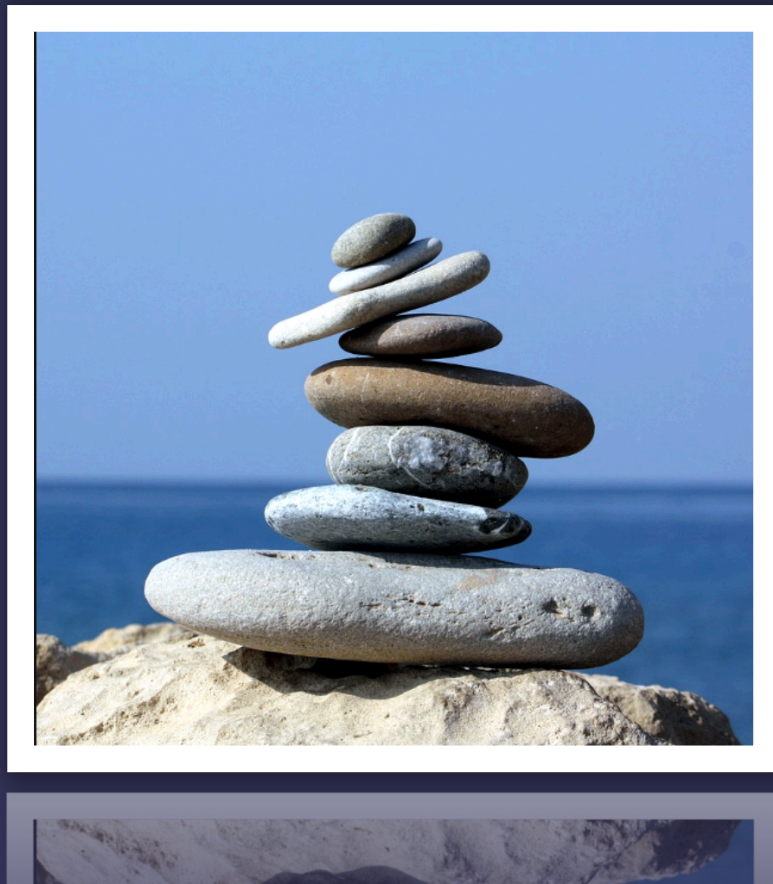

EN KRITISK ANALYSE

Konkurrencestatens konsekvenser for det sociale arbejde og dets normative fundament

Et speciale på kandidatuddannelsen i socialt arbejde - August 2017
Af Marie-Louise Bjerrum Overgaard og Heidi Fischer Eskildsen
Vejleder - Mette Rømer
Anslag: 228.368
Institut for Sociologi og Socialt Arbejde ved Aalborg Universitet

Abstract

This master thesis is a critical examination of the consequences the present Danish competitive state has on the room for manoeuvre, for managers in the children and youth area of social works, and how these consequences affect the social works normative foundation in general.

As citizens and as former social worker and former nurse, we have witnessed how the transformation from the Danish universal welfare state to the Danish competitive state, has had a substantial influence on how social work is exerted; therefore this master thesis will examine this area further.

By using a critical theoretical understanding as a basis for the analysis, which is a combination of an empirical study of managers in the children and youth area of social work, and the use of theorists such as Hartmut Rosa and Ove Kaj Pedersen, this master thesis will contribute with knowledge, as to how the context and conditions for social work has changed.

The original intention of social work: to help people achieve their highest potential and thereby access to 'the good life', struggles under the Danish competitive state.

With it came a view on humans as opportunistic, therefore the solidarity lost its take on the area, as a whole. Where the normative foundation for social work, is based on securing equality and justice for the underprivileged groups, the goal for the competitive state is to secure that all citizens contribute with what they can, so that Denmark can be a competitive actor in a global sense. Personal responsibility is a highly treasured value, and it is expected that social work have a goal of making productive members to the Danish society. These expectations are making it increasingly difficult, for social work to maintain its normative foundation.

Through the empirical studies three topics, in which the managers have especially noticed the consequences of the competitive state, are identified: A change in values in an economic perspective, a change of values in ethical perspectives, and the focus on evidence-based social work. All of which has an effect on the methods and norms of social work.

Based on said knowledge this master thesis presents its first analysis, in which the empiricism is used to show, how the managers of social work specifically experience the consequences on a day-to-day basis. Through this analysis lines are drawn between the political agenda and social work, thus to demonstrating how the social work is embedded

in society's expectations to social work being both economically profitable and effective in producing productive citizens.

The master thesis then goes on to show how the consequences the competitive state has inflicted on managers in the children and youth area of social works room for manoeuvre, has an effect on the social works normative foundation in general.

As a conclusion this master thesis finds, that the management room manoeuvre in social work has been restricted and influenced by the values of the competitive state. The managers are now forced to have an economical focus in order to accommodate the current values.

The massive focus on evidence-based social work has brought the autonomy of the social worker at risk. This, in combination with the fact that, the regards to the wellbeing of the state, has exceeded by far the regard of the vulnerable, takes us to the conclusion that the normative foundation for contemporary social work in Denmark is now torn.

As this master thesis has a critical social scientific approach to this master thesis, it is our wish that it can be used to further discuss where the normative foundation for social work is heading, and whether it still has an emancipatory aim.

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
Kapitel 1	6
Indledning	6
Problemfelt	8
Socialt arbejde	10
Det sociale arbejdes normative fundament	11
Konkurrencestaten ved Ove Kaj Pedersen	12
Råderummet på børne- og ungeområdet under velfærdsstat og konkurrencestat	13
Forskningsformål	17
Problemformulering	17
Præcisering af problemformulering samt brugen af kritisk teori	18
Kapitel 2	20
Læsevejledning	20
Afgrænsning	21
Yderligere teoretisk grundlag	22
Accelerationssamfund ved Hartmut Rosa	22
Analysebærende begreber	24
Dømmekrafts begrebet	24
Socialfaglige lederes råderum med udgangspunkt i dømmekrafts begrebet	25
Kapitel 3	26
Videnskabsteori	26
Ontologisk udgangspunkt	27
Epistemologisk udgangspunkt	27
Succeskriterier for specialet jævnfør vores videnskabsteoretiske udgangspunkt	29
Slutningsform	30
Kritisk teoris tredobbeltehermeneutik	31
Kapitel 4	33
Undersøgellesdesign	33
Interview	34
Respondenttyper	35
Planlægning af interviewene	36
Præsentation af vores respondenter	38
Konstruktion af interviewguiden	39
Transskription af interviewene	43
Forskningsetik i undersøgelsen	43
Analysestrategi	44
Kapitel 5	49
Indledning til analyse 1 og 2	49

Analyse 1	50
Konkurrencestatens konsekvenser for socialfaglige lederes råderum på børne- og ungeområdet	50
Værdiskifte med afsæt i en økonomisk forståelsesramme	51
Værdiskifte med afsæt i etik og menneskeforståelse	59
Evidensparadigmets indtog på børne- og ungeområdet.....	68
Delkonklusion	77
Kapitel 6.....	79
Analyse 2	79
Anerkendelse og dømmekraft som det sociale arbejdes normative fundament	80
Den institutionelle dømmekraft og det sociale arbejdes normative fundament	80
Evidensparadigmet og det sociale arbejdes normative fundament	86
Delkonklusion	91
Kapitel 7.....	93
Specialets kvalitet.....	93
Metodekritik.....	93
Specialets reliabilitet	94
Specialets validitet	95
Specialets generaliserbarhed	96
Kapitel 8.....	97
Samlet konklusion	97
Diskussion.....	100
Udfordringer og potentialer for fremtidigt socialt arbejde	100
Kapitel 9.....	105
Litteraturliste	105
Henvisninger til internetsider	108

Kapitel 1

Det sociale arbejde er et komplekst og mangefacetteret felt, og vi vil her specificere hvilke dele af det sociale arbejde, vi vil beskæftige os med i dette speciale, samt hvad vores intention er hermed. Dette første kapitel er således anslaget til specialet. I nærværende kapitel vil vi definere vores problemfelt og fokus, vi vil fremsætte vores problemformulering og præsentere dele af den teori, det resterende speciale bygger på. Dette speciale er en kritisk analyse, der udover at afdække virkeligheden som den er også søger at bidrage med en viden om vigtigheden af, at det sociale arbejde bibeholder sit normative fundament.

Indledning

Dette speciale er blevet til som et produkt af en samfundskritisk undren og har et kritisk teoretisk sigte. Vi vil udarbejde en empirisk undersøgelse af, hvilke konsekvenser udviklingen af konkurrencestaten har for socialfaglige lederes råderum, samt hvorledes disse konsekvenser påvirker det sociale arbejdes normative fundament.

Det normative fundament relaterer sig i dette speciale til det sociale arbejdes kerne, som ifølge Høilund og Juul, er at understøtte menneskelig opblomstring, således at faget bidrager til visionen om det gode liv for borgerens skyld såvel som for samfundets. Hovedbetingelsen for menneskelig opblomstring er gode anerkendelsesbetingelser, som herved bliver det praktiske ideal – og det normative fundament for socialt arbejde (Høilund og Juul, 2015: 30-32).

Anerkendelsesbetingelser er, såvel som socialt arbejde i øvrigt, underlagt de institutionelle og samfundsmæssige vilkår, som arbejdet udøves inden for (Ibid.: 31). Disse rammer er med til at definere den institutionelle dømmekraft. Socialfaglige ledere er således underlagt det råderum, som den institutionelle dømmekraft udstikker, og vi vil derfor definere lederens råderum ud fra dømmekrafts begrebet – hermed forstået det dømmekraftens råderum lederne har til at forvalte det sociale arbejde under (Ibid.: 11). Ifølge Høilund og Juul indfanger dømmekrafts begrebet den dialektik som socialfaglige ledere er underlagt, dømmekrafts begrebets rummer forståelsen af, at de socialfaglige lederes råderum afhænger af den historiske og politiske kontekst. Dømmekrafts begrebet

rummer samtidig en forståelse af de institutionaliserede praktikker og normbegreber, som lederne må forvalte (Ibid.: 61).

Vi vil udarbejde en empirisk undersøgelse af råderummet ved at interviewe fire socialfaglige ledere på børne- og ungeområdet, og analysere det gennem en teoretisk forståelsesramme med afsæt i kritisk teori samt viden om konkurrencestaten og det socialfaglige område. Herefter vil vi analysere, hvorledes disse konsekvenser influerer på det sociale arbejdes normative fundament, dette begrebsliggjort gennem det normative ideal omkring gode anerkendelsesbetingelser.

Som medborgere, og som henholdsvis sygeplejerske og socialrådgiver, har vi gennem en årrække bevidnet, hvordan konkurrencestatens resultatorientering influerer på det sociale arbejdes råderum og dets målsætning. Fagets målsætning har oprindeligt været at understøtte menneskelig opblomstring, men velfærdsstatens solidariske menneskesyn har mistet terræn til fordel for økonomistyring og resultatorientering. Mennesket defineres nu ud fra sin funktionsdygtighed som samfundsborger – og ikke længere blot ud fra at være menneske (Pedersen, 2011: 18-33).

Overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat har således ikke været befordrende for anerkendelsesbetingelserne i det sociale arbejde, og Høilund og Juul påpeger, at konkurrencestatens konsekvenser for det sociale arbejde råderum er endnu ubelyst ud fra et kritisk teoretisk perspektiv (Høilund og Juul, 2015: 11).

Vores formål er således, med afsæt i et kritisk teoretisk perspektiv, at bidrage med en empirisk analyse og diskussion af, hvordan velfærdsstatens solidariske menneskesyn har mistet terræn til det som, Kaj Ove Pedersen (Pedersen, 2011: 15) kalder konkurrencestaten, en stat hvor økonomistyring og resultatorientering hersker.

Det forekommer os, at der allerede er sket et skred i det sociale arbejdes råderum og målsætning, et skred som kalder på kritisk stillingtagen og som bør genrejse fokus på feltets normative grundlag.

Det kræver oplysning, det kræver analytiske forklarings processer og det kræver en kritisk reflektorisk stillingtagen til det, som nu er vores fag – og vores tid.

Dette speciale er vores bidrag hertil.

Problemfelt

Den danske velfærdsstat blev grundlagt i efterkrigstiden som en social sikkerhedsstat, der ønskede at sikre befolkningen mod en gentagelse af 30'ernes økonomiske recession. Velfærdsstaten blev rundet af moralske såvel som medmenneskelige dimensioner, og af at ville sikre et godt samfund gennem en tro på det enkelte menneskes betydning (Pedersen, 2011: kap. 1). Velfærdsstaten blev således båret frem af solidariske principper, og af et ønske om at sikre borgernes økonomiske såvel som sociale velfærd, en opgave som udmøntede sig på flere arenaer – heriblandt særligt i og med det sociale arbejde. Når samfundet betaler til socialt arbejde, er det fordi flertallet ønsker det sådan (Guldager og Skytte, 2015: 11) og feltet er således afhængig af den politiske kontekst, der understøtter dets råderum, hvori dets normative fundament om menneskelig opblomstring gennem anerkendelse og dømmekraft udmøntes.

Ikke desto mindre har de sidste to årtier, jævnfør Høilund og Juul, været yderst turbulente for det vi kender som den traditionelle velfærdsstat, og derved også for socialt arbejdes råderum og vilkårene for anerkendelse (Høilund og Juul, 2015: 137). Som Høilund og Juul påpeger det, har globale strømninger, neoliberale tendenser og styringsrationaler som New Public Management medført et resultatorienteret og nyttefikseret menneskesyn i såvel økonomi- som værdipolitikken (Ibid.: 149-150).

Det sociale arbejde og den traditionelle velfærdsstat positionerede sig værdimæssigt ens, hvilket skabte naturlige råderum for opnåelse af menneskelig opblomstring.

Sammenhængen mellem stat og det sociale arbejde i dag ser væsentligt anderledes ud (Pedersen, 2011). Konkurrencestaten bygger på konkurrencementalitet og profitfokusering (Rosa, 2014: 36), hvilket illustrerer, at det vi som samfund nu efterstræber, ikke længere omhandler værdighed og medmenneskelighed – men derimod konkurrencestatens positivistiske resultatorienterede værdier.

Socialt arbejde er derfor fanget mellem det, at have været en del af velfærdsstatens moralske projekt, og nu at skulle operere under konkurrencestatens accelererende logik (Høilund og Juul, 2015: 149). Hvor socialt arbejde lig den traditionelle velfærdsstat søger at minimere forskelle i samfundet og tillægge mennesket værdighed, søger konkurrencestaten i stedet at definere mennesket ud fra pris og ressourcetilførsel (Harder og Appel Nissen, 2015: 332).

Med midler fra Socialministeriet har Højlund og Juul gennemført et forskningsprojekt i anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde, heri understreges det, at økonomiske hensyn i offentlige institutioner rangerer højere end etiske og retslige hensyn til svage stillede borgere. Dette er med til at sætte rammerne for det sociale arbejde og for dets råderum, og det resulterer i forringede anerkendelsesbetingelser for de svage stillede (Højlund og Juul, 2015: 32). Dette medfører, at borgeres møde med systemet ofte resulterer i krænkelse i stedet for anerkendelse, hvilket kan medføre følelse af stigmatisering og usynliggørelse (Ibid.: 55).

Højlund og Juuls forskning baserer sig på kvalitative interview med dårligt stillede borgere, ud fra hvis perspektiv, de har undersøgt anerkendelsesbetingelserne (Ibid.: 13-21). Højlund og Juul understreger, at de er bevidste om, at sociale praktikers mulighed for at give denne anerkendelse er afhængigt af det råderum, som den institutionelle dømmekraft definerer (Ibid.: 11), hvilket understreger vigtigheden af dette speciales formål.

Dømmekraftens råderum har ændret sig i takt med konkurrencestatens indtog, og ifølge socialforsker Karin Kildedal har dette haft en afgørende betydning på børne- og ungeområdet, hvor de socialfaglige problemstillinger ofte rummer en stor kompleksitet. Konkurrencestatens profitfokusering ses både i det private og hos de offentlige institutioner og giver sig til kende ved, at socialfaglige ledere både skal kunne give et tilbud, der er økonomisk besparende og på samme tid er af en høj faglig kvalitet (Kildedal, Laursen og Riis Michelsen, 2013: 7). Dette er et vilkår, der har stor betydning for den institutionelle dømmekraft, som ledernes råderum er defineret af.

Dette kan henledes til at konkurrencestaten har forringet anerkendelsesbetingelserne for store befolkningsgrupper, og det underminerer de humanistiske idealer, som velfærdsstaten oprindeligt byggede på (Højlund og Juul, 2015: 139).

Det underbygges af professor i anvendt socialforskning Walter Lorenzs, pointe om, hvor vidt de nuværende globaliseringsprocesser overhovedet anerkender det sociale arbejdes grundpræmisser, eller om det er selve feltet, der er ved at miste sin legitimitet? (Harder og Appel Nissen, 2015: 16).

At følge med velfærdsforandringerne vil kræve en adoption af konkurrencestatens positivistiske måde at vurdere menneskeliv og værdi på – og at blive stående, vil være at udfordre det samspil med staten, som socialt arbejde grundlæggende er afhængigt af. Det er vores standpunkt, at værner det sociale arbejde ikke om sit eget normative fundament, men svæver i stedet frit i samfundspolitiske vinde, er der risiko for, at feltet

mister sin berettigelse og i stedet smelter sammen med samfundets aktuelle tendenser (Ibid.: kap. 1).

Walter Lorenz ord om, at det sociale felts legitimitetsgrundlag er udfordret (Ibid.: 16) og Høilund og Juuls påpegning af at konkurrencestaten forringer anerkendelsesbetingelserne i socialt arbejde, understreger relevansen af dette speciales formål. Undersøgelsen af konkurrencestatens konsekvenser for socialfaglige lederes råderum, vil resultere i en indsigt i fagets nuværende kontekst, som kan skabe grundlag for en kritisk teoretisk diskussion af hvorledes socialt arbejde gennem påvirkning af sit eget normative fundament - er udfordret på sit legitimitetsgrundlag.

For at kunne analysere konkurrencestatens konsekvenser for ledernes råderum på børne- og ungeområdet, og det sociale arbejdes normativt fundament, er det relevant først at klargøre disse positioner, hvorfor følgende afsnit er nødvendige for en yderligere forståelse af problemfeltet:

- Socialt arbejde som felt
- Socialt arbejdes normative fundament
- Konkurrencestaten ved Ove Kaj Pedersen
- Råderummet på børne- og ungeområdet under velfærdsstat og konkurrencestat.

Socialt arbejde

Som beskrevet er socialt arbejde et felt, som er foranderligt og mangesidigt. Det er tæt forbundet med moderne velfærdsstater, og feltet har hentet sin berettigelse – og er vokset op - i samspil med den traditionelle velfærdsstat og dennes medmenneskelige idealer (Harder og Appel Nissen, 2015: 329-334).

Feltet indgår i et aktivt samspil med sin politiske- og værdimæssige kontekst og skal på samme tid tjene såvel stat som borger. Det betyder, at socialt arbejde har et dobbeltmandat, hvilket tydeliggør forbindelsen mellem socialt arbejde, individ og stat (Guldager og Skytte, 2015: 11).

I de socialfaglige fællesskaber verden over, heriblandt IASSW (International Associations of Schools of Social Work) og IFSW (International Federation of Social Workers) defineres socialt arbejde som et felt, der arbejder for og med de underprivilegerede og udsatte i samfundet, og gør det med sigte på at øge solidaritet, lighed og retfærdighed

(Harder og Appel Nissen, 2015: 13). Lena Dominelli der var præsident for IASSW fra 1994-2004, var med til at udarbejde denne definition. Dominelli observerede, hvordan verdenssamfundets forandringer påvirkede det sociale felt, og hun påpegede vigtigheden af, at det sociale arbejde tog nye tankesæt og handlemønstre i brug for – på trods af globalisering og bureaukratisk rationalitet - fortsat at kunne fremme inklusion af udsatte borgere på såvel individ som på samfundsstrukturelt plan (Ibid.: 12-13).

Det sociale arbejdes normative fundament

Som beskrevet sigter det sociale arbejde for at øge solidaritet, lighed og retfærdighed for udsatte borgere, og dette sammenflettes af Høilund og Juul til at definere det sociale arbejdes kerne som et mål om menneskelig opblomstring. Menneskelig opblomstring opnås, ifølge Høilund og Juul, gennem gode anerkendelsesbetingelser, hvorfor vi i dette speciale vil referere til anerkendelsesbegrebet, som det sociale arbejdes normative fundament (Høilund og Juul, 2015: 13).

Muligheden for gode anerkendelsesbetingelser findes ifølge Høilund og Juul, i dømmekraftens råderum, hvorved anerkendelse og dømmekraft bliver uløseligt knyttet sammen i forståelsen af det sociale arbejdes normative fundament (Ibid.: 11).

Med betoningen af anerkendelse som det normative ideal for praktisk socialt arbejde, indtager Høilund og Juul en kritisk tilgang til feltet (Ibid.: 18-20), og deres definition af anerkendelse læner sig op af Honneths anerkendelsesteori (Ibid.: 21-28).

Honneth understreger, at mennesket ikke for alvor kan være frit uden for rammerne af et meningsgivende fællesskab, og at man kun bliver ægte fri i kraft af anerkendelse og sociale fællesskaber. Honneth bygger på Habermas og fører herigennem kritisk teori videre til tredje generation, men hvor Habermas typisk henviser til Kant, gør Honneth det til Hegel (Juul, 2010: kap. 4). Honneth videreudvikler således Hegels anerkendelsestanke og understreger, at man ikke kan have noget godt mål uden først at gøre sig en forestilling om, hvad det gode er (Honneth, 2008).

På trods af at anerkendelse er det sociale arbejdes normative ideal, påpeger Høilund og Juul, at betingelserne for at give og opnå anerkendelse ofte ikke er gode, og forklarer dette gennem de samfundsmæssige vilkår og institutionelle betingelser, som det sociale arbejde er indlejret i. Høilund og Juul betoner, at effektivitets- og økonomirationaler rangerer højere end etiske og retslige hensyn til borgeren, og dette understreger konkurrencestatens indflydelse på feltet (Høilund og Juul, 2015: 30-32).

Konkurrencestaten ved Ove Kaj Pedersen

Konkurrencestaten blev defineret som en sådan af Ove Kaj Pedersen i hans bog Konkurrencestaten fra 2011. Heri påpeger Pedersen, at velfærdsstaten har måttet vige pladsen til fordel for konkurrencestaten, og at konkurrencestaten adskiller sig fra den oprindelige velfærdsstat på flere helt grundlæggende måder (Pedersen, 2011: 12).

Konkurrencestaten kendetegnes ved dens fokus på profit, konkurrencementalitet og dynamik, hvori det enkelte menneske bærer ansvaret for eget liv og mobiliseres af staten mod at deltage aktivt i den globale konkurrence (Ibid.: 12).

Ifølge Pedersen var en re-definition af såvel den offentlige sektor, velfærdspolitikken og individets eget-ansvar bydende nødvendig for at Danmark fortsat kunne begå sig på det globale accelererende marked. Pedersen ser derfor positivt på konkurrencestatens dynamik, tilpasningsparathed og internationale orientering. Han hævder, at det var nødvendigt at gå fra moralisme til økonomisme (Pedersen, 2011: 13-15). Med dette refererer han til, at velfærdsstatens solidariske menneskesyn samt moralske opfattelse af menneskets iboende værdighed, nu er overtaget af forestillingen om det opportunistiske menneske, der lever i en stat hvor økonomi er blevet samfundets højst rangerende ideologi (Ibid.: 15).

Konkurrencestaten har således vundet indpas på flere fronter, og det nyeste Regeringsgrundlag, lanceret i december 2016, er et godt eksempel herpå.

Regeringsgrundlaget blev ført frem under titlen "*For et friere, rigere og mere trygt Danmark*", hvilket er relevant i denne sammenhæng, fordi det er en aftegning af vores tid, og af velfærdsstatens forandring (Regeringsgrundlaget, 2016). Regeringsgrundlaget illustrerer på mange måder, at velfærdsparadigmet er liberaliseret, en forandring der rækker langt ind i velfærdsstatens grundpræmis og forståelsesramme. Det er ikke nok at være rig, vi skal være *rigere*, det er ikke nok at være fri – vi skal være *friere*.

Bøjningsformen taler sit tydelige sprog, og viser, at statens målsætning ikke længere læner sig op af den traditionelle velfærdsstats grundpræmisser – men at den derimod har forandret sig til en dynamisk jagt, der læner sig op af konkurrencestatens profitfokusering. Herudover ser vi også konkurrencestatens indtog ved, at store dele af den offentlige sektor, lige fra skole, hjemmepleje til asylcentre, er blevet udliciteret – og på samme tid viser fritvalgsordningen fra 2003, samt udbudsordningen i 2013, at konkurrenceelementer også har vundet indpas i velfærdspolitiske beslutninger.

Synet på mennesket synes konkurrencestaten også at have medført ændringer af. Hvor velfærdsstaten betragtede mennesket med en iboende værdighed uafhængig af ydre forhold, forankret i en solidarisk pligtetik, er et sådant menneske ikke noget aktiv for en stat med konkurrencementalitet som drivkraft. Her bliver mennesket selv ansvarlig for sin egen lykke, og statens mål er at mobilisere mennesket til at indgå som aktive led i samfundets økonomiske hjul (Høilund og Juul, 2015: 162).

Således relaterer konkurrencestaten sig ikke kun til politiske og økonomiske rationaler, men medfører også, som Pedersen påpeger det, forandringer i de værdier som det danske fællesskab, herunder velfærdsstaten, oprindeligt byggede på (Pedersen, 2011: 169).

Råderummet på børne- og ungeområdet under velfærdsstat og konkurrencestat

Som grundlag for en forståelse af råderummet på børne- og ungeområdet under henholdsvis velfærds- og konkurrencestat, hører en samtidig indsigt i de to forskellige statsformer.

Begrebet velfærdsstat blev introduceret i Danmark i 1953, og blev dannet med afsæt i efterkrigstidens bestræbelser på at undgå økonomisk såvel som social ulighed, og derved minimere risikoen for en gentagelse af økonomisk recession samt menneskelig ekstremisme (Pedersen, 2011: 15-17).

Velfærdsstaten søgte at fremme lighed, ligeværdighed og demokratisk medborgerskab, alle velfærdsydelser blev gjort universelle og tanken var, at mennesket, når det bliver anerkendt, vil søge at yde til sit eget såvel som samfundets bedste, så godt det nu formår (Ibid.: 183-186).

”Oprindeligt var velfærdsstaten således ikke tænkt som et forvokset bureaukrati til at sikre en mere ligelig fordeling af indkomst og formue, men en kulturinstitution til at skabe fremtidens menneske og fremtidens samfund. Demokrati og demokratisering stod i centrum. Det samme gjorde forestillingen om menneskets urørlighed, dets gudbilledlighed eller det forhold at individet var noget unikt, og at dets beskyttelse ligesom dets værdighed skulle erkendes og anerkendes af alle (herunder staten) som grundlag for fremtidens ’gode samfund’.” (Pedersen, 2011: 15).

Under velfærdsstaten var menneskesynet baseret på tillid til det enkelte menneske, anerkendelse af dets værdighed og potentiale, og den anerkendende tilgang blev derfor også omdrejningspunktet for tidens sociale arbejde.

I "*Betænkning om rådgivning inden for det sociale område*", en del af uddannelsesbekendtgørelsen for socialrådgiveruddannelsen fra 1971, understreges det som centralt for rådgivning af udsatte, at rådgivningen er til for den radsøgende. Som socialarbejder var ens job at hjælpe de socialt dårligt stillede til at skabe mulighed for deltagelse i samfundet på lige fod med alle andre - at understøtte menneskelig opblomstring. Borgeren blev her sat i første række og det generelle samfunds interesser kom i anden (Harder og Appel Nissen, 2015: 35-36).

Socialreformkommissionens arbejde blev i 1976 grundlaget for *Lov om social bistand*, som fra politiske side satte yderligere fokus på forebyggelse, trivsel og tryghed for landets socialt udsatte (Ibid.: 34-36). Herved søgte den herskende politik og uddannelsesbekendtgørelsen for socialrådgiveruddannelsen mod de samme mål og byggede på de samme værdier for udførelse af det sociale arbejde.

Under velfærdsstaten havde det sociale arbejde, herunder børne- og ungeområdet, sine rødder i den tradition der kaldes casework, som har tilknytning til psykoanalytiske metoder. Fokus var på det enkelte individ, og selvom processen ofte var langvarig og havde svært ved at frembringe målbare resultater, blev metoden til grundpillen i praktisk socialt arbejde. Hovedtanken var, at man for at yde brugbar hjælp, må forstå det menneske man skal hjælpe, og såvel solidaritetstanken, som inddragelsen af en relationel forståelse, er indlejret heri (Hutchinson og Olstedal, 2002: 14-23).

Efter en periode med meget nytænkning og mange ændringer i det sociale arbejdes metoder, brød den systemorienterede tilgang frem i 1980'erne. Denne metode lagde som den første både vægt på individet og det omgivende samfund, og inddrog således et helhedssyn i det sociale arbejde (Ibid.: 28-31).

I samme periode som helhedssynet vandt frem, begyndte velfærdsstatens grundlag langsomt at smuldre. Fra midten af 1980'erne accelererede Danmarks udsyn mod det globale samfund, nationale såvel som internationale forandringer medførte nye styrings- og økonomiske rationaler, og det blev kimen til den stats forandring, vi i dag kender som konkurrencestaten (Pedersen, 2011: 14).

Forandringer for det sociale arbejde, herunder børne- og ungeområdet, viser sig på flere måder, både i hvad socialarbejdere i dag uddannes til og også i den lovgivning, de

efterfølgende er underlagt, når de skal implementere selve arbejdet på børne- og ungeområdet.

Som et modstykke til socialrådgiveruddannelsens uddannelsesbekendtgørelse fra 1971, der satte borgeren i fokus for det sociale arbejde, understreger uddannelsesbekendtgørelsen fra 2011, inddragelsen af økonomiske overvejelser i vurderingen af en indsats (Harder og Appel Nissen, 2015: 35-36).

Hvor velfærdsstaten i 1971 satte den rådeende før det generelle samfund, har fokusområdet under konkurrencestaten 2011, ændret sig mod økonomiske overvejelser for staten frem for et helhedsunderstøttende fokus på mennesket.

Modsat velfærdsstatens bestræbelser efter helhedssyn, lighed og ligeværd, søger konkurrencestaten i stedet individualitet og motivation ved hjælp af muligheden for sanktionering af børn, unge og som familier, som et af midlerne til at tage ansvar for eget liv.

Dette illustreres blandt andet gennem Barnets reform fra 2006, der lægger vægt på, at foranstaltninger og anbringelsesformer ikke længere er knyttet til bestemte 'typer' af børn og familier. Vurderingen af hvilken indsats det enkelte barn og den enkelte familie har behov for bliver i højere grad bestemt ud fra en individuel vurdering, og det særlige behov afhænger nu af den enkelte og dennes motivation (Bryderup, 2015: 94-100).

Barnets Reform lægger op til at de foranstaltninger, der sættes i værk, har til formål at kompensere for de elementer, der er manglende i barnets eller den unges opvækst, dette med normaliseringsbestræbelser for øje (Ibid.: 94-100).

I forbindelse med Barnets Reform fik kommunerne mulighed for at give forældre et såkaldt forældreplæg - såfremt at det vurderes, at et barns trivsel og udvikling er i fare, grundet at forældremyndighedsindehaver ikke lever op til deres forældreansvar (lov om social service §57a). Et eksempel kan være, at barnet ikke kommer i skole, eller at forældrene ikke deltager i de møder, de er indkaldt til i kommunen, hvorfor der kan tildeles et økonomisk plæg, som evt. kan være i form af fratagelse af børnefamilieydelsen.

Disse sanktionerings muligheder er nye, og er fremmede overfor det sociale arbejdes normative anerkendelsesgrundlag. Ikke desto mindre er det blevet grundlaget for de rammer, hvorunder børn, unge og familier skal hjælpes, og det har skabt en diskrepans mellem det sociale arbejdes oprindelige grundlag og den nuværende politiske dagsorden. Denne diskrepans udspringer af, at forandringer i velfærdsstaten trækker dybe spor ind i det sociale arbejde og dets råderum for implementering og vægtning af arbejdsindsatser.

Forskellen i de to statsformer beskriver Pedersen her: *”Der er således en menneskeforståelse og en markedsforståelse til forskel. Under velfærdsstaten blev den enkelte defineret ved at være menneske, enestående og enkeltstående; under konkurrencestaten er mennesket defineret ved at være rationel og motiveret af at realisere egen nytte eller interesse.”* (Pedersen, 2011: 32).

Forandringer er således både at finde på samfundsstrukturelt såvel som på menneskeligt plan, og dette illustreres gennem nedenstående figur:

	Velfærdsstat 1950-1990	Konkurrencestat 1990-
Subjekt	Person (uerstattelig)	Person (egennyttig)
Styremiddel	Dannelse til tilværelsesoplysning	Uddannelse til tilskyndelser
Fællesskab	Demokrati (ved deltagelse)	Sammenhænges kraft (ved arbejde)
Ret	Lige mulighed (til oplysning)	Lige mulighed (til arbejde)

(Pedersen, 2011: 170).

Socialt arbejde, herunder børne- og ungeområdet har altså forandret i takt med overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat, og Ph.d. i socialt arbejde Margit Harder understreger, at dette har medført en reduktion af det sociale arbejdes autonomi. Denne autonomi ses blandt andet indskrænket i form af et mindsket fagligt skøn, og det efterlader i nogle tilfælde socialarbejderne uafklarede i forhold til, om de primært er til for borgeren eller primært for staten (Harder og Appel Nissen, 2015: 36).

Dette har betydning for det sociale arbejde, idet de socialfaglige ledere såvel som andre praktikere er nødsaget til at arbejde under og i det råderum, som den institutionelle dømmekraft udstikker (Høilund og Juul, 2015: 11). Og som beskrevet er denne dømmekraft præget af dens samtid og institutionelle logikker, og hvor disse under velfærdsstaten havde som fokus at understøtte menneskelig opblomstring, er de nu præget af konkurrencestatens individualisme- og økonomirationaler.

Forskningsformål

Den acceleration hvormed samfundet ændrer sig medfører løbende behov for kritiske betragtninger af, hvorledes det påvirker det sociale arbejde, og specialets formål er netop at producere en aktuel og samfundskritisk undersøgelse af det sociale arbejdes nutidige kontekst.

Specialets formål er, at give et selvstændigt vidensbidrag om hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for ledere på børne- og ungeområdet råderum, og benytte denne viden til en analyse af konsekvensernes betydning for det sociale felts normative grundlag. Det normative grundlag vil i dette speciale relatere til Høilund og Juuls definition af anerkendelse som normativt ideal for socialt arbejde. Vi læner os således op af tesen om, at anerkendelse er en grundfaktor i opnåelse af det sociale arbejdes mål om at understøtte menneskelig opblomstring (Høilund og Juul, 2015: 30-31).

Det er vores ønske, at dette speciale vil kunne underbygge vigtigheden af, at det sociale arbejde, trods konkurrencestatens indtog, fastholder og værner om sit normative fundament. Uden dette fundament mindskes muligheden for, at det sociale arbejde kan understøtte den frisættelse af mennesket, der fører til dets opblomstring.

Problemformulering

Hvilke konsekvenser har konkurrencestaten for socialfaglige ledere på børne- og ungeområdets råderum?

Hvorledes influerer konkurrencestatens konsekvenser på det sociale arbejdes normative fundament?

Præcisering af problemformulering samt brugen af kritisk teori

Med afsæt i ovenstående problemformulering vil vi undersøge konkurrencestatens konsekvenser for råderummet ved hjælp af empiri indsamlet gennem fire semistrukturerede interviews med socialfaglige ledere, og herefter analysere disse ind i en teoretisk forklaringsramme. Formålet med denne todelte videns indsamling er, at empirimaterialet vil kunne forklare konkurrencestatens konsekvenser ud fra et så virkelighedsnært og aktuelt perspektiv som muligt, hvortil teorien anvendes som ramme for analyse og fortolkning heraf.

Det første analyseled vil danne grundlaget for at kunne analysere konsekvenserne op mod det sociale arbejdes normative grundlag, for herigennem at bidrage til en kritisk indsigt i, hvorledes feltet er udfordret i forhold til at kunne stå mål for egne værdier og eget normativt fundament.

Specialet bygger på en kritisk teoretisk tilgang, hvilket referer til at identificere fejludviklinger i samfundet i forhold til et normativt ideal (Juul og Pedersen, 2012: 424-425). Man har således brug for et normativt afsæt at bygge sin kritik på, vores normative afsæt er det sociale arbejdes normative fundament. Fundamentet holdes op mod det man i samfundet identificere som fejludviklinger, her forstået som de konsekvenser konkurrencestaten har for det sociale arbejde (Ibid.: 424-425).

Kritisk teori sigter dermed ikke kun mod at beskrive, hvordan den sociale virkelighed er, men bidrager også til beskrivelser af hvordan den bør være, altså tager et normativt standpunkt i forhold til samfundet. Den kritiske teori ønsker at sondre mellem *er og bør* for på den måde at sætte det normative op mod det faktiske, og finde de fejludviklinger, som hindrer mennesket i dets udfoldelse. Ved hindringer forstås ”...*samfundsmæssige forhold, der indskrænker individernes muligheder for et godt og menneskeværdigt liv, hvor individerne kan indgå i sociale fællesskaber og kan udfolde sig som myndige, ansvarlige og bevidst handlende.*” (Andersen, 2005: 201).

Kritisk teoris overbevisning er, at der ikke findes nogen ahistorisk epistemologisk sandhed, hvorfor den teoretiske analyse altid må skifte i takt med samfundet og det sociale arbejdes praksis. Med andre ord, må anvendelsen af den kritiske teori, altid tilpasses den samtid den finder sted i og ikke blot anvendes som i tidligere tider.

En sådan analyse kræver både en teori om hvad det vil sige at være vellykket som menneske, samt en teori om samfundet og dets fejludviklinger (Juul og Pedersen, 2012: 319-321).

Begge disse indeholdes i den form for kritisk teori som Hartmut Rosa præsenterer i essayet Fremmedgørelse og acceleration. Rosa er kendetegnende for fjerde generation af kritisk teori, og det vil primært være hans essay og referencer vi vil gøre brug af i vores analyse. Trods de forskellige generationer inden for kritisk teori påpeger Rosa at: "*En samtidig version af kritisk teori må efter min mening være tro mod de oprindelige intentioner hos grundlæggerne af denne tradition -*" (Rosa, 2014: 59).

Selv bygger Rosa primært på kritisk teoris tredje generation, båret af Axel Honneth og kendetegnet gennem Honneths anerkendelsesteoretiske tilgang til den kritiske teori (Li Langergaard og Sørensen, 2015: 251 ff.)

Med sit samfundskritiske blik har kritisk teori således et emancipatorisk sigte som normativ standard for den kritik den retter – en tilgang der går i lige linje med dette specialets forskningsformål.

Kapitel 2

Specialets indledende fundament er nu udarbejdet, og nærværende kapitel fungerer som en yderligere indsnævring af specialets fokus. Her præsenteres en læsevejledning for specialet, de for specialet analysebærende begreber, samt en redegørelse af den del af Hartmut Rosas teori, som vil blive anvendt. Rosas teori understøtter en forståelse af accelerationssamfundets indvirkning på det sociale arbejde og herunder ledernes råderum.

Læsevejledning

Specialet er bygget op af ni kapitler. Nedenstående er en kort redegørelse for de forskellige kapitlers overordnede indhold.

Kapitel 1 indeholder specialets formål og 'oprindelse'. Heri præsenteres hvad der startede den undren, som ledte os til vores problemfelt og efterfølgende problemformulering.

Nærværende kapitel byder på en yderligere indsnævring af specialets teoretiske grundlag og redegør blandt andet for Hartmut Rosas teori om accelerationssamfundet og fremmedgørelsesbegrebet. Her findes også en redegørelse for, hvordan vi anvender begrebet dømmekraft.

I kapitel 3 beskrives specialets videnskabsteoretiske grundlag og herunder vores ontologiske og epistemologiske udgangspunkt, hvilket er i tråd med den kritiske teori. Her beskrives desuden hvilke succeskriterier specialets videnskabsteoretiske ståsted giver, for den viden vi producerer i specialet.

Kapitel 4 er en gennemgang af specialets undersøgelsesdesign. Det beskrives heri hvorledes vi vil operationalisere de intentioner for specialet, som er præsenteret i de første tre kapitler. Analysen af vores indsamlede empiri starter i kapitel 5, hvori vi analyserer hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for ledernes råderum. Denne analyse fungerer således som besvarelse af problemformuleringens første del.

I kapitel 6 analyserer vi hvorledes, de i kapitel 5 fundne konsekvenser influerer på det sociale arbejdes normative fundament. Analysen fungerer således som en argumentation for problemformuleringens anden del. Kapitlet afsluttes med en delkonklusion.

Kapitel 7 er dedikeret til en kritisk forholden sig til specialets kvalitet. Vi reflekterer her over vores valg af metoder, samt måden hvorpå vi har indsamlet og analyseret empirien. Kapitel 8 er vores samlede konklusion for specialet, og den bygger på den analyse, der er foretaget i kapitel 5 og 6. Slutteligt har vi en diskussion om hvilke udfordringer og potentialer vi, i lyset af dette speciale, anser for værende presserende for det sociale arbejde.

Specialets sidste kapitel indeholder henvisninger til den litteratur, vi har anvendt i specialet - analogt såvel som digitalt.

Afgrænsning

Som en naturlig del af den proces det er at udarbejde et speciale, er til- og fravalg nødvendige for at afgrænse specialets spændvidde, og dette afsnit er en kort gennemgang af de vigtigste valg, vi har truffet under specialets tilblivelsesproces. Vi vil producere en kritisk analyse af konkurrencestatens konsekvenser for ledernes råderum og for det sociale arbejdes normative fundament.

Specialet afgrænser sig empirisk til børne- og ungeområdet og vi har valgt ledelsesperspektivet, fordi vi ønsker at producere supplerende viden til det videnshul, som Høilund og Juul refererer til, når de skriver, at de ikke var nok opmærksomme på socialarbejdernes råderum, som den institutionelle dømmekraft er med til at definere (Høilund og Juul, 2015: 11). Vores speciale skal dog ikke ses i sammenhæng med Høilund og Juuls forskningsprojekt, men som et selvstændigt bidrag til et relevant videnshul. Det råderum som Høilund og Juul beskriver er blandt andet ledelsesmæssigt defineret – men synes ikke at kunne forklares uden først at se på, hvad lederne selv er underlagt i deres råderum. Det vil vi gøre gennem en analyse af konkurrencestatens konsekvenser for de socialfaglige leders råderum. Vi er indforstået med, at valget af lederperspektiv medfører en udelukkelse af f.eks. socialarbejderne, men ud over ovenstående finder vi lederperspektivet særligt interessant, fordi de står som bindeled mellem velfærdspolitiske dagsordener og praksis socialt arbejde.

For at kunne analysere konkurrencestatens konsekvenser, skal vi først belyse konkurrencestaten, hvilket vi vil gøre med udgangspunkt i Ove Kaj Pedersens teori om konkurrencestaten samt Hartmut Rosas teori omkring acceleration og fremmedgørelse. Vores teorivalg understreger, at vi ønsker at skrive os frem på et ikke praksisnært abstraktionsniveau, hvilket er i tråd med vores intention om i vores analyse at udpege

fejludviklinger i samfundet. Vi ønsker således ikke at fremkomme med handleanvisninger for hverken den enkelte socialarbejder eller leder af socialarbejdere. Vi ønsker derimod at illustrere, hvilke overordnede konsekvenser konkurrencestaten har for ledernes råderum, samt hvorledes disse udfordrer det sociale arbejdes normative grundlag. Når denne illustration er grundlagt, vil vi på baggrund af vores kritiske stillingtagen komme med et normativt ideal for, hvorledes det bør være.

Yderligere teoretisk grundlag

Følgende afsnit vil være en uddybning af specialets hovedteori samt af de analysebærende begreber, som anvendes i besvarelsen af problemformuleringen.

Specialets hovedteoretiker vil være Hartmut Rosa, da hans kritiske essays "Fremmedgørelse og acceleration" fra 2013, både understreger konkurrencestatens betydning for det sociale felt og samtidig indtager en kritisk tilgang til, hvad det betyder for det normative fundament i socialt arbejde. Herefter vil følge en definition af specialets analysebærende begreber.

Accelerationssamfund ved Hartmut Rosa

I "Fremmedgørelse og acceleration" påpeger Rosa, at konkurrenceaspektet og dets kapitalistiske principper, har taget plads i stort set alle sfære af det moderne samfundsliv (Rosa, 2014: 33).

Samfundslivets fokus på omkostningsreducering samt konkurrencefordele fremmer en direkte sammenhæng mellem tid og penge, som ifølge Rosa har medført et samfund præget af acceleration og fremmedgørelse (Rosa, 2014: 9). Disse to begreber anser han derfor for at være kendetegnende for nutidens moderne samfund og menneske.

Social acceleration er et samlebegreb som indeholder tre forskellige elementer, nemlig den teknologiske acceleration, acceleration af social forandring og acceleration af livs tempoet.

- Den teknologiske del af accelerationsbegrebet henviser til det faktum at transport, kommunikation- og produktionsprocesser har undergået en teknologisk revolution, der har været eksplosivt fremmende for disse områders tempo. Dette aspekt er væsentligt, fordi tempoforøgelsen gør noget ved menneskets forståelse af begrebet tid, men også fordi det uundgåeligt påvirker vores opfattelse af den

sociale virkelighed. Den teknologiske udvikling har medført at verden er ”skrumpet ind”, hvorved mennesket har muligheden for at nå meget mere på en livstid (Rosa, 2014: 21-22).

- Selvom den teknologiske revolution hører hjemme i *samfundet*, påvirke den uundgåeligt også de aspekter, som *samfundet er dannet af* – og dette illustreres gennem begrebet social forandring. Hertil knytter sig sociale forandringsprocesser og fænomener som relationsdannelse, handlemåder, forpligtelser, holdninger og værdier. Dette er fænomener, som i et accelererende samfund synes mere og mere flygtige, og begrebet social forandring illustrerer derved det moderne menneskes mangel på en fast grundstruktur i deres livscyklus (Rosa, 2014: 22-26).
- Den sidste del i begrebsforståelsen er ifølge Rosa også den mest presserende – nemlig forståelse af menneskets tidshunger. Acceleration af livstempoet er ikke kausalt forbundet med de øverste to, men går igen som en opfattelse af, at tiden er knap og at den kan opbruges helt. Dette medfører en tidsånd, hvor vi skal løbe hurtigere og hurtigere – for at kunne blive stående på samme sted. Vi lever altså nu i et højhastighedssamfund med ”en skæbnesvanger kombination af vækst og acceleration” (Rosa, 2014: 32-35).

Således består social acceleration af disse tre dele, og der hvor begrebet bliver skæbnesvangert er ifølge Rosa der, hvor den kommer i konflikt med *det gode liv*. Rosa hævder nemlig, at da de kapitalistiske værdier i første omgang begyndte at vinde indpas, blev de retfærdiggjort ud fra en tro på, at de kunne hjælpe mennesket med at opnå en større frihed, men det har vist sig, at accelerationstempoet er accelereret så voldsomt, at det ikke længere bidrager til det, der var dens hensigt. Derimod mener han, at det nu faktisk forholder sig med omvendt fortegn, således er det nu menneskets individuelle drømme og livsplaner, der bliver brugt som led i samfundets higen efter acceleration – og ikke omvendt. Herved bliver mennesket altså til for samfundet, hvor det under velfærdsstaten var samfundet, der var til for mennesket (Rosa, 2014: 92).

Rosas kritiske tilgang til at det gode liv ikke varetages af højhastighedssamfundet begrundes med, at mennesket her bliver et *led til noget* – i stedet for *at være noget* i sig selv. Hertil kommer, at den sociale acceleration tenderer til at medføre en følelse af fremmedgørelse i forhold til sig selv og sine egne handlinger, men også en

fremmedgørelse i forhold til den natur og omverden vi navigerer i. Med dette menes, at mennesket grundet den sociale acceleration, har svært ved at integrere sit eget selv og sine egne handlinger i livet, idet alt er flygtigt og hurtigt transformeres til noget nyt. Om dette påpeger Rosa; *"Fremmedgørelse overfor verden og fremmedgørelse overfor en selv er ikke to særskilte ting, men to sider af samme sag. Det er den fremmedgørelse, der står tilbage, når 'resonans-akserne' mellem selvet og verden klinger ud og forstummer."* (Rosa, 2014: 111).

Følelsen af fremmedgørelse, som skabes af den sociale acceleration, risikerer således at stå i vejen for menneskets mulighed for at kunne opnå det gode liv. Ifølge Rosa er modpolen til fremmedgørelse en anerkendende dagsorden, og uden dette normative standpunkt mener han, at mennesket vil lide og ikke have mulighed for at opnå et godt liv (Ibid.: 13).

Analysebærende begreber

Dømmekrafts begrebet

Specialet læner sig op af Høilund og Juuls definition af dømmekrafts begrebet, som et hermeneutisk begreb, der understreger, at dømmekraft er forankret i en tids- og samfundsmæssige kontekst, men at dømmekraften ikke er determineret af den (Høilund og Juul 2015: 57). Dømmekrafts begrebet henviser til en regulativ idé, der har betydning for hvordan fortrolighedskundskab omsættes til praksis, når en socialfaglig leder f.eks. skal håndtere sit arbejde på børne- og ungeområdet (Ibid.: 103).

Dømmekrafts begrebet inddeles i personlig, institutionel og social dømmekraft, og disse står i indbyrdes relation og magtforhold til hinanden.

Den personlige dømmekraft henviser her til den socialfaglige leders eget værdisæt, bevidste og ubevidste normer, og relaterer sig til den livsforståelse, som lederen selv betragter verden ud fra. Den personlige dømmekraft er dog under indflydelse af den sociale og institutionelle på flere forskellige måder.

I selve mødet med det sociale arbejdes arvtagere opstår den sociale dømmekraft, som udspringer af borgerens ønsker, livshistorie og behov, og som dermed er den historie den socialfaglige leder skal forholde sig til. Den socialfaglige leder kan dog ikke agere frit ud fra den sociale dømmekraft, idet vedkommende er underlagt den samfundsmæssige kontekst, som arbejdet er indlejret i, og som har betydning for den institutionelle

dømmekraft, der udspringer af samfundsmæssige moralske og faglige rationaler (Høilund og Juul, 2015: 59-63).

Den institutionelle dømmekraft er således med til at skabe praksis for socialt arbejde, og med til at definere hvad der anses for korrekt problemløsning.

Det sociale arbejde udspiller sig, jævnfør Høilund og Juul, i spændingsfeltet mellem de tre slags dømmekrafts former og er derfor påvirket af deres indbyrdes forhold. For det ledelsesmæssige råderum, er det således af stor betydning, hvorvidt det primært er den institutionelle dømmekraft der præger arbejdet, eller om den sociale dømmekraft, borgerens livshistorie, og den personlige dømmekraft og socialarbejderens egen indsigt, også har rum til indflydelse (Ibid.: 63).

Socialfaglige lederes råderum med udgangspunkt i dømmekrafts begrebet

De socialfaglige lederes råderum er underlagt de tidsmæssige og samfundspolitiske rammer, som det sociale arbejde er indlejret i (Høilund og Juul, 2015: 31). Råderummet defineres derfor af arbejdets samfundsmæssige kontekst, men som set i dømmekrafts begrebet vil den socialfaglige leder samtidig kunne forholde sig reflektivt til de institutionaliserede praktikker og normer, som vedkommende er underlagt (Ibid.: 61).

Ikke desto mindre medfører samfundsmæssige sammenhænge og den deraf udledte institutionelle dømmekraft, at den socialfaglige leder ikke agerer frit, men præges af det samfundsmæssige kodeks, når socialfaglige ledere træffer beslutninger på f.eks. børne- og ungeområdet (Høilund og Juul, 2015: 103). Når vi derfor refererer til de socialfaglige lederes råderum, gør vi det ud forståelsen af de rammer, som den institutionelle dømmekraft udstikker for råderummet.

Kapitel 3

Nedenstående kapitel er en beskrivelse af det videnskabsteoretiske grundlag specialet er skrevet med, samt hvilke succeskriterier det stiller for den viden, vi ønsker at producere. Med kritisk teori som afsæt er det et mål, ikke blot at beskrive sandheden, men også at komme med normative bud på hvorledes den bør se ud, hvis vi skal fremme menneskets emancipatoriske sigte. Dette kapitel er således grundlæggende for tankegangen, hvormed specialet er produceret.

Videnskabsteori

De videnskabsteoretiske valg, vi har truffet i udarbejdelsen af dette speciale, er inspireret af de, der ses inden for nyere kritisk teori. Vi har i tråd med vores teoretiske afsæt valgt en normativ tilgang, dette med afsæt i Jürgen Habermas' tese om, at det ikke er nok blot at illustrere, hvorledes samfundet ændre sig. Man må, for at være kritisk, også have et normativt grundlag og lade sin kritik bygge på et moralsk standpunkt (Juul og Pedersen, 2012: 324-327). Dette speciale bygger derfor på tanken om, at vi gerne må tilstræbe det normative, og at en kritisk undersøgelse omkring det sociale arbejdes tilstand, kræver et sådant udgangspunkt.

Vores udgangspunkt er derfor at synliggøre de samfundsmæssige strukturer, der hindrer det sociale arbejde i at leve op til dets eget normative grundlag og herved understøtte borgere i at leve op til deres fulde menneskelige potentiale ved hjælp af en kritisk praksis.

Udover at være karakteriseret ved et normativt udgangspunkt for sin kritik, så må den kritiske teoretiske diskussion ifølge socialpsykolog Maria Jahoda også imødekomme at "...*fundamentale spørgsmål altid er empiriske spørgsmål*" (Jahoda, 2007: 123). Således er det væsentligt for vores forskning, at den er forankret i virkeligheden, hvorfor vi inddrager empirisk materiale i besvarelsen af vores problemfelt (Fuglsang, Hagedorn-Rasmussen og Bitsch Olsen, 2007: 123).

Såvel Habermas som Hartmut Rosa forholder sig normativ til viden, og de gør det med et kritisk teoretisk udgangspunkt. Den kritiske teori slår sig fast ved at være en blanding af en samfundsvidenskab og en teoretisk forståelse af, hvordan videnskab skal forholde sig

til samfundet. Udgangspunktet er, at virkeligheden er ”derude”, og at det er videnskabens opgave at udforske og forklare denne - samt tage normativt standpunkt hertil. Det er netop dette normative standpunkt, der ligger til grund for den kritik, som man kan komme med over for det udforskede samfund. Som forsker inden for denne tradition, må man altså søge sandheden bag de umiddelbart observerbare fænomener i samfundet, det vil sige belyse og beskrive de dybere bagvedliggende mekanismer, for at finde såkaldte fejludviklinger i samfundet (Juul og Pedersen, 2012: Kap. 9).

Gennem vores speciale afdækker vi således en del af virkeligheden, men vi anerkender - som også flere teoretikere inden for den kritiske teori gør det - at videnskaben ikke er neutral, hvorved denne tilgang til videnskab adskiller sig fra positivismen (Li Langergaard og Sørensen, 2015: 261-262).

Ontologisk udgangspunkt

Jævnfør beskrivelsen af den kritiske teori må vi skelne mellem de forskellige generationer, der dog alle deler det ontologiske udgangspunkt. Det ontologiske synspunkt er, at der er én virkelighed, hvilket gør kritisk teoretikere til ontologiske realister (Juul og Pedersen, 2012: 355). At virkeligheden er derude er dog ikke så ligetil, som det kan lyde. Kritisk teoris afsæt i den tyske filosof Georg Hegels forståelse af sandhed, underforstået sandheden omkring virkeligheden, nemlig at ”det sande er det hele”. Således vil en observation af noget i virkeligheden, altid kun give en del af sandheden, hvorfor denne observation ikke kan gøre krav på at være hele sandheden, eller hele virkeligheden (Li Langergaard og Sørensen, 2015: 261). Vi erkender således, at der findes én virkelighed omkring hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for lederne på børne- og ungeområdet, men også, at vi ikke har mulighed for at undersøge ’det hele’, hvorfor vores speciale skal ses som en del af den virkelighed, der findes.

Epistemologisk udgangspunkt

Vores epistemologiske udgangspunkt læser sig op af den, man finder i kritisk teori, hvis syn der på det epistemologiske punkt dog er forskellige tilgange til, i de forskellige generationer. Første generations medlemmer Horkheimer og Adorno var primært inspireret af Marxs fokus på kritik af den politisk etablerede økonomi og dennes

konsekvenser. De formulerede således efter krigen det første epistemologiske standpunkt for den kritiske teori; at denne skulle være i stand til at finde og kritisere moralske fejludviklinger i samfundet (Juul og Pedersen, 2012: 322).

Med Habermas kom det kommunikative paradigme og et forsøg på at skabe et normativt grundlag for samfundskritikken. Habermas' normative grundlag byggede således på hans ide om et herredømmefrit kommunikationsforhold, hvor alle deltagere har samme muligheder. Han mente, at den kritiske teori, som tidligere var meget kritisk over for den moderne udvikling, herunder den teknologiske udvikling, måtte sande, at den var uundgåelig og i stedet fokusere på at identificere, hvor denne modernitet skabte uligheder for det normative kommunikationsforhold (Ibid.: 324-327).

Habermas tilføjede således det normative ideal til den første generations epistemologiske udgangspunkt, og det var idealet om herredømmefri kommunikation på tværs i samfundet (Li Langergaard og Sørensen, 2015: 275-278).

Honneths tiltrædelsestale anførte et paradigmeskifte indenfor kritisk teori. Honneth formulerede følgende i sin tiltrædelsestale, da han overtog efter Habermas:

"I dag kan man på ingen måde fortsætte den kritiske teori uden på en eller anden måde at påpege, at det kritiske perspektiv imødekommer et behov eller en bevægelse i den sociale realitet. For den adskiller sig ikke mere fra andre forsøg på socialkritik i kraft af en overlegenhed i den sociologiske forklarings lødighed eller i den filosofiske begrundelsesmåde, men ene og alene i kraft af det ikke opgivne forsøg på at give de kritiske standarder et objektivt holdepunkt i den førvidenskabelige praksis. Fordi denne sfære i den kritiske teoris historie løb er blevet glemt, må den i dag igen bringes frem i lyset ved hjælp af et møjsommeligt begrebsarbejde." (Honneth, 2003a: 323).

Med denne opsang sætter Honneth sin egen kurs for nyere kritisk teori og formulerede en ny epistemologi for den kritiske teori; samfundsvidenskaben skal være kritisk og dermed i stand til at kritisere faktiske moralske fejludviklinger i samfundet - også kaldet sociale patologier. Honneth understreger, at en nutidig kritisk analyse må have et emancipatorisk potentiale for den sociale virkelighed, som normativ standard for sin kritik af samfundet.

En kritik af samfundet skal således altid kunne bindes op på en virkelig frisættelsesinteresse for mennesket. Det normative ideal, den kritiske teori nu bliver ledt ud fra, er et begreb om hvilke minimumsbetingelser, der må være tilstede for, at mennesket kan leve et godt liv og realisere sig selv. Honneth mener, at denne betingelse

er anerkendelse og i dennes modsætning står krænkelser (Juul og Pedersen, 2012: 322-346).

Nu er det Rosa der søger at skabe nyt liv for denne tradition. Rosa bruger begreberne fremmedgørelse og acceleration, hvilket også er titlen på hans essay fra 2014. Fremmedgørelsesbegrebet stammer helt tilbage fra den tidlige Frankfurterskole og blev oprindeligt udviklet af Marx. Rosa bruger begrebet i en ny kontekst: *"Det er således min påstand, at den sociale acceleration, i sin nuværende 'totalitære' form, fører til graverende, empirisk påviselige former for social fremmedgørelse, der kan betegnes som den største hindring for realiseringen af forestillingen om 'det gode liv' i det senmoderne samfund"* (Rosa, 2014: 13).

Vi læner os i dette speciale op af Honneths normative fundament omkring anerkendelse som grundbetingelse for, at et menneske kan opnå sit fulde potentiale og dermed 'det gode liv'. Vi anvender dog primært Rosas begreber til at analysere nutidens fejludvikling i form af manglende anerkendelse, idet disse er udviklet i den nutid vi befinder os i.

Vores epistemologiske standpunkt hører således under den perspektivistiske epistemologi, hvilket betyder at vi anser sandheden for at være derude. Vi antager, at der findes én virkelighed og det er videnskabens, og i dette speciale vores pligt, at beskrive denne virkelighed for at kunne påpege hvilke fejludviklinger der er i samfundet, set ud fra et normativt ideal. Væsentligt er det at påpege, at sandheden også anses for at være historisk bundet, hvorfor en kritisk analyse med denne epistemologi må anses for at være en 'lokal dom', som ikke kan oversættes til andre tider, eller steder (Bitsch Olsen og Pedersen, 2004: 150).

Succeskriterier for specialet jævnfør vores videnskabsteoretiske udgangspunkt

Forskellige ontologiske og epistemologiske udgangspunkter fører ikke alene til forskellige valg i forhold til teori og metode, men også i forhold til hvad der kan betegnes at være god forskning. Nedenstående er en kort beskrivelse af, hvad der kan betegnes som en god undersøgelse med vores videnskabsteoretiske udgangspunkter, senere i specialet kommer et egentligt afsnit omkring specialets kvalitet.

Med vores ontologiske udgangspunkt er målet med dette speciale at skabe en viden om den virkelighed, der er derude. Vi skal altså dokumentere, at den virkelighed vi beskriver er virkelig og ikke blot virkeligheden, som vi forestiller os at den er.

En sand teoretisk viden opstår i en vekselvirkning mellem virkeligheden - belyst så den ses uden de fordrejninger og fremmedgørelser den rummer - og en teoretisk forståelse af de processer der skaber sådanne fordrejninger og fremmedgørelser (Elling, 2013: 138).

Altså må vi inddrage både teori og empiri i vores speciale for at nå vores ontologiske udgangspunkts succeskriterier.

For vores epistemologiske udgangspunkt er succeskriteriet, at vi kan argumentere for at de resultater, som vi er kommet frem til, faktisk er en del af virkeligheden, til trods for en erkendelse af, at man aldrig kan kende den hele sandhed og at sandheden heller ikke er målbar. Derfor vil vi til slut i dette speciale argumentere for, at vores resultater er sande ved at sammenholde dem med lignende forskningslitteratur.

Slutningsform

Vores slutningsform kan betragtes som værende en vekselvirkning mellem deduktiv og induktiv. Vi har arbejdet deduktivt i den forstand, at vores videnskabsteori og teorigrundlag har været medskabende for vores problemfelt og problemformulering. Også i udarbejdelsen af vores interviewguide har vores teori været en vigtig parameter. Men undervejs i udarbejdelsen af interviewguiden blev vi enige om, ikke at lave den alt for snæver, vi ønskede således i tråd med den induktive tilgang at holde os, delvist, åbne for at forstå ledernes handlingsrum og deres beskrivelser heraf. Udarbejdelsen af vores interviewguide bliver nærmere beskrevet i kapitel 4. Efter transskriptionen af interviewene er den valgte teori og videnskabsteori igen med som refleksioner over, hvorledes vi skulle behandle vores empiri.

Således er vores slutningsform et samspil mellem den deduktive og den induktive tilgang. Når en slutningsform hverken er rent deduktiv eller rent induktiv, kaldes den også for abduktiv.

Abduktion er også kendt som "bedste forklaring" og Andrew Abbott inddelte vejen til denne bedste forklaring med to heuristikker. Heuristikker er hjælperedskaber, der skal give nye ideer til, hvad der kan være adækvate forklaringer på et observation. Om argument-heuristikken beskrives det blandt andet: *"Især når man undersøger sit eget samfund, kan det være nødvendigt at gøre det trivielle og kendte til noget mystisk og*

fremmedartet, for at man kan se det med andre øjne og forstå det på nye måder.”

(Brinkmann, 2015: 87).

Dette speciales bidrag til at belyse og undersøge en udvikling i samfundet vil derfor benytte sig af denne argument-heuristik for at komme med ”den bedste forklaring” på, hvorledes ændringer i velfærdsstaten har påvirket det sociale arbejde og dets normative grundlag.

Kritisk teoris tredobbelthe Hermeneutik

Når det kommer til tolkningen af vores empiri, tager vi udgangspunkt i den kritiske teoris tredobbelthe Hermeneutik (Thagaard, 2004: 42-43). Dette er således en kobling af kritisk teori og hermeneutikken. For at forstå denne tilgang må man først forstå hermeneutikkens fortolkningsniveauer.

Fortolkninger af *første grad* er, når en forsker fortolker, det der sker, i kraft af sin rolle som deltager i det der sker.

Fortolkninger af *anden grad* er, når en forsker fortolker respondenters fortolkninger af deres egen situation. Dette kaldes også *dobbelt hermeneutik* og betyder med andre ord; at forskeren fortolker en virkelighed, der allerede er fortolket af deltagerne i den samme virkelighed.

Fortolkninger af *tredje grad* handler om forskerens fortolkninger af respondenters handlinger på grundlag af teorier, der fremhæver handlingernes skjulte eller underliggende betydning - altså søges det at blottlægge ”sandheden” med de handlinger, der foretages.

Kritisk teoris tredobbelthe Hermeneutik er en kobling af hermeneutikkens andet fortolkningsniveau og en tolkning af samfundets betydning for såvel forsker som for respondenter.

For tolkningen af vores empiri betyder det, at vi vil stille os kritisk refleksive overfor vores respondenters svar, og være opmærksomme på hvilke eventuelle samfundsinteresser der kan have indflydelse på deres svar.

Med det udgangspunkt er vi ikke ’nære’ i forhold til vores empiri, vi anvender den for at undersøge *det som er*, for at bruge dette som senere grundlag i vores kritiske analyse af konkurrencestatens konsekvenser for socialt arbejdes fortolkning af det normative grundlag.

Hermeneutikken lægger vægt på, at fortolke folks handlinger, således at det dybere meningsindhold blottlægges, i modsætning til det umiddelbart observerbare.

Den tyske filosof Hans-Georg Gadamer forklarer i nedenstående passage, at det er helt centralt for fortolkning at forstå, at det altid bygger på en forforståelse.

"I mødet mellem to forskellige forforståelser kan der ifølge Gadamer ikke nås frem til en fælles objektiv sandhed, men til en "horisontsammensmeltning", som er en forhandlet syntese af de to menneskers forskellige forståelseshorisonten." (Ejrnæs og Guldager, 2014: 28). Gadamer argumenterer her for, at der ikke findes nogen egentlig sandhed, men at fænomener kan tolkes på flere planer. Det strider mod vores kritisk teoretiske synspunkt om, at der findes en virkelighed. Det er således ikke vores mål med vores interview at lave en sådan 'horisontsammensmeltning' med vores respondenter. Vi ønsker blot at få indblik i den del af virkeligheden og sandheden, som de besidder. Efterfølgende vil vi som kritisk teoretiker analysere vores interview ud fra kritisk teoris tredobbelthermeneutik.

Trods forskellen mellem hermeneutik og kritisk teori, når det kommer til ontologien, så er der overensstemmelse mellem de to i forhold til opfattelsen af, at man må forstå enkeltdele for at forstå helheden, samt "... *i en stadig vekselvirkning (frem- og tilbagegående) mellem forståelse af enkeltdele/-fænomener og de helheder, som de indgår i.*" (Ibid.: 28).

I specialet er helhederne repræsenteret af vores viden omkring samfundets rent faktuelle omstændigheder, og enkeltdele er repræsenteret af vores empiri, der kun fokuserer på børne- og ungeområdet.

Nu har vi beskrevet vores videnskabsteoretiske udgangspunkt og næste afsnit bringes en beskrivelse af specialets undersøgelsesdesign. Der vil vi beskrive, hvorledes vi har valgt at operationalisere de mål, vi har med specialet.

Kapitel 4

Der er nu redegjort for specialets videnskabsteoretiske position, og vi bevæger os derfor videre til at beskrive specialets undersøgelsesdesign. Vi beskriver således, hvorledes vi vil operationalisere besvarelsen af vores problemformulering.

Arbejdet med interview som empirisk materiale rummer mange overvejelser og refleksioner gennem hele processen. Nedenstående kapitel er en beskrivelse af vores arbejde hermed. Formålet med at beskrive det indgående er at skabe transparens i specialet.

Undersøgelsesdesign

Vi har i vores problemformulering beskrevet, hvad vi ønsker at undersøge, og nedenstående afsnit beskriver, hvorledes vi vil operationalisere vores speciale for at opfylde netop det.

Som tidligere nævnt har vi valgt at anvende en kombination af empiri og teori til besvarelse af vores problemfelt. Vi har valgt at indsamle vores empiri gennem indsamling og bearbejdning af interview med socialfaglige ledere, idet interview-metoden vil bringe os en viden, som er adækvat for besvarelse af vores problemformulering. En interviewform med socialfaglige ledere bringer os en viden, som afspejler virkeligheden for de mennesker, der agerer i den, hvilket er vigtigt for dette speciales formål. Afsnittet vil derfor indeholde en beskrivelse af, hvordan vi har indsamlet vores empiri, samt de overvejelser vi har haft i forbindelse med valg af respondenter, udvikling af interviewguide og udførelse af selve interviewene. Det beskrives desuden, hvorledes vi har behandlet empirien for at kunne anvende det i en analytisk kontekst.

Vores speciale skal ses som et tværsnit af den virkelighed, vi beskriver. Det er således et 'her og nu' billede belyst af den empiri vi har indsamlet, og den teori vi har valgt at anvende til analysen heraf.

Undervejs i specialet har vi anvendt dets videnskabsteoretiske grundlag som en reflektorisk 'rettesnor' for de mange valg, vi har truffet gennem tilblivelsen af specialet. Nedenstående figur illustrerer hvorledes videnskabsteorien er anvendt.

Som illustreret i figuren har vores videnskabsteoretiske grundlag influeret på specialets delelementer, heriblandt også for valg af den metode for indsamling af den empiri vi vil besvare problemfeltet med.

Interview

Idet vi søger at indsamle en empirisk funderet viden om konkurrencestatens konsekvenser for socialfaglige lederes råderum, har vi valgt at gøre brug af det kvalitative interview som dataindsamlingsmetode.

At anvende samtaler eller interview som systematisk videns indsamling er ikke noget nyt, men er en metode man har anvendt i Grækenland siden før Kristi fødsel. Metoden har udviklet sig meget over tid, og er nu meget populær inden for mange forskningsdiscipliner. Særligt når det kommer til fagområder, der har et humanistisk aspekt, har interviewmetoden vundet frem. Et interview giver en særlig mulighed for at få

et indblik i hvorledes samfundet og dennes konstruktion påvirker de mennesker, der lever i det (Kvale og Brinkmann, 2015: 27-32).

For at kunne anlægge en kritisk normativ stillingtagen overfor ledere på børne- og ungeområdet, er det nødvendigt med et solidt afsæt i virkeligheden, som den er nu. Vi har valgt interview-metoden, fordi den bidrager hertil.

Arbejdet med et interview inddeler Kvale og Brinkmann i syv faser:

- Tematisering
- Design
- Interview
- Transskription
- Analyse
- Verifikation
- Rapportering

Selvom de syv punkter her er opstillet som en slags lineær formel for, hvordan man strukturerer et interview, sker der ofte en vekselvirkning mellem de forskellige punkter i løbet af processen. Det sker, fordi der under interviewene kan fremkomme informationer, der betyder, at man er nødsaget til at re-tænke nogle af de første punkter, eller fordi resultatet af interviewene kan være så anderledes, end hvad man havde ventet, at man bliver nødt til at tilpasse noget af det tidligere arbejde.

I vores proces med brugen af interview som empirisk grundlag, valgte vi at lave et 'pilotinterview', inden vi konstruerede den endelige interviewguide. Vi havde således et interview med en leder i samme stillingstype som vores endelige respondenter, inden vi færdigbearbejdede interviewguiden. Vores proces med interviewene har således været frem og tilbage mellem punkterne 'design' og 'interview' to gange, inden de egentlige interview blev udført.

Respondenttyper

I 2012 indførte L.J. Foley en måde hvorpå, der kunne skelnes mellem forskellige typer af respondenter, og hvordan de "konstrueres", i forbindelse med den interviewform de deltager i - der er tre typer.

- Den første bliver skabt når interviewerens opfatter respondenterne, som en der fortæller en sandhed - denne type kaldes reporter.
- Den næste type opfatter interviewerens respondenterne som en ligestillet i situationen - respondenterne opfordres her til at deltage aktivt i interviewet i form af et samspil, hvor begge parter kan komme med spørgsmål og svar - denne type kaldes læreren.
- Den tredje og sidste model er den vi har benyttet os af - den bliver kaldt for medlem eller informant. Her ses respondenterne som en slags ekspert, fordi de har en særlig viden om et bestemt område, denne type af interview er derfor også mere fokuseret på fakta end i respondenterens følelser (Kvale og Brinkmann, 2015: 137-139).

Vi anser vores respondenter som tilhørende den sidste type af respondenter, da de i kraft af deres virke som ledere inden for børne- og ungeområdet agerer som bindeled mellem stat og borger i udførsel af det sociale arbejde. I tråd med vores udgangspunkt i den kritiske teori finder vi lederne særligt interessante, da de både kan give os et virkelighedsnært indblik i hvorledes konkurrencestatens konsekvenser udmønter sig i praksis og på samme tid give et indblik i hvilke eventuelle indvirkninger, det har på det sociale arbejdes normative fundament.

Hertil skal siges, at vi i tråd med vores videnskabsteoretiske afsæt opfatter respondenterne som "forfattede forfattere", da de hver især som subjekter fortæller os deres egen oplevelse af verden, men på samme tid er de påvirket af udefrakommende elementer, som magtrelationer, samfundsdiskurser osv. Alt dette har naturligvis en indflydelse, mere eller mindre bevidst, på deres besvarelser i interviewet (Thagaard, 2004: 41).

Planlægning af interviewene

Med visheden om at skulle skabe kontakt til socialfaglige ledere inden for børne- og ungeområdet, etablerede vi i første omgang kontakt til en socialfaglig leder for flere nationale børne- og ungeenheder. Denne leder blev vores gatekeeper og kontakten skabte adgang til yderligere ledere inden for feltet, samtidig med at det skabte et forhåndskendskab til børne- og ungeområde, som hjalp os til at forme interviewguiden på en relevant og praksisnær måde.

Gatekeeperen var således behjælpelig med at være respondent til vores pilotinterview, og formålet hermed var at indsamle så meget relevant viden omkring arbejdsopgaver og vidensområder som muligt, samt at teste hvorvidt vores spørgsmål var formuleret på en måde, så de blev opfattet, som de var tiltænkt. Gatekeeper interviewet indgår derfor ikke som det materiale, vi har analyseret ud fra, idet hensigten var at skabe et kendskab til feltet og dets kompleksitet, som afsæt for det videre arbejde.

Pilotinterviewet med gatekeeperen gjorde os rustede til at udarbejde vores interviewguide til de egentlige interview, og vi udvalgte fire socialefaglige ledere, som respondenter hertil.

Vi tog kontakt til vores ønskede respondenter via mail med forslag til, hvornår interviewet kunne finde sted. Vi har i forbindelse med alle interview opsøgt vores respondenter, som alle er travle ledere, hvorfor deres tid til at deltage har været knap. Desuden er det at tage ud til respondenterne og lave interviewet på deres "hjemmebane" en fordel i forhold til, at de med det samme føler sig mere tilpas, hvilket medvirker til et bedre flow i interviewet (Kvale og Brinkmann, 2015: 144-147).

Vi har ønsket at få så upåvirkede svar som muligt fra vores respondenter, og det er vores vurdering, at de ville være mindre påvirkede af selv interviewsituationen på "hjemmebane" end på "udebane". Vi er dog af den opfattelse, at et interview altid bliver til i en kontekst og altid vil have en vis grad af påvirkning heraf, i tråd med vores kritisk teoretiske tredobbeltehermeneutiske tilgang, ser vi vores empiriske materiale som skabt af en reciprocitet mellem dele og helheder, som tilsammen konstruerer hinanden (Ibid.: 127).

I forbindelse med vores interview ser vi det samlede interview som helheden, og delene bestående af interviewer, respondent, kropssprog og de ikke-menneskelige parametre (Ibid.: 128).

Vi erkender, at vi som interviewer har en påvirkning på vores respondenter, at vores respondenter kan påvirke os, og at begge parter kan blive påvirket af såvel stemning, kropssprog samt de fysiske omstændigheder omkring interviewene.

Præsentation af vores respondenter

Udvælgelsen af vores respondenter er sket med problemformuleringen i fokus, og vi havde derfor brug for respondenter med kendskab til den aktuelle velfærdspolitik, dets formål, til- og fravalg samt de overordnede styringsrationaler. Herudover skal respondenterne naturligvis kende det sociale arbejde som felt og være ansat som socialfagligere ledere deraf.

”De offentlige organisationer er, ligesom det øvrige samfund, under pres for at levere så høj kvalitet for så lille en udgift som muligt. Dette kræves, samtidig med at opgaverne bliver mere og mere komplekse. På denne baggrund er der de senere år kommet øget fokus på ledelse som en afgørende faktor i offentlige organisationers bestræbelser på at imødekomme samfundets forventninger til sammenhængen mellem kvalitet og kvantitet.” (Kildedal, Laursen og Riis Michelsen, 2013: 7).

Som det understreges i ovenstående citat, så er det netop lederne, der skal sørge for, at kvaliteten af det sociale arbejde holdes høj og omkostningerne lave. De arbejder således i spændingsfeltet mellem konkurrencestat og socialt arbejde, og har førstehåndskendskab til konkurrencestatens konsekvenser for deres eget ledelsesmæssige råderum.

Fælles for de respondenter vi har udvalgt er, at de alle har økonomisk såvel som medarbejderansvar, og at de er underlagt den nuværende socialpolitik.

Som nævnt tidligere så skal dette speciale ses som et tværsnit af den virkelighed, som ledere på børne- og ungeområdet oplever under konkurrencestaten.

Vi har udført et indledende pilotinterview samt efterfølgende fire regulære interview lavet ud fra egen interviewguide. Vi har søgt, at vores respondenter skulle repræsentere standen af ledere inden for børne- og ungeområdet så bredt som muligt, hvorfor vi har lige fordeling mellem køn og har sikret at forskellige landsdele er dækket. Vores respondenter består derfor af to kvinder og to mænd og de dækker herudover tre forskellige landsdele. Herudover har vi valgt to socialefaglige ledere fra det offentlige og to fra det private, dette er ikke for at lave en komparativ analyse i mellem det private og det offentlige. Vores valg bunder i en bevidsthed om at konkurrencestaten og dens konsekvenser har vundet indpas i såvel det offentlige som det private, hvorfor en undersøgelse af begge er mest dækkende for at få en så bred forståelse som muligt.

Eftersom empirien er anonymiseret har vi givet respondenterne fiktive navne således, at respondenterne fra det private regi er:

- Respondent 1, Christian
- Respondent 2, Maria

Og respondenterne fra det offentligt regi er:

- Respondent 1, Karen
- Respondent 2, Peter

Respondenterne arbejder på forskellige ledelsesmæssige niveauer, men har alle flere års anciennitet indenfor det sociale arbejde, hvorved vi sikrer os, at de har en vis erfaring i forbindelse med deres vurdering af forandringer i deres råderum. Herudover er de alle socialfaglige ledere inden for institutionelle sammenhænge og er uddannelsesmæssigt er enten akademikere eller professionsbacheloror med diverse efteruddannelser.

Konstruktion af interviewguiden

Gennem pilot interviewet med vores gatekeeper, erhvervede vi os generelle informationer om socialfaglige leder opgaver indenfor børne- og ungeområdet, og det var et praktisk kendskab, som var relevant i forbindelse med udarbejdelsen af interviewguiden .

Konstruktionen af vores interviewguide har desuden taget udgangspunkt i vores tese om, at konkurrencestaten har konsekvenser for råderummet i socialt arbejde og for dets normative fundament.

Vi har valgt at fokusere på, hvorledes socialfaglige ledere inden for børne- og ungeområdet oplever konkurrencestatens konsekvenser, og med deres ledelsesmæssige baggrund hører respondenterne under den gruppe, der kaldes for elite interviewpersoner. At lave interview med denne gruppe af interviewpersoner stiller ekstra krav til interviewer. Det kan medføre, at det normale asymmetriske magtforhold i interview sammenhænge kan have modsat fortegn. Normalt vil det altså være interviewer, der har "magten", da det er denne, der styrer hvad der bliver spurgt om og på den måde har kontrol over interviewet. Når der er tale om et eliteinterview, er denne magtbalance skubbet. Dels fordi lederne er vant til at argumentere for deres sag, og dels fordi de

besidder en større praksis viden om deres eget område end vi som interviewere gør (Kvale og Brinkmann, 2015: 201-202).

Det at vi har valgt at interview ledere, der som beskrevet har kontakt til både det politiske og det praktiske niveau, medfører også at vi under interviewene og særligt under behandlingen heraf har været kritisk reflektive i forhold til deres svar og hvilke eventuelle baggrunde respondenterne kan have til at svare, som de gør. Det er her vores overvejelse, at til trods for at vi anonymisere respondenterne, så har de nogle regler og rammer udstukket af deres ledere, som de skal overholde, hvorfor vi tænker at de nødtigt vil udtale sig i modsætning hertil.

Elitegruppen vil ofte være mere opmærksomme på, hvorvidt den tid de bruger på interviewet kan forsvares. Inden et sådant interview er det derfor ekstra vigtigt, at interviewer har en viden om emnet, således at denne kan blive opfattet som en "værdig" samtalepartner for elite interviewpersonen. Mange elite interviewpersoner er vant til at blive udspurgt om deres holdninger og oplevelser, hvorfor det kræver lidt ekstra at få et mere uddybende svar fra dem (Ibid.: 201-202). Dette har vi taget højde for før og under udarbejdelsen af vores interview ved at tilegne os en så stor viden om området, som det har været os muligt. Vi har desuden under selve interviewene udnyttet det, at vi er to personer. Vi har således været en primær interviewer og en til at supplere, og for hvert interview har vi skiftet rolle.

Vores problemformulering er ikke direkte omsættelig til interviewspørgsmål, derfor har vi valgt at formulere spørgsmål, som vi finder dækkende for senere at kunne analysere på ledernes råderum. Det skal hertil siges, at vi ikke har holdt os slavisk til vores interviewguide, forstået på den måde, at vi naturligvis har haft fokus på at komme omkring alle spørgsmål, men at vi på samme tid har ønsket at lade vores respondenter tale om det spørgsmål de har henledt deres tanker på. Det er således ikke muligt at se i vores analyse, hvilke spørgsmål det er respondenterne konkret svare på, men det vil være implicit at forstå af konteksten. Af samme grund har vi valgt, at indsætte interviewguiden nedenfor, så det er muligt for læseren at have et udgangspunkt for forståelse af hvad interviewene er struktureret omkring.

Som nævnt har pilotinterviewet været en stor del af baggrunden for konstruktionen af interviewguiden, og guiden har fungeret som rettesnor gennem hvert interview og ser ud som følger:

Interviewguide:

Briefing

Oplys respondenten om at vi optager interviewet - TÆND for optager.

Introduktion af os selv, samt information til respondenterne:

“Vi hedder, som sagt, Marie-Louise og Heidi og vi er specialestuderende ved kandidatuddannelsen i socialt arbejde ved Aalborg Universitet. Først og fremmest - tusind tak for at du ville tage dig tid til dette interview, det sætter vi stor pris på.

Det vil være sådan, at det primært er mig X, der interviewer dig, men hvis jeg glemmer noget så supplerer Y mig.

Hvis du har nogle spørgsmål undervejs, så stiller du dem bare, og ellers samler vi op til sidst. Dette interview vil blive fuldstændigt anonymiseret, både dig som person og din arbejdsplads.

Når vi har bestået vores speciale, vil det være offentligt tilgængeligt på AAU' hjemmeside.”

Spørgsmål

Respondenten

- Vil du fortælle hvad din uddannelsesmæssige baggrund er, og hvor længe du har haft din nuværende stilling?

Arbejdsområde

- Hvor mange ansatte er du leder for?
- Hvor mange børn og unge har I indskrevet og hvor mange er I normeret til?
- Hvem køber primært pladser hos jer? Og gør I noget for at gøre opmærksomme på jeres institution?
- Hvad vurderer du er institutionens primære opgave?
- Er der et fælles værdisæt for det arbejde der udføres på institutionen, hvis ja - vil du så beskrive det?
- Er det din oplevelse at institutionens fokusområder har ændret sig over tid, hvis ja - på hvilken måde?
- Vil du beskriv dine opgaver som leder, herunder økonomisk ansvar, fagligt

ansvar og personalemæssigt ansvar?

- Vil du beskrive hvilke af dine opgaver som socialfaglig leder, du opfatter som de primære?
- Oplever du rammerne som befordrende for udførelsen af arbejdet på børne- og ungeområdet?
- Er det din oplevelse at det samfundsmæssige syn på dit arbejdsområde har ændret sig over tid? Hvis ja - hvordan og oplever du i henhold hertil at det har medført en ændring i hvilke metoder og strategier for det sociale arbejde der anses som acceptable?

Socialfaglig ledelse på børne- og ungeområdet

- Hvad oplever du, at dine ansatte vurderer din indsats som leder ud fra?
- Hvad oplever du, at din leder vurderer din indsats som leder på?
- Bliver du, og det arbejde I som institution udfører, målt ud fra noget konkret?
- Hvad betyder faglighed for dig og hvad gør du for at sikre en høj faglighed?
- Oplever du konflikter, faglige eller ledelsesmæssige, på baggrund af spændet mellem dit økonomiske og dit faglige ansvar?
- Hvordan håndterer du generelt det at skulle være tovholder for både det økonomiske og det faglige?
- Oplever du, at skulle være en konkurrencedygtig aktør, i forhold til at kommunerne vælger jer som tilbud. Hvis ja - vurderer du at det spiller ind på rammerne for udførelsen af det sociale arbejde?
- Hvilke værdier oplever du præger det socialfaglige arbejde på børne- og ungeområdet?
- Hvordan oplever du at disse værdier harmonere med det sociale arbejde I ønsker at udfører?

Debriefing

- Har du noget du vil tilføje?
- Er der noget du tænker, er interessant for vores felt, og som vi ikke har fået spurgt ind til?

Transskription af interviewene

Som beskrevet har vi lavet fire interview, alle interview er optaget digitalt, således at de senere kunne afspilles og transskriberes. Vores interview endte alle med en længde på omkring 1 time og 30 minutter. Som det ses i interviewguiden, har den ene af os været primær interviewer, og den anden har fungeret som suppleant og observatør af kropssprog med videre. Da vores interview er semistrukturerede, er vores interviewguide en rettesnor for hvilke spørgsmål, vi ønskede at stille. Undervejs i interviewene har der været uddybende spørgsmål og spørgsmål, som er opstået ud fra de svar, respondenterne har givet.

I forbindelse med transskribering af vores interview, har vi selv lyttet og transskriberet fra start til slut - vi har ikke anvendt programmer til denne proces. I transskriptionsprocessen har vi bearbejdet interviewet fra talesprog til skriftsprog. I denne proces sker der et vist tab i og med, at eks. kropssprog og toneleje er svært omsætteligt til skriftsprog. Vi har inkluderet pauser i vores transskriptioner, angivet ved ..., men vi har udeladt ord som øh, gentagelser osv. Dette valg har vi truffet, fordi det giver mere fokus på det, lederne egentlig udtaler. Vi har desuden bestræbt os på at bruge passager, som ikke indeholder passager som ikke kan føres fra talesprog til skriftsprog - eks. ironi (Kvale og Brinkmann, 2015: 235-247).

Forskningsetik i undersøgelsen

Et forskningsinterview vil, som tidligere nævnt, næsten altid være præget af en skæv magtbalance. Når man sidder med en informant, er man som forsker og interviewer den, der bestemmer hvilke spørgsmål, der bliver stillet. Man bestemmer, hvad man ønsker uddybet og har samtidig kontrol over, hvordan man tolker på de informationer, der kommer frem under interviewet. Man kan i sin spørgeteknik være meget manipulerende, hvis man ønsker det. Med andre ord, så har man altså som forsker, der arbejder med interview som empiri, et stort ansvar for at gøre det på en etisk forsvarlig måde. Både over for informanten og overfor den viden man producerer (Kvale og Brinkmann, 2015: 105-111).

Enhver videnskabelig virksomhed kræver derfor nogle etiske overvejelser fra forskernes side. I dette speciale har vi valgt at følge de tre grundprincipper, der er vedtaget af den norske forskningsetiske komité. Principperne lyder som følger:

1. Informeret samtykke.

Det informerede samtykke i forbindelse med dette speciale består i, at alle vores respondenter er blevet forklaret, hvad specialets forskningsformål er, samt hvori deres viden og udsagn vil blive anvendt. De er desuden oplyst om, hvor specialet vil være tilgængeligt efter dets færdiggørelse.

2. Princippet om fortrolighed.

I dette speciale dækker denne fortrolighed over, at alle respondenter bliver anonymiseret i en grad, så hverken de eller deres arbejdsplads kan genkendes. Desuden bliver vores interviewmateriale ikke videregivet til andre, og således sikrer vi, den viden respondenterne har givet os ikke bliver misbrugt.

3. Konsekvenser for deltagere.

Dette sidste punkt dækker over, at man som forsker altid skal have respekt for det enkelte menneske, der har medvirket som videnskilde til ens forskning. Altså er det forskerens opgave at sikre, at de oplysninger fra respondenterne, der bliver brugt i forskningen, ikke kan medføre en risiko for skade af respondenterne. Dette har vi sikret i dette speciale ved at overholde de to første principper (Thagaard, 2004: 24-29).

Når man som forsker analyserer på den indsamlede empiri, gør man som oftest dette ud fra en teoretisk tilgang. Denne teoretiske tilgang, samt forskerens øvrige forforståelse, er med til, at forskerens udgangspunkt for at tolke på respondenternes situation er anderledes end respondenternes eget udgangspunkt. Det er derfor vigtigt at tage højde for dette i en analyse, således at man ikke kommer til at krænke respondenterne. En måde hvorpå dette kan undgås er at huske det tredje grundprincip i forhold til at medinddrage etik i forskningsprocessen (Ibid.: 196-199).

Analysestrategi

I behandling af vores indsamlede empiri, vil vi benytte os af Steinar Kvaales tilgang til det kvalitative interview. En systematisk temacentreret tilgang til bearbejdning af vores empiri vil her bibringe overblik, indblik og forståelse af det samlede interviewmateriale (Kvale og Brinkmann, 2015: kap 11-12).

Efter endt indsamling af vores empiri har første bearbejdningsled været aflytning og transskribering af de indsamlede interview, hvorved vi har skabt grundlaget for den efterfølgende bearbejdning.

Herefter har vi, i andet bearbejdningsled, gjort brug af den metodiske tilgang, som Kvale benævner kodning. Kodning bruges til at bearbejde og skabe overblik over det empiriske materiale man har indsamlet (Kvale og Brinkmann, 2015: 261-263).

Kodning er en bearbejdningsform, hvor man først gennemlæser de transskriberede interview og herefter udleder de relevante dele. I vores tilfælde anses dele som relevante, hvis de relaterer sig til konsekvenser for råderummet, der kan henvise til tendenser som konkurrencestaten har medført for børne- og ungeområdet.

Herefter kodes de udledte passager, ved at knytte nøgleord til passagernes indhold, således at der skabes et grundlag for at kunne identificere sammenfald og forskelle i og på tværs af interviewene (Ibid.: 262).

Som beskrevet af Kvale har vi gentaget kodning af materialet indtil vi nåede et 'mæthedspunkt', som illustrerer, at man som bearbejder er nået dertil hvor fortsat kodning ikke længere fører til nye aspekter af det indsamlede materiale. Når 'mæthedspunktet' er nået, har bearbejdelsen således sikret, at man ikke har overset noget i den empiriske data (Ibid.: 262).

Det er vigtigt at understrege, at vi til hver en tid vil være tro mod respondenternes udsagn og at vi kun kategoriserer ud fra deres ord og udtalte meninger. Er der tilfælde, hvor vi er i tvivl om hvorledes et udsagn bør kategoriseres, eller hvad respondenteren konkret har ment med det sagte, vil vi ikke lade dette indgå i det materiale som vores analyse tager udgangspunkt i. Dette har vi valgt for at sikre så høj validitet som muligt og for at tage vores etiske forskningsansvar alvorligt.

Efter endt kodning har vi i tredje bearbejdningsled indlagt yderligere kriterier for, hvorvidt kodede passager kan vurderes som udtryk for konkurrencestatens konsekvenser for ledernes råderum. Idet vi ønsker at kunne udlede generelle samfundstendenser – for at se på de heraf afledte konsekvenser - har det været vigtigt at indlægge kriterier, der sikrer, at det er det vi indfanger og ikke respondenternes subjektive holdninger og oplevelser.

Af samme grund har vi frasorteret alle de passager, som ikke blev nævnt af samtidige respondenter, samt de passager som, ud fra vores vurdering, ikke har haft 'vægt' nok. De konsekvenser vi er endt ud med, er således de konsekvenser som nævnes af alle respondenter, og som ud fra deres perspektiv må antages at fylde mest i deres forståelse af konkurrencestatens konsekvenser for deres råderum.

Dette betyder, at der i vores empiriske råmateriale har været nævnt konsekvenser, som ikke indgår i vores efterfølgende analyse af interview-materialet. Denne udelukkelsesmetode er valgt for at sikre så høj validitet så muligt for specialet, således at vi kan anvende interviewene til at illustrere nogle generelle aktuelle samfundskonsekvenser, og ikke blot tendenser som relaterer sig til en enkelt respondent eller dennes arbejdsplads.

Herunder har vi eksemplificeret, hvorledes vi har kodet os frem til en af de konsekvenser, som respondenterne nævner og som overholder de ovennævnte krav.

Rene uddrag fra transskriptionen	Kodningsnavne
Kontekst: Christian, socialfaglig leder i privat regi, har været i faget i mange år og påpeger en økonomisk ændring over tid, hvor han i dag oplever at: <i>"Økonomiske argumenter kan trumfe et pædagogisk argument. Det er jo en hardcore diskurs. (...) Det der er sket er, at faglige diskurser er spillet af banen til fordel for økonomiske og politiske diskurser."</i>	Værdiskifte som grundlag for forandringer af det institutionelle råderum.
Kontekst: Maria, socialfaglig leder i privat regi, taler om det stigende økonomiske fokus og siger i den forbindelse: <i>"Man går på kompromis med noget faglighed (...) Det blev tydeligt for mig, at der er mange danske opholdssteder, som har nogle danske utilpassede unge med udadreagerende adfærd og nogle uledsagede unge PTSD. Rigtig dårlig kombination umiddelbart."</i>	Værdiskifte som grundlag for forandringer af det institutionelle råderum.

Kontekst: Karen, socialfaglig leder i offentligt regi, fortæller, at hun prismæssigt føler sig presset af kommunen i forhold til, at kommunen f.eks. har sagt: <i>"Vores eget efterværn koster 22.000. Hvis ikke I kan matche det, så skal han ikke i efterværn (...)</i> Det er helt konkret afpresning på pris." (...) <i>"Jeg bliver forarget ud fra menneskesynet (...)</i> Vi træner ham i at gå i bad (...) og så taler man (kommunen) om at sætte ham i opgangsfællesskab (fordi dette er billigere red.) og så tænker jeg virkelig, at der er nogle værdier, som bliver sat helt til side frem for et økonomisk perspektiv."	Værdiskifte som grundlag for forandringer af det institutionelle råderum.
Kontekst: Peter, socialfaglige leder i offentligt regi, oplever at aktører som sætter pris efter høj faglighed bliver økonomisk presset af kommunerne, i forhold til at kommunen vælger efter pris. <i>"De vælger (kommunerne red.) så bare et billigere sted og så bliver de fagligt dygtige steder udhulet og så presser man prisen endnu mere og så kollapser det"</i>	Værdiskifte som grundlag for forandringer af det institutionelle råderum.

Ved hjælp af ovenstående kodningsform og de tre nævnte bearbejdningsled har vi kunnet udlede hvilke særlige konsekvenser, konkurrencestaten har for de socialfaglige lederes råderum. Hovedkonsekvenserne har i empirien vist sig i tendenser, som vi her har inddelt i to:

- **Værdiskifte** - Den første tendens viser sig som et værdiskifte, der henviser til et fokusskifte i den institutionelle dømmekraft. Som en konsekvens af konkurrencestatens indtog er økonomi blevet det afgørende omdrejningspunkt for den institutionelle dømmekraft, hvilket har betydning for ledernes råderum.

Herudover strækker værdiskiftet sig også ind i den etiske og menneskebåret forståelse af socialt arbejde, som på samme vis giver genklang i en forandring af den institutionelle dømmekraft, som er med til at udstikke rammerne for ledernes råderum.

- **Evidensparadigmet** - Den anden tendens henviser til evidensbegrebet, som både mål og middel på børne- og ungeområdet. Med evidensbegrebet synes de aspekter, der ikke kan måles og vejes at glide ud fra socialt arbejde, og der synes at opstå dissonans mellem den institutionelle, sociale og personlige dømmekraft, hvorfor det har direkte betydning for de socialfaglige leders råderum.

Bearbejdning af interview materialet ud fra en temacentreret kodningsstrategi har således medført en konkret og nærværende indsigt i de konsekvenser, som konkurrencestaten har medført for ledere på børne- og ungeområdets råderum.

Vi vil i analysedelen bearbejde konsekvenserne ud fra meningsfortolkende tilgang, hvor vi tolker empirien ud fra kritisk teoris tredobbeltehermanutik.

Med afsæt i ovennævnte kodning, vil vi nu påbegynde specialets analysedel.

Kapitel 5

Med en grundig indføring i hvorledes vores empiri er indsamlet og behandlet, påbegynder vi nu specialets analysedele.

I denne første analyse vil vi anvende vores empiriske materiale og tage udgangspunkt i de heraf fundne tematikker. Vi analyserer vores empiriske materiale med udgangspunkt i den kritiske teoris tredobbeltehermeneutik samt ud fra en meningskondensering af interviewene.

Målet med denne første analyse er, med udgangspunkt i vores empiri, at argumentere for, hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for det ledelsesmæssige råderum, for således at besvare problemformuleringens første del.

Indledning til analyse 1 og 2

Med afsæt i en indsigt i børne- og ungeområdet under henholdsvis velfærds- og konkurrencestat samt den indsamlede empiri har vi skabt det dybdegående grundlag, vi som kritiske teoretikere har brug for, for at kunne besvare specialets problemformulering. Analysen af problemformuleringen vil bestå af to hoved-analysedele.

I første hovedanalysedel analyserer vi hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for de socialfaglige leders råderum på børne- og ungeområdet. Afsættet for at besvare dette findes i vores empiri, som vi vil analysere gennem en meningsfortolkende tilgang, hvor vores empiriske fund tolkes ud fra kritisk teoris tredobbeltehermeneutik. Vi vil sammenholde fællesnævnerne i respondenternes udsagn samt analysere modstridende udtalelser for herigennem at analysere, hvorledes konkurrencestaten influerer på ledernes råderum.

Anden analysedel vil bygge videre på dette, men med fokus på konsekvensernes indflydelse på det sociale arbejdes normative fundament. I denne analysedel vil vi trække de specifikke konsekvenser frem mod et mere generelt billede af feltet for herigennem at analysere, hvorledes det sociale arbejdes normative fundament udfordres af konkurrencestatens indtog. Ud fra disse to analysedele vil vi besvare vores problemformulering i kapitel 8.

Analyseafsnittenes hovedteoretikere vil være Hartmut Rosa og hans begreber om fremmedgørelse og acceleration, Ove Kaj Pedersen og hans forståelse af konkurrencestaten, samt Høilund og Juuls begrebsforståelse af det sociale arbejde og dets normative anerkendelsesgrundlag. Det skal her understreges, at der hvor vi finder vores hovedteoretikere vage i definition eller opmærksomhed på bestemte aspekter, vil vi søge at underbygge det mangelfulde ved hjælp af andre teoretikere. Dette vil være et aspekt vi senere reflekterer over i specialets kapitel 7, omhandlende specialets kvalitet.

Analyse 1

Konkurrencestatens konsekvenser for socialfaglige lederes råderum på børne- og ungeområdet

Gennem indsamling af vores empiri har vi kodet os frem til tendenser, som i forbindelse med konkurrencestatens indtog, har medført betydningsfulde konsekvenser for de socialfaglige lederes råderum.

Konkurrencestaten har medført et samfundsmæssigt værdiskifte på flere planer, og dette sætter sig igennem i den institutionelle dømmekraft, som er med til at udstikke råderummet for de socialfaglige ledere.

Værdiskiftet har således, gennem dets påvirkning af den institutionelle dømmekraft, en betydningsfuld indflydelse på ledernes råderum, hvorfor det vil være den første afledte konsekvens, vi analyserer. Værdiskiftet giver både udslag inden for de hårde diskurser, såsom økonomi og resultatorientering, men også inden for de bløde værdier, der knytter sig til menneskesyn og etik. Derfor vil analysen af værdiskifte tage afsæt i disse to tematikker:

- *Værdiskifte med afsæt i en økonomisk rammeforståelse.*
- *Værdiskifte med afsæt i etik og menneskeforståelse.*

Gennem forståelse og analyse af disse aspekter, vil vi analysere, hvorledes værdiskiftet påvirker den institutionelle dømmekraft, som de socialfaglige ledere må navigere under i deres arbejde på børne- og ungeområdet.

Herefter fortsætter analysedel 1 med at fokusere på endnu en, i empirien nævnt, konsekvens – nemlig konkurrencestatens inddragelse af evidensbaseret viden. Denne tematik lyder:

- *Evidensparadigmets indtog på børne- og ungeområdet.*

I dette afsnit vil vi særligt fokusere på evidensparadigmets betydning for forholdet mellem den sociale og den institutionelle dømmekraft, samt evidensparadigmets betydning for valg af metoder og indsatser i det sociale arbejde. Dette for at analysere hvorledes evidensbegrebet påvirker de socialfaglige lederes råderum.

Værdiskifte med afsæt i en økonomisk forståelsesramme

Når vi refererer til de socialfaglige lederes råderum, gør vi det, som tidligere beskrevet, ud fra forståelsen af de rammer, som den institutionelle dømmekraft udstikker for råderummet.

Den institutionelle dømmekraft er med til at skabe et paradigme for, hvorledes de socialfaglige ledere agerer bedst i overensstemmelse med det, som den institutionelle dømmekraft er skabt af (Høilund og Juul, 2015: 63). Den institutionelle dømmekraft er præget af samfundsborne og politiske tendenser, der er med til at skabe et kodeks for det arbejde, det relaterer sig til, hvorfor det har direkte indflydelse på de socialfaglige lederes råderum (Ibid.: 67).

De socialfaglige lederes råderum er således defineret af den institutionelle dømmekraft, men ikke determineret af det, eftersom den personlige og sociale dømmekraft også i nogen grad influerer i det samlede dømmekraftsbegreb.

Ikke desto mindre anses socialfaglige ledere, i kraft af deres ansættelse inden for børne-ungeområdet, som systemrepræsentanter, hvorfor de ikke agerer frit – men er præget af de rammer den institutionelle dømmekraft udstikker.

Dette er relevant, eftersom samtlige respondenter påpeger, at konkurrencestatens indtog har medført et værdiskifte, der præger måden, hvorpå der træffes beslutninger, samt hvordan disse udmønter sig i praksis.

Det samfundsmæssige værdiskifte har derved medført radikale ændringer i den institutionelle dømmekraft, og ifølge vores empiri står dette som konkurrencestatens mest gennemgående konsekvens for ledernes råderum. Fra både offentligt og privat regi, italesætter respondenterne værdiskiftet som en gennemgående linje i deres arbejdsrum, og citaterne illustrerer, at værdiskiftet udmønter sig på flere niveauer.

Christian, som gennem en flerårig periode har været socialfaglig leder i privat regi, oplever værdiskiftet på denne måde:

”Økonomiske argumenter kan trumfe et pædagogisk argument. Det er jo en hardcore diskurs... Det der er sket er, at faglige diskurser er spillet af banen til fordel for økonomiske og politiske diskurser.”

Udsagnet illustrerer, at det generelle hovedfokus på børne- og ungeområdet har undergået et fokusskifte, hvilket har medført, at den faglighed det sociale arbejde byggede på har mistet terræn til fordel for økonomiske og politiske rationaler.

Selvom samtlige respondenter understreger værdiskiftet som en aktuel tendens, der medfører konsekvenser for det ledelsesmæssige råderum, viser empirien samtidig, at det ikke er ensbetydende med, at al faglighed er underkendt. Men fagligheden har ændret karakter og er blevet et middel til at opnå de mål, som er sat med baggrund i konkurrencestatens logik. En respondent påpeger således, at faglighed kan være en brik i spillet om konkurrenceevne, da faglighed har evne til ‘at sælge’. Faglighed bliver hermed et led i at få ‘valuta for pengene’, hvilket illustreres i følgende citat, af Peter i det offentlige:

”Lidt afhængig af hvilken leder det er, så tænker jeg, at det (jeg bliver målt på red.) er økonomi. Også hvis jeg... eller da jeg havde en leder, der havde fokus på at vi skal levere et stykke fagligt arbejde, for det er jo det der sælger i sidste ende. At vi kan lave et godt produkt, således at kommunen kan se, at de får valuta for pengene. Det er den bedste reklame i denne branche.”

”At vi kan lave et godt produkt” henviser her til, at få de unge ud fra institutionerne og ud på arbejdsmarkedet, idet det er de unge, respondenterne henviser til som produktet.

Uddraget viser, at det ikke er faglighed for faglighedens skyld, men at faglighed sælger, idet kommunerne får valuta for pengene. Faglighed bliver således et aspekt i konkurrencelogikkens tegn fremfor at være et element, der lever i kraft af sig selv. Dette indikerer, at værdiskiftet bunder i mere end en tilsidesættelse af faglighed for økonomi, det bunder også i en ændring i menneskesynet, hvor mennesket nu ikke længere er, bare i kraft af sin menneskelighed – mennesket er, fordi det potentielt kan komme ud og bidrage. Den faglighed, som i socialt arbejde tidligere var omsorgsbaseret og menneskeligt understøttende, synes nu at defineres af konkurrencestatens logik (Høilund og Juul, 2015: 142-143).

Dette resulterer i, at ledere i det socialfaglige råderum på børne- og ungeområdet er underlagt det at efterleve faglighed – ikke kun for faglighedens skyld - men også som middel til at opnå konkurrencedygtighed. Hvor den institutionelle dømmekraft tidligere var

baseret på en faglighed, der udsprang af velfærdsstatens solidariske rationaler, er faglighed nu et middel til, at lederne kan efterleve de samfundsmæssige mål, som konkurrencestaten har været med til at sætte for det sociale arbejdes indsatser.

Christians overordnede oplevelse af værdiskiftet underbygges af Karen, der oplever samme tendens inden for børne- og ungeområdet offentlige institutioner.

Karen fortæller, at værdiskiftet medfører konkrete konsekvenser for hendes beslutningsmæssige råderum. Karen eksemplificerer dette ved at fortælle om, hvorledes hun som offentlig aktør føler sig presset af kommunerne i forhold til, at levere en lavere pris på et pædagogisk tilbud, end det er muligt. Til trods for Karens argumenter om, hvilket tilbud der ud fra en faglig vurdering ville passe bedst til den unge, afslog kommunen i et givent eksempel hendes faglige argumenter med disse ord:

"Vores eget efterværn koster 22.000. Hvis ikke I kan matche det, så skal han (den unge red.) ikke i efterværn... (Og Karen fortsætter selv:) Det er helt konkret afpresning på pris."

Karen konkretiserer konsekvenserne:

"Jeg bliver forarget ud fra menneskesynet. Vi træner ham (den unge red.) i at gå i bad!... og så taler man (kommunen red.) om at sætte ham i opgangsfællesskab (fordi dette er billigere red.) og så tænker jeg virkelig, at der er nogle værdier, som bliver sat helt til side frem for et økonomisk perspektiv."

Citaterne viser, at børne- og ungeområdet er præget af diskurser relateret til økonomi og politik, en udvikling der har direkte sammenhæng med de samfundsmæssige reformer, som overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat har medført. Det øgede fokus på økonomi ses som en tydelig reference til det accelererende konkurrencesamfund, som har vundet indpas i socialt arbejde og ud fra ledernes vurdering herunder også på børne- og ungeområdet (Pedersen, 2011: 12-13).

Når Christian således henviser til, at økonomien er blevet en hardcore diskurs indenfor børne- og ungeområdet, står det samtidig som en reference til det resterende samfund, som i overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat inddrager og omsætter flere aspekter af velfærdsarbejdet til konkurrencefokuseret arbejde.

Respondenternes oplevelse af værdiskiftet går således i lige linje med konkurrencestatens egentlige formål, der ifølge Pedersen indeholder et ideal om vækst gennem konkurrence incitammenter indenfor alle felter af samfundet. Institutioner er her

ingen undtagelse, hvilket illustreres gennem Pedersens henvisning til konkurrencestatens tro på, at konkurrence ikke længere hører sig til inden for markedet, men nu i ligeså høj grad influerer på områder, som under velfærdsstaten var karakteriseret af menneskelig og kulturelle værdisæt:

"Med forestillingen om institutionel konkurrenceevne introduceres også en forestilling om, at økonomiske, politiske og kulturelle institutioner udgør en konkurrencefaktor"

(Pedersen, 2011: 32).

Respondenternes oplevelse af værdiskiftet fra faglighed til økonomi relaterer sig derved til samfundets nytilkomne forestilling om, at alt kan indgå som konkurrence incitamenter – og at det, med afsæt i konkurrencestatens logik, er efterstræbelsesværdigt.

Herudover kan det også forklares ved hjælp af Rosas henvisning til begrebet præstation, som et begreb vi kan bruge til at definere konkurrencedygtighed ud fra. Ved præstation forstås både ydelser, arbejds- og tidsenheder, og er således noget vi kan måle og veje (Rosa, 2014: 35). Økonomisk fokus bliver herigennem vejen til præstation, og det udslagsgivende konkurrence princip, som empirien har defineret som en gennemgående aktuel tendens i samspillet mellem stat og socialt arbejde.

Dette er en direkte konsekvens af konkurrencestatens indtog, og det præger, jævnfør empirien, den institutionelle dømmekraft, som de socialfaglige ledere nu er underlagt. Det at den institutionelle dømmekraft nu er præget af økonomiske og konkurrencemæssige rationaler, medfører ifølge Peter, en socialfaglig leder fra det offentlige, store konsekvenser for, i hvor høj grad de socialfaglige ledere har mulighed for at prioritere faglighed på børne- og ungeområdet.

Peter fortæller, at han som socialfaglig leder ønsker at vægte fagligheden højt, men at han i den forbindelse bliver fanget i et spændingsfelt mellem det sociale arbejde, han ønsker at udføre, – og det arbejde som kommunen som aftager er parat til at betale ham for. Med dette henviser Peter til, at børne- og ungeområdet er blevet så prisbetonet, at kommunerne i nogle sammenhænge vælger løsninger, der er økonomiske rentable for kommunen – frem for løsninger, der er fagligt understøttende for den unge. Peter føler sig fanget i gerne at ville levere højt fagligt arbejde for den enkelte unge og den risiko, der så ligger i, at hans institutioner bliver sorteret fra til fordel for billigere løsninger. Peter eksemplificerer det spændingsfelt han er i ved at påpege, at fastholder han og andre ligesindede aktører deres høje standard for faglighed, så:

"... vælger de (kommunerne red.) bare et billigere sted, og så bliver de fagligt dygtige steder udhulet og så presser man prisen endnu mere, og så kollapser det."

Lige såvel som empiriens andre udsagn, indikerer dette citat, at de socialfaglige ledere føler sig fanget i et spændingsfelt, der truer fagligheden i deres beslutningsmæssige råderum. Den institutionelle dømmekraft har ændret de faglige vilkår på børne- og ungeområdet, så beslutningsgrundlaget nu i stedet for faglighed er influeret af konkurrencestatens fokus, hvilket henleder til den overgang fra moralisme til økonomisme, som Pedersen påpeger har været en del af konkurrencestatens indtog (Pedersen, 2011: 14-20).

Pedersen henviser til forskydningen fra efterkrigstidens orden og velfærdsstatens moralske og demokratiske forandring over mod nutidens globale orden. Denne forskydning har medført andre samfundsmæssige idealsæt, som har vist sig som politiske, økonomiske og kulturelle ændringer (Ibid.: 14). Økonomien bliver altafgørende i en stat, hvor idealet nu er at kunne holde trit med den globale tidsalder. Denne tendens synes således at være direkte udledt af overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat, og forandringer i statsformen sætter sig samtidig igennem som værdimæssige forandringer i den institutionelle dømmekraft.

Ifølge empirien rækker konkurrencestatens logik således ind i beslutningsmulighederne på børne- og ungeområdet. Værdiskiftet i den institutionelle dømmekraft medfører en praksis, der minimerer ledernes mulighed for at prioritere faglighed højest og i stedet fokuserer på incitamenter, der sætter økonomiske hensyn over hensynet til faglighed. Den økonomisk orientering bliver således udslagsgivende for det råderum, hvori lederne skal navigere, hvilket indikerer, at konkurrencestaten har direkte mærkbare konsekvenser for ledernes beslutningsgrundlag. Lig konkurrencestatens vision er økonomihensynet således, også på børne- og ungeområdet blevet en central målestok for, hvorvidt en institution kan bestå (Pedersen, 2011: 11-13).

Dette kan, jævnfør ovenstående udsagn resultere i, at offentlige fagligt dygtige og derved dyrere steder udhules til fordel for billigere løsninger, og ifølge Maria er det, det samme billede, der ses på børne- og ungeområdet i privat regi.

Maria fortæller, at hun oplever, at økonomisigtet i ledernes råderum har direkte konsekvenser for de muligheder og vilkår, som lederne kan tilbyde det enkelte unge menneske. Maria oplever, at økonomifokuseringen medfører en risiko for at udsatte unge tvinges til at leve i sammensatte institutionskonstellationer, der ikke er befordrende for deres fysiske og psykiske helbred. Maria udtaler:

"Man (de socialfaglige ledere red.) går på kompromis med noget faglighed... Det blev tydeligt for mig, at der er mange danske opholdssteder, som har nogle danske utilpassede unge med udadreagerende adfærd og nogle uledsagede unge med PTSD. Rigtig dårlig kombination umiddelbart."

Maria henviser til, at udsatte unge med udadreagerende adfærd og uledsagede unge med PTSD har forskellige behov og brug for forskellige hensyn for at understøtte dem hver især. Hun understreger, at sammensætningen af de to slags udsathed er direkte kontraindicerende for de unges bedste, men at det er en sammensætning, der er sket af rent økonomiske hensyn.

Marias mulighed for at træffe beslutninger for den enkelte unge på baggrund af hendes faglighed er derved indskrænket. Udsagnet illustrerer, at råderummet fordrer hende til at træffe ledelsesmæssige beslutninger om sammensætning af udsatte unge, der negligerer den faglige indsigt i, hvad der ville være til den enkeltes unges bedste.

Det at det en-dimensionerede økonomifokus fordrer de socialfaglige ledere til at agere mod egen overbevisning, opleves også af Christian. Christian har arbejdet indenfor det private i mange år, og fortæller her om, hvad der fylder mest i hans daglige virke som socialfaglig leder:

"Det er.. Nok desværre den her økonomi. Det er nyt for mig - det var det ikke i mit tidligere job, der også var i det private. Så det er nyt. Selvfølgelig skal forretningen køre rundt og der skal være nogle penge, man kan sætte til side til uddannelse og uforudsete udgifter, men når det primære mål bliver overskud, så bliver jeg... Det kan jeg ikke sige, at jeg nødvendigvis er enig i, for så begynder man at gå på kompromis med ordentlighed og faglighed."

Christians udsagn går i lige linje med Maria, Peter og Karens oplevelser af, at den institutionelle dømmekraft er blevet så indsnævret, at de sociale faglige ledere i såvel offentligt som privat regi fordres til at udføre deres arbejde på en måde, de selv har svært ved at stå indenfor.

Den af konkurrencestaten afledte tendens, som værdiskiftet er udtryk for, resulterer således i, at de socialfaglige ledere føler sig afskrevet fra muligheden for at træffe selvstændige og fagligt funderede beslutninger.

Hensynet til økonomiske rationaler samt markedsgørelse af de institutionelle ydelser, som de tilbyder, tenderer til at det sociale arbejdes faglighed underspilles i en sådan

grad, at det minimerer ledernes mulighed for at træffe beslutninger ud fra hensynet til den unges bedste. Henvisninger til sammensætning af unge i uheldige konstellationer, pris presning der medfører et kompromis i den leverede faglighed, og unge der ikke tilbydes de løsninger, der vurderes bedst for dem, vidner om at råderummet på børne- og ungeområdet har undergået en markant forandring.

Herved er lederne nødsaget til at agere i et råderum, der negligerer dels deres egen, dels deres socialfaglige og dels det sociale arbejdes normative grundlag. Lederne pålægges i stedet at prioritere og agere ud fra konkurrencestatens logik – og ikke ud fra socialt arbejdes hensyn til den enkelte udsatte - et spændingsfelt, der præger deres ledelsesmæssige råderum.

Således refererer de socialfaglige ledere til, at de træffer beslutninger, de selv har svært ved at stå inde for, hvilket ifølge Rosa er et tidstypisk aspekt for det moderne menneske. Handlinger, vi udfører men som vi egentlig ikke har lyst til, relaterer sig til fremmedgørelsesbegrebet, der netop synes relevant, idet de socialfaglige ledere agerer mod egen faglig overbevisning. Konkurrencestatens accelererende logik medfører ifølge Rosa, at vi kommer til at handle mod os selv, og at dette sker på flere niveauer.

Peters beskriver sit råderum således:

Både metode og indhold er defineret og du er (som leder) spændt ind i en spændetrøje, som er så stram og som... plus normeringen er tosset til at skabe det produkt.. og det er ikke sikkert på at de ansatte heller kan administrere det. (...) Vi har brug for at brænde noget af den der lovgivning af og i stedet lave nogle bredere rammer for, hvad der egentligt er legalt at have brugt sit liv på, når man er 16 år.”

Det accelererende samfunds ensporede økonomiske succeskriterier medfører ifølge Peter, at han skal skabe et produkt under urimelige vilkår, og at dette presser ham selv, hans ansatte – og negligerer samtalen, om hvilke rammer der egentligt er rimelige at opsætte og kræve af den unge.

Fremmedgørelse viser sig her på flere niveauer – startende i Peters eget råderum og herefter diffunderende fra ham, ud til de ansatte og mod den unge. Peter føler sig ledelsesmæssigt sat i en spændetrøje og det at udfører handlinger, man egentligt ikke kan stå inde for, medfører ifølge Rosa, at mennesket bliver afkoblet fra steder, tider og vores egne handlinger (Rosa, 2014: 109). Overført skabes der altså en dissonans mellem de socialfaglige lederes værdier og faglighed og det arbejde, de grundet den institutionelle dømmekraft er fordret til at udføre.

Når Christian således henviser til, at et øget økonomisk fokus har magt til at trumfe ethvert fagligt argument, kan det forklares gennem Rosas beskrivelse af, at jagten på profit er blevet allestedsnærværende i konkurrencestaten, og at det derfor ikke kan undgå at præge den institutionelle dømmekraft, som de socialfaglige ledere er underlagt. Forandringstempoet skrues konstant i vejret i kraft af den vækst og den konkurrencelogik, der er drivkraften i den kapitalistiske konkurrencestat (Ibid.: 32-36). I konkurrencestatens iver efter konkurrenceduelighed og konstant optimering, bliver kapitalismens økonomiske regler for profit afgørende, og de socialfaglige lederes råderum må ses i lyset heraf (Rosa, 2014: 33).

Egentlig skulle acceleration og konkurrence ifølge Pedersen medføre en øget selvbestemmelse, hvilket dog er i modstrid med de oplevelser, som de socialfaglige ledere på børne- og ungeområdet har. Deres oplevelser relaterer sig derimod til, at der af konkurrencestaten udstikkes arbejdsvilkår og beslutningsgrundlag, som afskriver dem fra selvstændige valg baseret på faglighed. Empirien indikerer at institutionerne fungerer på markedsvilkår, og de socialfaglige ledere kommer derved også til at indgå som konkurrenceled, hvilket underbygger Rosas ord om, at i stedet for selvbestemmelse resulterer den accelererende konkurrencestat i, at dets mennesker selv indgår som drivkraft i accelerationsmaskineriet (Ibid.92).

Konkurrencestatens nye styringsrationaler, nye former for ledelse og markedsgørelse har ifølge empirien medført en omprioritering i fokusområder for det sociale arbejde.

Ledernes oplevelser af, at diskurserne er snævert fokuseret på økonomi og målbare resultater, underbygges af Høilund og Juul, som påpeger, at konkurrencestatens medførte nytteetiske betragtninger betyder, at hensynet til den enkelte ofte må vige til fordel for idealet om omkostningsreducering og effektivitet.

Vi finder således en enighed blandt respondenter fra såvel det offentlige som det private, samt Høilund og Juul i, at den institutionelle dømmekraft under konkurrencestaten er præget af ubalance mellem idealet om målbar effektivitet og socialt arbejdes målsætning om menneskelig opblomstring (Høilund og Juul, 2015: 72). Dette leder os til yderligere en analyse af værdiskiftet - nu med afsæt i etik og menneskeforståelse.

Værdiskifte med afsæt i etik og menneskeforståelse

Dette analyseafsnit tager afsæt i, at empirien indikerer, at de økonomiske og socialpolitiske diskurser ikke kun påvirker lederes beslutningsmæssige råderum, men også influerer på menneskesynet og de etiske overvejelser på børne- og ungeområdet. De fire socialfaglige ledere finder alle, men på forskellig vis, at værdiskiftet har medført et andet syn på de unge samt et andet syn på indsatsområder og målsætninger for arbejdet på børne- og ungeområdet.

Respondenterne refererer til, at lige såvel som de økonomiske rammer indsnævrer det beslutningsmæssige råderum, har konkurrencestaten også medført en indskrænkning af hvad der opfattes som acceptabelt at arbejde hen imod med de unge mennesker.

Maria påpeger, at de unge ikke har rum til at fejle, og at det sociale arbejde er defineret af, at de unge skal blive selvstændige og komme ud og bidrage til samfundet, ligesom Peter fortæller om, at alle unge skal det samme, hvilket medfører, at mange unge tabes på gulvet.

Maria eksemplificerer dette ved at fortælle om den samfundsmæssige opfattelse af hvad de udsatte unge på institutionerne skal efterleve, og hvad der forventes af dem. Maria udtaler:

"De unge skal blive selvstændige og komme ud og bidrage. Selvfølgelig er det skole og uddannelse, og det er jeg helt enig i, men jeg synes, der er kommet et andet fokus... fordi du fylder atten kan du stadig have de samme problematikker, men der er kommet sådan en sjov... "det her er en gave og hvis ikke du kan forvalte det, så lukker vi kassen. De unge skal leve helt vildt op til rigtig meget. "Det er barskt... de kan jo slet ikke varetage det ansvar, der bliver dem pålagt... det bliver en trist, sur opgave at skulle sige -"Husk at de (kommunen red.) tager dit efterværn, hvis du ikke kommer tilbage på søndag og er i skole mandag...". Der er ikke rum med at fejle."

Marias udsagn indikerer, at ændringen i opfattelsen af den unge udmønter sig i konkrete konsekvenser for, hvad de unge skal leve op til. Det går i lige linje med Peter, der mener, at samfundet har brug for bredere rammer for, hvad der er legalt for de unge at bruge deres liv på. Her henviser Peter til, at rammerne for de hvad unge er og skal er blevet så gennemreguleret, at det udviser muligheden for individuelle hensyn i det socialfaglige arbejde.

Maria og Peter har begge arbejdet i faget i mange år og oplever således, at synet på de unge har undergået en forandring i takt med de samfundsændringer og neoliberalistiske tendenser, som er fulgt i kølvandet på konkurrencestaten.

Peter fremhæver, at konkurrencestatens gennemregulering af arbejdet og målsætninger heraf medfører direkte konsekvenser for det sociale arbejde, han og hans ansatte har mulighed for at udføre, og at dette er risikofyldt for de unges muligheder. Om dette udtaler han:

"Vi skal ikke bilde os ind, vi ikke taber nogle (unge red.) i samfundet i dag. Vi taber i hobetal (...). Jeg tænker, vi ødelægger rigtig meget i, at vi alle sammen skal det samme."

Peters opfattelse af, at alle unge skal det samme giver genklang indenfor flere aspekter af børne- og ungeområdet. På forskellig vis illustreres det, at denne statsfremkaldte tendens har betydningsfulde konsekvenser for, hvordan ledere skal tilgå arbejdet med børn og unge, og dermed de vilkår arbejdets underlægges.

Også inden for folkeskoleregi har konkurrencestaten medført en omvæltning i, hvad der anses som folkeskolens primære formål. I folkeskolens lange historie har dens primære samfundsmæssige opgave været rundet af at danne den enkelte til at blive borger i et demokrati. Ikke desto mindre er demokratitanken blevet sekundær til fordel for, at folkeskolen nu under konkurrencestaten skal fremme en forestilling om, at samfundets primære mål er konkurrencedygtighed (Pedersen, 2011: 172). Herved ser vi, at respondenternes oplevelse af ændrede mål med deres arbejde går i lige linje med det formål som konkurrencestaten har sat for børn og unge på flere fronter.

Det viser, at målet med deres socialfaglige arbejde ikke længere beror på 70'ernes understøttelse af tryghed og trivsel for den enkelte – men at det nu er defineret af målet for de unge om, at de skal tage ansvar for deres eget liv, og at de skal mobiliseres til at bidrage til samfundet, sådan som konkurrencestaten foreskriver det.

Alle ledere kan se ændringen, men ikke alle anser det lige så problematisk som Peter og Maria. Christian, som arbejder i det private, oplever en tilfredshed ved de definerede mål og udtaler:

"Når vi får en ung fra en kommune får vi typisk flere... når de (kommunen red.) opdager hvad vi kan med dem. Så måler vi på, at de kommer i uddannelse og arbejde... og i øvrigt er glade".

Christians citat indikerer, at han som socialfaglig leder har inkorporeret konkurrencestatens logik i sin egen tilgang til feltet. Hans referencer til det sociale arbejde har lighedstræk til konkurrenceincitamenter, hvor det at måle på uddannelse og

arbejde, som kommunerne efterspørger, medfører, at efterspørgslen efter hans institutionspladser stiger.

Christian arbejder som beskrevet i det private og beskriver at:

"Jo, jeg tænker, at man er i fare for at komme i klemme, fordi kommunerne vil tjene på det, men penge sparet er også penge tjent i deres øjne. Men ikke så meget den anden vej rundt.

Hvis man som privat løser en opgave godt til billigere penge end det offentlige, så kan jeg heller ikke se, der er noget galt i, at man tjener lidt penge på det".

At børne- og ungeområdet nu er præget af konkurrencelignende tilstande, synes ikke for Christian at være så problematisk, og han identificerer sig med det, at hans ledelsesmæssige råderum er defineret heraf. Herved svarer hans tilgang til børne- og ungeområdet overens med Pedersens ord om, at konkurrencestatens formål er at udvikle den enkelte til soldat i nationens tjeneste.

Christian oplever derved ikke så stor en dissonans mellem arbejdet og egen tilgang, som Peter og Maria gør det. Christian navigerer derimod i sit råderum dikteret af konkurrencestatens målsætning, som ifølge Pedersen lyder:

"Nu er det konkurrencestatens opgave at skabe lige muligheder (først ved at individerne erhverver lige færdigheder, og dernæst ved at de udnytter disse til at realisere deres egennytte gennem arbejdet. Samtidig skal den enkelte undervises i færdigheder og med disse skabe materielle værdier, der kan aggregeres til et mål på samfundets velstand." (Pedersen, 2011: 196).

Christians tilgang til feltet og Pedersens definition af mennesket i konkurrencestaten refererer ifølge Rosas ord om, at konkurrenceprincippet er trængt langt dybere ind i konkurrencestaten end bare den økonomiske sfære (Rosa, 2014: 34). Rosa henviser til, at et samfund altid vil have brug for et legitimeringsgrundlag for at kunne tildele ressourcer, privilegier og velstand, og at det i før-moderne samfund foregik naturligt og var mere eller mindre fastlagt ved fødslen. Var man bonde tilfaldt bondens rettigheder – var man konge tilfaldt kongens. I accelerationssamfundet er intet derimod fastlagt, alt er dynamisk. Dette underbygges af Ove Kaj Pedersen, der kategoriserer konkurrencestaten ved dens dynamik og tilpasningsevne (Pedersen, 2011: 12), hvorved tidligere tiders legitimeringsgrundlag og stabile strukturer ikke længere kan bruges som tildelingsprincip, og som får Rosa til at slutte, at konkurrencens logik nu er blevet konkurrencestatens grundlæggende legitimeringsgrundlag (Rosa, 2014: 34).

Det betyder, at individ og samfund har brug for et andet tildelingsprincip end det tidligere har gjort brug af – og dette tildelingsprincip defineres nu ud fra konkurrencestatens logik. Herved skal individ såvel som samfund holde sig konkurrencedygtige og tilpasningsparate for at bevare sit legitimitetsgrundlag (Ibid.: 33-36).

Mennesket henter således ikke længere sin værdi ud fra det at være, men derimod i kraft af det de kan præstere, blandt andet gennem deres arbejdsduelighed på arbejdsmarkedet. Dette kommer, som vist i empirien, til at influere på det sociale arbejdes tilgang til de udsatte unge. Hvor Christian tilgår med en tilslutning til konkurrenceincitamentene, oplever Maria og Peter det som værende problematisk. Fælles for dem er dog indsigten i, at deres råderum er defineret af en målsætning om, at de unge skal ud og bidrage – altså være en del af statens drivkraft – og at målet ikke længere er trivsel for de unge selv.

Med til denne forståelse af et nyt tildelingsprincip ligger også vilkåret om at gøre det i en konstant og accelererende bevægelse (Rosa, 2014: 32), men det kan ifølge Peter medfører problematiske konsekvenser, fordi de unge ikke kan følge med, det der bliver dem pålagt. Peter siger om dette:

"Også kan man forlange det og det fordi man eks. er 16 år, men hvis man ikke er tryk, så kan man ikke det. Så er det fint, at de forlanger at de skal gå i skole osv., men det kan de ikke. Fordi de er et andet sted i deres liv."

Peter taler her ud fra den tilgang, som socialt arbejde havde under velfærdsstaten, og hvor sociallovgivningen stræbte mod tryghed og trivsel, og det går i lige linje med Høilund og Juul, der påpeger, at økonomiske styringsrationaler tenderer til at undertrykke det sociale arbejdes juridiske og etiske normer (Høilund og Juul, 2015: 68-69).

Med dette ses en lighed mellem Peters oplevelse af, at den unge kobles af i processen og Høilund og Juuls ord om, at socialt arbejde negligerer sit eget udgangspunkt ved ikke at fokusere på den enkelte og det etiske i denne unges liv.

Dette underbygges af Maria, der forklarer, hvorledes socialarbejderes råderum til selv at bevillige fagligt berettigede tiltag er faldet drastisk og at kvantitative vurderinger af, om man opnår sine mål, kommer til at stå i vejen for selve det at udføre socialt arbejde. Om dette siger Maria:

"Jeg synes, det bliver et mærkeligt bureaukratisk samfund... en socialrådgiver har 37 timer om ugen, og hvis de 28 timer bliver brugt på administrative opgaver, er det jo

skævt, så er det netop at de mennesker man arbejder med bliver en sag, for man når ikke at se personen.”

Herved tilslutter hun sig oplevelsen af, at de unge ses som en samlet gruppe, hvilket forklares af Høilund og Juul, ved at konkurrencestatens styresystemer har udvisket den unge etiske autonomi.

Dette er relevant, for det henviser til, at velfærdsforandringer trækker dybe spor ind i råderummet, hvor det minimerer ledernes mulighed for at agere i henhold til det sociale arbejdes målsætning. Under velfærdsstaten blev etisk autonomi anset som værende en hjørnesten i socialt arbejde, idet det skaber mulighed for den sociale dømmekraft og inddrager refleksion over den unges identitet (Ibid.: 68-69).

Den etiske autonomi koder herudover det, som vedrører inklusion og integration i samfundet, hvorimod den økonomiske primært relaterer sig til styringsrationaler.

Problemet ligger i konkurrencestatens skævvridning af de to, som forarger Karen ud fra menneskesynet, og som får Maria til at se, hvordan socialrådgivere ser på de unge som en sag, i stedet for som en ung.

Empirien viser, at konkurrencestaten har fremhævet de styringsrationaler, der bygger på en homo economicus etik, i en sådan grad, at disse økonomiske rationaler helt overtrumfer de etiske. Med tabet af etikken som grundpille for faglige beslutninger, bukker fagligheden også under for konkurrencestatens paradigme, hvilket tydeliggøres i Christians ord om, at faglige diskurser er spillet af banen til fordel for de økonomiske.

Empiriens indikation viser samtidig, at konkurrencestaten bryder med et vigtigt paradigme, der gennem tid har været med til at påvirke forholdet mellem institutioner og mennesker (Høilund og Juul, 2015: 162). Tidligere har der, ifølge Høilund og Juul, været en vekselvirkning mellem institution og menneske, således at mennesker er med til at skabe institutioner – lige såvel som institutioner er med til at skabe mennesker. Gennem sociale aktiviteter har institutioner været med til at præge f.eks. børn og unge gennem dets traditioner og normer med videre, og institutioner er samtidig selv præget af de mennesker, den udgør. Ikke desto mindre er samspillet forrykket, idet institutionerne nu alene definerer målet med de sociale tiltag, så det der før blev anset som kollektiv handlen nu fokuserer ensidigt på et abstrakt ideal om vækst og effektivitet (Ibid.: 162).

Institutionerne og den institutionelle dømmekraft er nu påvirket af New Public Management teorier med markedsorienterede fokus, og denne bliver således afgørende for de socialfaglige lederes råderum. Det har medført, at værdien i helhedssynet har

mistet terræn til fordel for nye strategier, der har vundet indpas, og som viser sig på børne- og ungeområdet i nye krav om markedsføring.

Et af de nye tiltag, som er blevet et redskab i råderummet for socialt arbejde på børne- og ungeområdet, referer Karen til ud fra muligheden for sanktionering. Dette ses i hendes udtalelse her:

"Kommunerne bruger i højere grad konsekvens i forhold til, at hvis du (den udsatte unge red.) ikke lever op til de her mål, så tager vi dit efterværn, og det synes jeg er meget barskere end vandreture og "du kommer ikke til fodbold i dag."... "De ting var i højere grad opdragelse og dette er virkelig en straf."

Sanktionering som en mulighed, såfremt de unge ikke efterlever de krav, der bliver dem pålagt, er en nedskreven politisk mulighed på børne- og ungeområdet. Det ses indenfor flere områder og kom også i Barnets Reform fra 2006 (Lov om Social Service, §57a), hvor kommunerne fik mulighed for at fratage dele af en børnefamilieydelse, såfremt forældrene ikke levede op til det af staten definerede ansvar. Det samme gør sig således gældende i samspillet med de udsatte på børne- og ungeområdet, da kommunerne her har mulighed for at sanktionere de unge.

Dette underbygges af Marias tidligere reference til, at kommunerne truer med at tage de unges efterværn, som en straf for eksempelvis ikke at møde op i skole. Disse sanktioneringsmuligheder er en direkte konsekvens afledt af konkurrencestatens definerede målsætninger.

Hvor de socialfaglige ledere under velfærdsstaten var underlagt et råderum der politisk såvel som etisk arbejde mod tryghed og trivsel, er sanktioneringsmuligheder nu blevet et redskab til at opnå de snævre mål om ansvarliggørelse og samfundsdeltagelse.

"I konkurrencestaten drejer det sig om at skabe udvikling og målbare forandringer. Det overordnede mål er at gøre klienter og patienter til ydende samfundsmedlemmer" (Høilund og Juul, 2015: 154).

Ændringer kan ses som et fagligt kodeks for de beslutninger, der ledelsesmæssigt skal træffes, og det er derved med til at definere ledernes råderum.

Konkurrencestaten medfører derved et råderum, der skaber dissonans mellem det sociale arbejdes grundtanke og de mål, de socialfagligere ledere skal opnå, og herved også dissonans mellem den sociale og den institutionelle dømmekraft.

Dette sker, fordi det sociale arbejdes solidaritetsforståelse og omsorgsbaserede arbejde, ifølge konkurrencestatens logik, først kommer til at fungere, når det bliver et middel til at

opnå målet om, at de unge kommer på arbejdsmarkedet og bidrager til samfundet. Det er således også ud fra denne målsætning, at de sociale indsatser bliver vurderet og målt, hvilket vi kan se i respondenternes udsagn om hvad de bliver målt ud fra - nemlig om der er valuta for pengene og ikke om, hvorledes den unge understøttes mod et mere værdigt liv. Dette illustrerer en grundlæggende ændring af de socialfaglige lederes råderum.

Det sociale arbejde er som beskrevet blevet til i kraft af samfundets opbakning og i kraft af den solidaritetsfølelse, der tidligere har båret velfærdsstaten (Guldager og Skytte, 2013: 11-12). Det sociale arbejde under velfærdsstaten var solidarisk med de underprivilegerede, og den grundforståelse havde betydning for ledernes råderum, idet de var underlagt socialpolitiske regler, der understøttede arbejdets etiske grundlag. Som beskrevet vedtog socialkommissionen i 1976 *Lov om social bistand*, der byggede på en politisk agenda for forebyggelse, trivsel og tryghed for landets socialt udsatte (Harder og Appel Nissen, 2015: 34-36). De socialpolitiske tiltag under velfærdsstaten understøttede derved en institutionel dømmekraft, der bundede i etiske beslutninger, der understøttede de socialt udsattes trivsel og tryghed. Dette solidaritetsgrundlag var således med til at definere lederes råderum om, hvad de socialfagligt bør stræbe efter – og hvilke midler der er til rådighed for at opnå det.

Det sociale arbejde under velfærdsstaten byggede således på Immanuel Kants forståelse af menneskelig værdighed. Kant fremførte, at alt i verden enten har en værdi - underforstået en pris - eller en værdighed. Kants formål var at fremføre, at mennesket altid bør defineres ud fra sin iboende værdighed – og at det er uladsiggjort at sætte en pris herpå. Menneskets værdighed er i sig selv nok til at gøre mennesket værd (Brinkmann, 2015). Denne etiske tilgang har således været en vigtig del af det sociale arbejde, og den altruistiske følelse er ifølge Christian Albrekt Larsen vigtig for at legitimere brugen af kollektive ressourcer på udsatte grupper (Harder og Appel Nissen, 2015: 163)

Ikke desto mindre ser vi i empirien, at konkurrencestatens indtog betyder, at det sociale arbejde på børne- og ungeområdet nu defineres ud fra en ensopret økonomisk diskurs. Dette betyder, at det derved bliver legitimt at vurdere mennesker som havende en 'pris', en værdi – og at det sociale arbejdes grundlæggende etik og tilslutning til menneskes iboende værdighed ikke længere har definitionskraft.

Det økonomiske fokus synes således ikke kun finansielt og resultatbundet – det synes jævnfør empirien også at være et værdiskifte, der rækker helt ind i opfattelsen af mennesket, og som skifter menneskets værdigheden ud med menneskets pris. Dette illustreres herudover også ved, at de unge ”er blevet til sager”, hvilket betyder at personbegrebet og forståelsen for det enkelte individ er kraftigt minimeret under konkurrencestatens favntag.

Ifølge Høilund og Juul fratager de nye effektive styringsrationaler derved helhedssynet fra det sociale arbejde, og underminerer muligheden for personligt kendskab til den udsatte, der gør, at socialarbejderen kan agere i forhold til den enkeltes vision om det gode liv (Høilund og Juul, 2015: 68-69).

Dette underbygger empiriens illustration af, at den nytteetiske tankegang er blevet mere og mere udbredt. Det moderne menneske har accepteret, at præstationer er udslagsgivende for konkurrenceduelighed og dermed for et menneskes værd.

Værdiskiftet i, hvordan vi opfatter mennesker, bliver således et led i, hvad socialpolitiske tiltag sigter mod i forbindelse med arbejdet med børne- og ungeområdet, hvilket har direkte indvirkning på ledernes handlingsrum.

Maria eksemplificerer dette ved at fortælle, at socialfaglige ledere nogle gange ansætter ufaglært personale på børn- og ungeinstitutioner, fordi de lønningsmæssigt er billigere at have ansat. Herved kan institutionen udbyde sig som en billigere aktør på det konkurrenceprægede marked, men Maria er klar over, at det at ansætte ufaglært personale sker ud fra et rent økonomisk ræsonnement og går ud over fagligheden og skaber ubalance med det socialt arbejdes etiske grundlag. Selv reflekterer hun efterfølgende over det, hvilket bliver vist gennem dette citat:

”Det får mig til at spørge mig selv: Hvor er det vi (på børne- og ungeområdet red.) er på vej hen...?”

Marias citat illustrerer, at nogle af de valg som socialfaglige ledere træffer på baggrund af konkurrencestatens nytteetiske tankegang, skaber dissonans i samspillet mellem socialt arbejde og konkurrencestat. Den øgede økonomi- og konkurrenceorientering resulterer i, at etisk faglighed for den unges egen skyld bliver sat til side til fordel for konkurrencestatens resultatorienterede logik. Modsat velfærdsstaten målsætning om en øget trivsel og tryghed i troen på, at dette ville fremme den enkelte unges vej mod det gode liv, er nu byttet ud med nytteetiske overvejelser, som socialfaglige ledere skal indløse.

Konkurrencestaten medfører konsekvenser for børne- og ungeområdet, idet det rykker ved selve den indsats, som det sociale arbejde leverer. Den institutionelle dømmekraft som udspringer af konkurrencestaten værner jævnfør ovenstående citat ikke om faglighed og de utilpassede unges bedste.

Derimod illustrerer empirien, at menneskelige ulemper, som her kan opstå ved at sammensætte unge som, ud fra en faglig vurdering, ikke bør sammensættes, negligeres. Dette synes at være et billede på, at valg ikke træffes ud fra faglighed - for menneskets skyld – men af økonomiske årsager. Dette kan henhøre til, at de socialfaglige lederes råderum er blevet skruet ind på økonomiske frem for etiske overvejelser, hvilket underbygger Høilund og Juuls tese om, at etikken i det nuværende sociale arbejde har lidt tab, og at dette er med til at præge den institutionelle dømmekraft.

Høilund og Juul henviser til, at velfærdsstatens pligtetik over for den til enhver tid værende anden, under konkurrencestaten er blevet erstattet af en regulativ ide om, hvad der er bedst for de fleste eller for samfundet som helhed (Høilund og Juul, 2015: 70). Herved synes nytteetiske reguleringsformer at have vundet indpas, hvilket i ovenstående citat viser sig ved at valg på børne- og ungeområdet ikke træffes på baggrund af den enkelte – men på baggrund af nytteetiske rationaler.

Således underbygger empirien Høilund og Juuls påpegning af, at fokus i socialt arbejde ikke længere er at kompensere underprivilegerede eller undertrykte ud fra tanken om, at noget uforskyldt er hændt dem. Derimod anskues det omsorgsbaserede arbejde, som tidligere var en fast del af faglighed, nu som kontraproduktivt, fordi den ønskede udvikling og forandring ikke nødvendigvis er til gavn for konkurrencestatens resultatorientering (Høilund og Juul, 2015: 142-143).

Empirien illustrerer således, at socialt arbejde på børne- og ungeområdet er gået fra velfærdsstatens solidariske menneskesyn til konkurrencestatens syn på mennesket ud fra en nytteetisk vurdering.

Dette falder i tråd med Høilund og Juul, som fremhæver, at konkurrencestaten har medført en renæssance for nytteetiske beslutninger, idet markedsorienterede reguleringsformer nu har vundet indpas som det moralske grundlag for at træffe økonomiske og socialpolitiske tiltag (Ibid.: 71). De socialfaglige lederes råderum er således præget af et moralsk kodeks, der henhører til økonomiske rationaler og ikke som under velfærdsstaten – et moralsk kodeks der henhørte til den enkeltes mulighed for

menneskelig opblomstring. Herved sker der et skred i det sociale arbejdes målsætning om menneskelig opblomstring – og det råderum som er samfundsmæssigt dikteret og henviser ledere til at træffe beslutninger ud fra nytteetiske, i stedet for pligtetiske begrundelser.

Det understreger Høilund og Juuls tese om, at nye konkurrencebetonede institutioner står i vejen for praktisk socialt arbejde. De hævder, at konkurrencestaten har været med til at transformere de socialfaglige lederes råderum fra sociale til markedsunderstøttende institutioner (Høilund og Juul, 2015: 162-163). Høilund og Juul refererer til, at med konkurrencestatens betydning for den institutionelle dømmekraft bliver det økonomiske kriterier, der afgør hvilket råderum, der er muligt for socialfagligere ledere at navigere i. Værdiskiftet har derved en direkte konsekvens for ledernes råderum, idet det snævres ind mod økonomiske rationaler, og det sociale arbejde på børne- og ungeområdet skal nu kunne realiseres med baggrund i dette.

I jagten på at gøre konkurrencesamfundet mere konkurrencedygtigt får såvel det sociale arbejde som dets borgere et andet udtryk, og dette får således betydning for det rum, hvori socialfaglige beslutninger træffes og udføres (Ibid.: 145-146).

Konkurrencestatens indtog betyder i praksis, at de socialfaglige lederes beslutninger er indlejret i en institutionel logik, der henviser dem til at træffe beslutninger ud fra hensyn til samfundets opsatte mål, og at lederne har en stærkt formindsket mulighed for at agere i henhold til egen personlig og den sociale dømmekraft, samt i forhold til egen faglig overbevisning samt det sociale arbejdes opsatte mål.

Dette giver genklang i evidensparadigmets indtog, med hvilken vi nu vil fortsætte analysen.

Evidensparadigmets indtog på børne- og ungeområdet

Endnu en mærkbar konsekvens af konkurrencestaten relaterer sig, jævnfør empirien, til evidensbegrebets indflydelse på børne- og ungeområdet.

Samtlige respondenter udpeger evidens som havende omfattende betydning for deres arbejdsgang og som værende med til at definere, hvordan indsatser skal udvælges og implementeres, så de fremgår målbare og resultatorienterede.

Peter og Karen fortæller, hvordan målet om målbare resultater både gør sig gældende i forhold til, hvad lederne selv bliver målt på – og på hvilke resultater, de unge skal opnå,

og som derved har betydning for, hvordan det sociale arbejde målrettes og implementeres.

På trods af, at samtidige respondenter er enige om evidensparadigmets store betydning, er det interessant, at de har forskellige tilgange til opfattelsen af paradigmatets betydning for deres råderum.

Peter, Karen og Christian har en kritisk tilgang til den konstante brug af evidensbaseret viden, men Maria synes at identificere sig med dets betydning og definere dens vigtighed for børne- og ungeområdet.

Hun har som socialfaglig leder i det private adopteret evidens tankegangen og gjort den til et fast redskab i sin dagligdag. Hun fortæller, at hun tilgår sit socialfaglige arbejde ud fra tanken om at:

"Hvorfor gør vi, hvad vi gør og virker det? Det kan man kun, hvis det er målbart..."

Maria har således taget evidensparadigmat til sig og inkorporeret ideen om, at hvis ikke noget kan måles og vejes, er det ikke en velanset og brugbar metode.

Maria fortæller, at hun har lavet målbare handleplaner og afkrydsningslister til et system, for at teste de unge. Hun forklarer efterfølgende:

"Så putter (jeg red.) resultaterne ind i et system (NordicPas red.) på computeren, som så kommer med vurderinger, som man trækker sammen med sine handleplaner fra kommunen".

Maria ser således evidensbegrebets indtog på børne- og ungeområdet som en brugbar og effektiv metode, og som socialfaglig leder agerer hun herudfra. Hun oplever således en sammenhæng mellem konkurrencestatens fodring af målbart arbejde – og hendes tilgang til rigtigheden heraf.

Marias positive tilslutning til paradigmat står dog i modstrid med de tre andre respondenter, der alle oplever, at evidensbegrebet underkender dele af det sociale arbejde.

Peter, Christian og Karen henfører til, at når evidens bliver den eneste anerkendte tilgang, mister det sociale arbejde fokus og værdi i alt det, der ikke kan måles og derved heller ikke kan få status som evidensbaseret viden - herunder relationsarbejde. Dette resulterer ifølge Peter i en indskrænkelse af hvilke tiltag, der må benyttes i det sociale arbejde, og derved også hvad der er muligt for de socialfaglige ledere at sætte som mål, når de arbejder med udsatte børn og unge. Af disse grunde oplever Peter, at det at evidensbegrebet har vundet så stærkt ind på den børne- og ungefaglige scene, har

resulteret i en indskrænkning af hans ledelsesmæssige råderum. Peter argumenterer således:

“Men der er ikke rigtig noget evidens på, hvad to mennesker kan opbygge i en relation, og at det faktisk kan flytte alt. Det bliver ikke rigtig set som en anerkendt tilgang, så der er vi udfordret. Det er noget jeg finder generelt udfordrende, at alt skal være evidensbaseret i vores samfund (....). Og hvis ikke tiltag er evidensbaseret, så vil socialtilsynet ikke godkende, at man bruger den praksis, og så taber man en masse unge på det fordi man har et værktøj som der ikke er lavet evidens på. Men altså for mig... Ja altså hvad kom først hønen eller ægget? Jeg tror på at praksis kommer først, og så er der nogen, der begynder at tænke over, hvorfor er praksis sådan her, og så kommer der nogle teorier over det.”

Citatet her indikerer, at evidensparadigmets stærke indpas på børne- og ungeområdet har forskellige konsekvenser for det sociale arbejde, og for Peters råderum for ledelsestiltag.

Peter fortæller, at socialtilsynet ikke vil godkende metoder, som ikke er målbare, hvorved de socialfaglige lederes råderum centrerer om kvantitative metoder. Det betyder, at relationsarbejde, som under velfærdsstaten var et højt prioriteret aspekt ved det sociale arbejde, nu ikke længere tillægges den samme værdi, og at de socialfaglige ledere derfor ikke har samme mulighed for at vægte det højt.

Christian tilføjer endnu et problematisk aspekt, idet han forklarer evidensparadigmets konsekvenser for praksis således:

“Man taber nogle unge i evidensens hellige navn... For hver gang de unge møder mistillid graver de sig lige så stille ned, og vi tester og tester og tester.”

Christians udsagn viser, at evidens som metode ikke kun har betydning for det ledelsesmæssige råderum, men herigennem også har direkte konsekvenser for unge, idet hensynet til dem undermineres i jagten på målbare resultater.

På trods af respondenternes divergerende opfattelser af evidensbølgen, understreges det af dem alle, at tilgangen er blevet et fast led for socialfaglige lederes råderum på børne- og ungeområdet.

Evidensparadigmet blev blandt andet båret frem gennem styringsrationalet New Public Managements krav om resultatorientering, og konkurrencestaten har således også indenfor dette felt været med til at præge den institutionelle dømmekraft. At evidensbegrebet, som set i empirien, har gjort sit indtog på børne- og ungeområdet er i

tråd med det faktum, at begrebet siden 00'erne har vundet større og større indpas indenfor det sociale felt.

Når Peter henviser til gentagende tests af de unge, bundet det i, at evidensparadigmet bygger på mål som effektstyring og resultatorientering. Gennem systematisk dokumentation søges den viden om, hvad der har størst effekt, hvorfor den viden man søger skal kunne opgøres i kvantitative enheder. Dette betyder, ifølge Christian og Peter, at det som ikke kan opgøres på denne måde negligeres, og at de som socialfaglige ledere er fordret til at navigere indenfor et felt der – modsat tidligere – nu vægter det resultatorienterede og målbare.

At tre af respondenterne finder evidensparadigmets ensporede fokus problematisk for deres råderum, går i lige linje med Morten Ejrnæs' forskning om evidensparadigmets konsekvenser for socialt arbejde (Ejrnæs, 2016: 18-19).

Ejrnæs fremhæver, at evidensbegrebet er relevant i en kontekst, hvor fagpersoner ønsker at gøre brug af den nyeste viden til at systematisere sit arbejde med, men at fagpersoner indenfor det sociale arbejde sjældent kan definere mål på en så punktopgjort måde. At Christian derfor påpeger, at evidensparadigmet tenderer til at underminere aspekter i det sociale arbejde, går i spænd med Ejrnæs' påstand om, at man ikke kan overføre evidens regimet fra et felt til et andet. Christian fortæller:

"Der er klasseeksempler på, at man har stirret sig blind i en eller anden forskningsrapport ... og der er ikke nogen harmonisk udvikling i det. Alle menneskelige oplevelser (i beslutningsprocesserne red.) er koblet af, og så sidder der nogen langt væk fra og beslutter de her ting. "

Citatet her understreger, at Christian oplever, at evidensorienteringen fratager menneskelige oplevelser fra det nære arbejde – og at beslutningsmyndigheden synes at være diffunderet længere væk fra hans egne hænder.

Dette relaterer sig til den antologi, som rådet for socialt udsatte har skrevet ud fra evidensbølgens betydning for det sociale område. Heri påpeger Sjursens, formand for Rådet for socialt udsatte, at store handleplaner ofte sammensættes langt væk fra den sociale virkelighed, og derfor har mere at gøre med politikere og embedsmænds trang til resultater, end med egentligt socialt arbejde (Sjursen, 2016: 10). Hermed bliver det sociale arbejdes fokusområder bestemt af de, som sidder i spidsen for konkurrencestaten, hvilket jævnfør empirien udmønter sig i, at lederne føler sig distanceret fra deres eget arbejde.

Denne distance relaterer sig til Rosas fremmedgørelsesbegreb, og forstærkes her af at det arbejde, der bliver lederne pålagt, ikke kun besluttet langt væk fra, men også, ifølge Christian, besluttet med konkurrencestatens mentalitet og ikke det sociale arbejde som afsæt.

Empirien viser således, at konkurrencestatens ensidige metodefokusering resulterer i en ubalance mellem dømmekraftens tre dele, idet den institutionelle dømmekraft synes at underminere såvel de socialfaglige ledes personlige- samt også den sociale dømmekraft.

De sociale faglige ledere skal derved navigere i et råderum afkoblet fra muligheden for at inddrage egen personlig dømmekraft, idet metode og beslutningsmyndighed er rykket højere op i systemet og længere væk fra det sociale arbejde. Herudover betyder evidensbegrebet, at den sociale dømmekraft, hvori hensynet til den unges egen livshistorie ligger, får mindre betydning, idet den ikke opfylder evidensparadigmets krav om målbarhed.

Med afsæt i empirien, kan vi se, at dette betyder, at de menneskelige dimensioner i arbejdet på børne- og ungeområdet undermineres. Relationelle aspekter mister deres værdi, og der skabes derved en større distance mellem de, som udfører det sociale arbejde og de udsatte, som er arvtagere heraf.

Det at selve relationsarbejdet negligeres er for Karen det mest problematiske aspekt ved evidensindtoget. Karen anser relationsarbejdet som værende en af det sociale arbejdes kerneopgaver, og finder forståelsen af den enkelte unges behov altafgørende for at arbejdet med den unge kan lykkes. Karen oplever, at det sociale arbejde på børne- og ungeområdet er udfordret, fordi dette ikke længere har sin berettigelse men underkendes i forhold til dokumentationskrav, organisering og nye implementeringsstrategier.

Karen fortæller:

"Altså igen, hvis man vil gøre det (sit arbejde inden for børne- og ungeområdet red.) ordentligt og fornemme de unge mennesker i huset... har de det godt, eller har de det ikke godt, altså så er man nødt til og være der, mere end bare lige 5 minutter... Og opleve et eller andet sammen med de unge eller lave en tur, hvor man tager med på den. Men det gør jo så også at alt den tid man bruger på det, den går fra noget andet man egentlig skal have fokus på."

Karen refererer til, at hun føler sig nødsaget til at negligere de relationelle aspekter i sit arbejde med de unge og begrundet efterfølgende dette i, at det at opbygge en

tillidsbaseret relation ikke længere anskues som et anerkendt redskab til at nå den unge. Karen føler sig som socialfaglig leder udfordret i at prioritere relationelle metoder samt almindeligt samvær med de unge højt, eftersom det ikke imødekommer konkurrencestatens positivistiske tilgang til feltet.

Således viser empirien, at uanset den ledelsesmæssige tilgang til feltet er det ledelsesmæssige råderum nu defineret af en kvantitativ stillingtagen til arbejdet. Under velfærdsstaten var ledernes råderum socialpolitisk defineret af et fokus på den enkelte, på tillid, og det relationelle arbejde var en prioritet og velanset tilgange. På trods af at det var vanskeligt at frembringe målbare resultater gennem case-work, var modellen en grundpille i det sociale arbejde, og den inddrog et relationsmæssigt ideal ud fra tanken om, at man for at yde brugbar hjælp, må forstå det menneske man skal hjælpe (Hutchinson og Oltegal, 2002: 14-23).

Det ledelsesmæssige råderum under velfærdsstaten var således mere nuanceret, idet det indeholdt muligheden for at prioritere det ikke målbare ud fra en socialfaglig vurdering. Herved ses en tydelig forandring i det ledelsesmæssige råderum i henholdsvis velfærds- og konkurrencestat, idet lederne nu, med afsæt i konkurrencestatens evidens regime, føler sig fordret til at prioritere det målbare – også selvom det er på bekostning af det sociale arbejdes eget værdisæt.

Her skal vi nævne, at empirien, i modsætning til Høilund og Juuls forskning, ikke indikerer, at det sociale felts arbejdere har ladet sig influere ukritisk af konkurrencestatens resultatorientering.

For på trods af muligheden for at forholde sig reflekteret til den institutionelle dømmekraft, skitserer Høilund og Juuls forskning en tendens til, at mange socialarbejdere ureflekteret overtager tidens socialpolitiske og økonomiske argumentation for, hvad socialt arbejde er og drejer sig om (Høilund og Juul, 2015: 84-87). Deres fund står altså i modsætning til vores, på dette punkt.

Dette får Høilund og Juul til at påpege, at socialarbejderes afhængighed af den institutionelle dømmekraft ikke kan undgå at sætte sig spor i måden, hvorpå de agerer og vurderer det sociale arbejde.

Om dette kan skyldes en forskel i respondentudsagn; Høilund og Juuls forskning baseres på socialrådgivere og klienters oplevelser, og vores speciale bygger på empiri indsamlet af socialfagligere ledere, må vi lade gå usagt hen. Vi må nøjes med at påpege, at kun en

af vores respondenter har adopteret evidensbølgen og implementeret den med overbevisning om dets potentialer.

For på trods af Marias adoption af evidensstilgangen på børne- og ungeområdet oplever de tre andre respondenter, at det er en uheldig og konfliktfyldt konsekvens af konkurrencestatens indtog. De henfører til, at socialt arbejde på børne- og ungeområdet netop udspringer af arbejde mellem mennesker, hvorfor nogle aspekter af faget simpelthen ikke lader sig kvantificere.

Herved oplever de i deres ledelsesmæssige råderum på børne- og ungeområdet, hvad Ejrnæs også påpeger er problematisk for det sociale felt generelt. Ejrnæs understreger, at opbygning af tillid og gode relationer ikke lader sig standardisere, og at det sjældent er meningsfuldt at prøve. Lig de tre kritiske respondenter på børne- og ungeområdet påpeger han, at de standardiserede metoder for effektmålinger, resulterer i at andre tilgange til faget negligeres og ikke længere anses som effektfulde (Ejrnæs, 2016: 26). Ejrnæs synes således at underbygge respondenternes oplevelse af evidensens uheldige konsekvenser, idet den medfører, at det sociale arbejde underminerer nogle af dets egne arbejdsredskaber, og at arbejdets egentlige fokus skævvrides.

At Christian og Peter påpeger, at evidensmetodens ensidighed er problematisk samt relaterer til aspekter, der viser en skævvridning i dømmekraftsbegreberne råderum, forstærkes af at Karen fortæller, at børne- og ungeområdet er præget af komplicerede og sammensatte problemstillinger.

Komplicerede problemstillinger kræver, at de socialfaglige ledere har mulighed for åbne og fleksible tilgange til arbejdet, og det kræver, med afsæt i det sociale arbejdes grundlag, at de har mulighed for at inddrage metoder, der møder den unge. Ikke desto mindre oplever Karen dette som problematisk:

"Effektivisering gør jo, at man (som socialfaglig leder red.) ikke længere har tiden og rummet til at de (sociale værdier i relationsarbejdet red.) bliver skabt."

Det at rummet til relationsarbejde og sociale værdier ikke bliver skabt, synes at være en vigtig forståelse af, hvordan konkurrencestatens logik, styringsrationaler og målsætninger resulterer i et indsnævret råderum for de socialfaglige ledere på børne- og ungeområdet. Empirien viser, at det indsnævrede råderum samtidig fratager lederne deres mulighed for inddragelse af deres personlige - samt også den sociale dømmekraft. Christians udsagn om, at beslutninger bliver taget langt væk fra det praktiske arbejde med de unge indikerer, at ledernes personlige dømmekraft underkendes. Dette medfører en følelse af fremmedgjorthed i tre af ledernes råderum, idet de føler sig fordret til at navigere efter

beslutninger, de ikke selv har haft indflydelse på, og som skal implementeres uden hensyn til det sociale arbejdes grundlæggende værdier.

Tilsvarende illustrerer Karens ovenstående udsagn, at grundlaget for den sociale dømmekraft i mødet ikke har gode vilkår, hvorfor det, der lades tilbage for lederne at navigere ud fra er den institutionelle dømmekraft. Dette har direkte konsekvenser for det sociale arbejde som udføres, idet det minimerer muligheden for at den unge, gennem den sociale dømmekraft, får den stemme, vedkommende er berettiget til, og at idealet om menneskelig opblomstring må vige til fordel for mere målbare aspekter ved arbejdet. Denne kritik giver genklang i antologien om evidensens betydning for det sociale felt. Heri påpeger Ejrnæs, at socialt arbejde relaterer sig til mennesker med komplekse problemstillinger båret af individuelle historier, som kun sjældent kan rummes af en evidensbaseret tilgang til hvilken form for socialt arbejde, der virker bedst.

Effektundersøgelser måler på effekt i forhold til opsatte mål, og Ejrnæs påpeger, at det både synes urealistisk og snæversynet at sætte høje mål i forhold til det udsattes menneskes komplekse problemstillinger (Ejrnæs, 2016: 19).

I effektundersøgelser udarbejdes succesparametre over tid og med store krav – som at kunne blive på arbejdsmarkedet eller gennemføre en ungdomsuddannelse, når der, ifølge Ejrnæs, i virkeligheden kan være brug for et øget fokus på de små succeshistorier og mere nuancerede mål, såsom *”øget kontakt til andre mennesker”* eller *”midlertidig tag over hovedet”* (Ejrnæs, 2016: 22).

At de små succeshistorier underkendes opleves også af Peter. Peter fortæller, at konkurrencestatens kvantitative orientering påvirker det værdisæt, som tidligere har præget hans råderum og herigennem det sociale arbejde. Om dette siger han:

”Altså, jeg brænder for de unge og for at lave et ordentligt stykke arbejde. Jeg syntes, at et af de værdiord, der har tabt meget i Danmark i den her proces (overgang til konkurrencestat - red.), det er ordentlighed.”

Det at Peter oplever, at ordentligheden er forsvundet relaterer sig til, at det som kan måles stadig vægtes højere – og det som ikke kan forsvinder. Peter fortæller, at flere af de værdiord, som under velfærdsstaten blev vægtet højt i det sociale arbejde, nu er forsvundet til fordel for konkurrencestatens idealer.

Ifølge Høilund og Juul bundes dette i at socialt arbejde nu handler ensidigt om at disciplinere unge mennesker, så de lever op til konkurrencestatens krav (Høilund og Juul, 2015: 138-139). Dette falder i tråd med det analyserede værdiskifte; Høilund og Juul

fremhæver i den forbindelse, at man kan anskue evidensparadigmets fremmarch som et symptom på etikkens tabshistorie i det sociale arbejde. De påpeger, i tråd med vores empiri, at evidenshensynet overtager hensynet til den enkelte unge, dennes livshistorie og det fortrolighedskendskab som tidligere havde plads gennem den sociale dømmekrafts vægtning af borgerens historie (Høilund og Juul, 2015: 147-149).

Også Sjursen ser relationsarbejdet mellem socialarbejder og udsat som et truet aspekt i evidensparadigmet. Sjursen argumenterer for relationsarbejde som et væsentligt og opbyggeligt element ved det sociale arbejde, og hans understregning af, at det lider under trange kår afspejler Karen, Peter og Christians udsagn herom.

På trods af Sjursens egen kritiske tilgang, påpeger han dog også, at det før evidensparadigmets indtog var tiltrængt at få ryddet op på det sociale område, og at dokumentation indenfor det sociale arbejde var en mangelvare. Ikke desto mindre har evidensparadigmets altoverskyggende indtog været for omkostningstungt. Evidens er blevet rammen for prioritering af offentlige midler, forstået på den måde at det er lettere at få bevillinger til indsatser, som er evidensbaserede, og at det er blevet så fast en del af det sociale arbejde at det ikke bør ikke gå ukritisk hen (Sjursen, 2016: 9-11).

Evidens er således blevet et økonomisk styringsredskab, forstået på den måde at opfyldelsen af evidenskravet kan få betydning for, hvorvidt der øremærkes midler til et bestemt projekt eller ej. Dette kan forklare Peters oplevelse af, at lederne er udfordret af, at socialtilsynet ikke vil anerkende ikke målbare tilgange – et aspekt, der indskrænker de ledelsesmæssige beslutnings- og implementeringsmuligheder.

Således viser empirien, at evidensparadigmet gennemsyrrer ledernes råderum, helt fra de økonomiske midler, der fra politisk hold øremærkes evidensbaserede tiltag, og ind i det sociale felts arena, hvor lederne er fordret til at implementere evidensbaserede indsatser, der bygger på samme logik.

Jævnfør empirien har evidensparadigmet medført en positivistisk tilgang til et felt, som tidligere hentede sin berettigelse i solidaritet og medmenneskelige værdier.

Evidensparadigmet er således et aspekt fra konkurrencestaten, der influerer på det sociale arbejdes tilgang til borgerne, og som på samme tid har betydning for dets værdisæt og fokusområder. Hensynet til den enkelte må vige frem for hensynet til resultatorientering og målbarhed, hvorved kvantitative betragtninger kommer til at vinde over pligtetikken hensynstagen til den unge, som menneske (Høilund og Juul, 2015: 72).

Den sociale dømmekraft minimeres således og kommer til at afspejle den institutionelle dømmekraft, således at etiske og menneskelige hensyn vægter lavt i forhold til den politiske retorik omkring målbare resultater. Det medfører, at ledere frem for at tage afsæt i en social dømmekraft med afsæt i den unges vision om det gode liv, nu trækker mere på en regulativ ide, fremkommet af tidens herskende strategier.

Det betyder, at lederne frem for at implementere tiltag der bygger på den unges historie, trækker visioner med afsæt i konkurrencestatens logik over såvel deres ansatte som børn og unge i feltet.

Evidensparadigmet skaber således en skævvridning mellem dømmekraftsformerne og influerer herigennem på det ledelsesmæssige råderum. Det fordrer lederne mod en ensidig tilgang til, hvad der fungerer og har betydning i praksis, og gør det uafhængigt af det faktum at konkurrencestaten og socialt arbejde ikke har samme værdisæt og samme oprindelige målsætning.

Delkonklusion

Vi vil her lave en delkonklusion af analysedel 1, for at redegøre for hvorledes nævnte analysedel besvare første del af problemformuleringen. Herudover vil delkonklusionen være den, vi refererer til, når vi i det næste kapitel vil analysere på konsekvensernes betydning for det sociale arbejdes normative fundament. Til slut i specialet præsenterer vi en samlet konklusion og derved en samlet besvarelse af specialets problemformuleringen.

I nærværende analysedel har vi med afsæt i indsamlet empiri argumenteret for, hvorledes konkurrencestatens konsekvenser påvirker de socialfaglige lederes råderum. Vi har bevidnet, at en ændring i den institutionelle dømmekraft har medført, at de socialfaglige lederes råderum nu defineres af at skulle målrette indsatser med fokus på økonomi og med afsæt i tanken om, at de unge kan komme ud og bidrage til samfundet. Konkurrencestaten har medført en markedsgørelse af lederes råderum og definerer nu socialt arbejde på børne- og ungeområdet med samme konkurrenceprægede logik, der præger det resterende marked. Økonomiske rationaler har magt til at trumfe de pædagogiske, og fagligheden tenderer til at være et middel til at opnå konkurrencestatens målsætninger og ressourcedrevne beslutninger.

Empirien viser en tendens til, at de unge ses som 'en sag', og at det at kunne levere billige løsninger gør institutioner aktive på markedet – hvilket skaber en ubalance mellem

økonomiske og faglige beslutninger inden for børne- og ungeområdet. Samtidig viser empirien, at faglighed ikke er helt væk fra ledernes råderum – den har blot ændret karakter, så den ikke mere er til for sin egen skyld – men til som middel for at nå målet om, at holde sig konkurrencedygtig på markedet.

Det sociale arbejde på børne- og ungeområdet har herved ændret fokus fra velfærdsstatens mål om at understøtte mennesket for dets egen skyld til konkurrencestatens nyttelogik der fokuserer på, hvordan mennesket kan blive en ressource for staten, frem for en udgift.

Dette understøttes af evidensparadigmets tilgang, der har medført en ensprogethed i ledernes mulighed for at vælge mellem metoder og indsatser. Dette medfører et tab for etisk inddragelse i råderummet og fordrer i stedet en mulighed for sanktionering, i forbindelse med at understøtte opsatte mål.

Herudover medfører evidensbegrebet en skævvridning af dømmekraftbegrebet, idet ledernes mulighed for at henlede sig på egen personlig dømmekraft i beslutninger er indskrænket. Det samme gælder hensynet til den sociale dømmekraft, der lider under det faktum, at relationelt arbejde underkendes af evidensparadigmets jagt på det målbare. Værdiskiftet, som er en konsekvens af konkurrencestatens indtog, influerer derved på ledernes råderum på flere måder. Den institutionelle dømmekraft, der skabes af konkurrencestatens økonomiske paradigmer, minimerer ledernes råderum og muligheden for inddragelse af etiske og helhedsorienterede indsatser.

Råderummet er herved blevet indskrænket og envejsfokuseret, og det resulterer i et tab af etiske og personbårne aspekter i det sociale arbejde med børn og unge, aspekter som ellers henleder til det sociale arbejdes normative fundament.

Dette leder os til en videre analyse af disse konsekvensers påvirkning af det sociale arbejdes normative fundament.

Kapitel 6

I denne analysedel vil vi besvare den del af problemformuleringen, der henholder sig til undersøgelsen af, hvorledes konkurrencestatens konsekvenser influerer på det sociale arbejdes normative fundament. Vi vil gøre dette med baggrund i den viden, vi har analyseret os frem til gennem kapitel 5.

Som kritiske teoretikere vil vi tilgå dette kapitel ud fra en overbevisning om, at det sociale arbejde *bør* være indlejret i rammer, der er befordrende for opnåelse af gode anerkendelsesbetingelser, der fordrer menneskelig opblomstring og emancipation.

Gennem specialets første analysedel har vi bevidnet, at konkurrencestaten har medført gennemgående ændringer for socialfaglige ledere på børn- og ungeområdet. Empirien har vist, at ændringerne tager afsæt i statsøkonomiske hensyn, og at det etiske menneskesyn har måtte vige for resultat- og evidensfokusering.

Vores empiriske analyse har hermed bidraget med en højaktuel viden om konkurrencestatens konsekvenser for ledernes råderum, og vi vil nu diskutere dem ind i mere overordnede tendenser for det sociale arbejdes normative fundament. Vi kan på denne måde lave en mere dybdegående analyse af konkurrencestatens konsekvenser for det sociale arbejdes normative fundament.

Vores bud på hvorledes det bør være, er præget af såvel vores empiriske fund som vores teoretiske grundlag, og vi inddrager herunder også i højere grad vores egne vurderinger.

Analyse 2

"Det virker måske selvindlysende: selvfølgelig skal vi medtænke etikken i socialt arbejde. Men hvad er etik egentlig? En filosofisk definition kan kvalificere vores umiddelbare, intuitive forståelse. Etik handler om "anskuelsen af det gode liv med og for den anden person", skriver filosofen Peter Kemp (1991: 11). Etik handler altså ikke om ligegyldige ting. Det handler om selve livets kerne. Om hvorvidt vi har et godt liv eller ej. Eller rettere: Vores refleksioner over, hvad det vil sige at have et godt liv." (Brødslev Olsen, 2013: 67).

Anerkendelse og dømmekraft som det sociale arbejdes normative fundament

Socialt arbejde bygger på en pligtetik, hvor feltet understøtter det udsatte eller underprivilegerede menneske med baggrund i feltets moralske forpligtelser over for dets medmennesker. I denne tilgang ligger det implicit, at mennesket aldrig må gøres til et middel, men at mennesket rummer en iboende værdighed, og altid må være målet i sig selv (Brødslev Olsen, 2013: 74-79).

Tidligere gik det sociale arbejdes normative grundlag i lige linje med velfærdsstatens solidariske pligtetik, og blev derfor understøttet af socialpolitiske tiltag og set som en naturlig del af velfærdsstatens forståelsesramme. Lovgivningen sigtede mod helhedssyn og relationer. Holdningen til hvorledes det sociale arbejde *er* og *bør* være gik således hånd i hånd.

Høilund og Juuls anerkendelsesteori relaterer sig til Honneths anerkendelsesteori, hvori det fremhæves at anerkendelse bør eksistere på flere niveauer (Høilund og Juul, 2015: 26-28). Som kritisk teoretiker fremhæver Honneth, at det normative ideal er et begreb om hvilke minimumsbetingelser, der må være til stede for at mennesket kan leve et godt liv, hvori det realiserer sig selv. Denne minimumsbetingelse fremgår her som muligheden for anerkendelse, hvilket herigennem bliver minimumsbetingelsen for det sociale arbejde (Juul og Pedersen, 2012: 322-346).

Den institutionelle dømmekraft og det sociale arbejdes normative fundament

Den institutionelle dømmekraft er som beskrevet med til at udstikke rammerne for det sociale arbejde. Den institutionelle dømmekraft tager afsæt i sin samfundsmæssige tid og er med til at sætte kodeks for, hvordan socialt arbejdes forvaltes i praksis.

Den franske filosof Paul Ricoeur understregede, at det gode liv er vanskeligt at opnå uden mulighed for at leve i og med retfærdige institutioner. Ricoeurs citat: "*Aiming at the good life with and for others in just institutions*" henviser til retfærdige institutioner, der bygger på pligt til at overholde landets love og almengyldige regler, og samtidig fordrer gensidig anerkendelse mellem institution og borger (Høilund og Juul, 2015: 160, 187). Således fremhæves samfundets forvaltning af institutioner som en vigtig del af det sociale arbejde, idet rammerne for dets anerkendelsesbetingelser har direkte betydning for menneskets mulighed for at opnå det gode liv.

Ikke desto mindre, har vi i det foregående analyseafsnit bevidnet, hvordan konkurrencestaten har medført en forandret institutionel dømmekraft inden for det sociale felt og dets institutioner. Vores empiriske analyse illustrerer en dømmekraft, der som en konsekvens afledt af konkurrencestatens præstationslogik tager afsæt i økonomiske rationaler.

Vores empiriske analyse illustrerer en dømmekraft, der som en konsekvens afledt af konkurrencestatens resultatorienterede logik nu fremmer markedslignende tilstande i kraft af en øget økonomi og profitfokusering. Som Christian udtrykker det i empirien, så er det sociale arbejde nu indlejret i rammer hvor: *"Økonomiske argumenter kan trumfe et pædagogisk argument. Det er jo en hardcore diskurs... Det der er sket er, at faglige diskurser er spillet af banen til fordel for økonomiske og politiske diskurser."*

Kontrol, sanktionering og resultatorientering er blevet ledelsesmæssige værktøjer, i forsøget på at balancere samfundets modsatrettede krav mellem omkostningsreducering og kvalitet - og det sociale arbejde udviser herved lighedstræk med det resterende konkurrerende marked.

De socialfaglige ledere påpeger en tydelig dissonans mellem det sociale arbejde, de ønsker at udføre, og som vi her vil hævde det sociale arbejde *bør* understøtte – og så det råderum som feltet er underlagt. Herved underkender rammerne det sociale arbejdes idealsæt og definerer i stedet sit eget, som beroende på kapitalismens positivistisk tilgang til faget – samt en nytteetisk tilgang til mennesket.

Dette influerer således tydeligt på det sociale arbejdes muligheder for at opretholde eget værdisæt, og det underminerer en tilgang til feltet, som er funderet i etik og anerkendelse. Dette er i direkte modstrid med idealet om gode anerkendelsesbetingelser, men ikke desto mindre er det et fænomen, der kendetegner spændingsfeltet mellem stat og socialt arbejde på mere end blot børne- og ungeområdet.

Dalsgaard og Jørgensen beskriver samfundsudviklingen således: *"Basale offentlige værdier er skiftet ud, og der er kommet nye krav til institutionernes 'performance' og til de ansattes arbejdsindsats og arbejdsmåder"* (Dalsgaard og Jørgensen, 2010: 7).

Citatet her understreger de interviewede socialfaglige lederes oplevelse af, at konkurrencestatens indtog har ændret ved kernen af velfærdsstaten, og at dette har medført en grundlæggende diskrepans mellem stat og felt. Fokus er ikke længere på det

enkelte menneskes værdighed og understøttelsen af det gode liv - men derimod på, hvordan institutionerne præsterer i henhold til konkurrencestatens krav herom.

I henhold til de interviewede socialfaglige ledere eksisterer der således en ubalance mellem de rationaler, som dømmekraftsbegrebet er udvundet af – det politiske og økonomiske på den ene side og etik og helhedssyn på den anden. Det skal her fremhæves, at etikken ikke er forsvundet helt ud fra dømmekraftsbegrebet – men det har ændret karakter, således at det sociale arbejdes oprindelige pligtetiske grundlag er blevet overtrumpet af konkurrencestatens nytteetik.

Således har den moralske forståelse af, at mennesket er et mål i sig selv, nu ikke længere gennemslagskraft som gyldigt beslutningsgrundlag for det sociale arbejde, og empirien illustrerer, at dette har direkte konsekvenser for de enkelte udsatte unge. Blandt andet henviser Karen til, at hun af kommunerne fordres til at underkende faglige betingede beslutninger til fordel for økonomiske rentable strategier. Herved negligeres hensynet til den enkelte unge og samtidigt hensynet til det sociale arbejdes opsatte mål for menneskelig opblomstring.

En ensidig dømmekraft er derved ikke kun i direkte modstrid med det sociale arbejdes normative fundament, de manglende anerkendelsesbetingelser viser sig også at have direkte konsekvenser for den enkelte udsatte.

Når det primære fokus ikke er at understøtte det enkelte menneske og dets potentiale, men i stedet hvordan dette menneskes potentiale skal udnyttes for at gavne samfundet bedst muligt, så er rammerne ikke befordrende for anerkendelsesmulighederne.

Vi mener således, at konkurrencestatens fokus på individers ansvar for egen lykke og vilje til at samarbejde om samfundets opsatte mål, trækker udviklingen i det sociale arbejde væk fra det humanistiske ideal, feltet oprindeligt byggede på (Høilund og Juul, 2015: 138).

Den ensidige nytteetik medfører en illusion om, at det der er godt for samfundet, automatisk er godt for den enkelte, hvorfor socialt arbejde ikke længere gælder om at kompensere mennesker i sociale problemer.

Ændringer i den institutionelle dømmekraft viser sig endvidere som en generel samfundstendens, der relaterer sig til, at social værdsættelse under konkurrencestaten er bestemt af, i hvilken grad borgeren bidrager til samfundet. Vi henviser her til den nuværende socialpolitik, der fra konkurrencestatens side gør arbejdsmarkedsdeltagelse

og selvforsørgelse til afgørende faktorer for den samfundsmæssige værdsættelse, der tilkommer den enkelte (Ibid.: 114).

Den nuværende socialpolitik sigter mod at mobilisere borgerne til selv at tage aktivt del i markedet, en tendens som det socialt arbejde er indlejret i. Maria oplever, at samfundets syn på de unge er, at: *"De unge skal blive selvstændige og komme ud og bidrage... Der er ikke rum til at fejle."*

Endvidere sammenligner Peter sit socialfaglige arbejde med, at: *"... lave et godt produkt, således at kommunen kan se, at de får valuta for pengene."* Herved definerer de socialfaglige ledere socialt arbejde som et felt på markedslignende vilkår – og med markedsrelaterede mål for de unge. Dette stemmer ikke overens med et felt, der bør arbejde for og med anerkendende vilkår.

Konkurrencestaten medførte også ledelsesformen New Public Management, og med afsæt i foregående analyseafsnit er det vores vurdering, at denne ledelsesform på tilsvarende vis har reduceret socialarbejdere og socialfaglige lederes mulighed for at arbejde i henhold til feltets normative fundament. En af grundtankerne i New Public Management er, at alle søger deres egen nyttemaksimering, hvilket ikke kan undgå at præge et felt, som bør inddrage tillid og anerkendelse i det relationelle arbejde. Disse muligheder forsvinder, når såvel tilliden til de udsatte som til fagets fagfolk minimeres. I empirien illustreres det, at tilliden til hvorvidt ansatte kan vurdere hvilke beslutninger, der gavner både borger og samfund bedst i sidste ende er reduceret, og at de socialfaglige lederes råderum for fagligt skøn er svundet ind.

Denne mistillid sætter sig også mellem udøverne og modtagerne af det sociale arbejde og besværliggør derved udfoldelsen for den anerkendelse, der er grundlæggende for det gode liv (Bundesen og Hansen, 2016: 58-59).

Følgende citat understøtter vurderingen af de konsekvenser, som New Public Management har ført med sig: *"NPM- moderniseringerne har imidlertid virket gennem så lang tid, at det har kunnet lade sig gøre at nå ud over inkrementalistiske forandringer. Arbejdet i den offentlige sektor i Danmark er berørt både i dybden og bredden af de NPM-inspirerede moderniseringsrunder."* (Dalsgaard og Jørgensen, 2010: 195).

Til trods for, at otte tidligere medarbejdere for finansministeriet i 2007 udgav en kronik under titlen *"Tilgiv os, vi vidste ikke, hvad vi gjorde"* (Politiken, 2007) - en titel der henfører til omfanget af konsekvenserne efter New Public Management indtoget - så er ledelsesformen fortsat en aktiv del af det socialfaglige arbejde. Mange steder praktiseres

den fortsat, og der er ikke noget, der tyder på, at det bliver anderledes i nærmeste fremtid. Ikke desto mindre mener vi, at andre ledelsesformer er påkrævet for at socialt arbejde kan genetablere socialarbejderes mulighed for fagligt skøn og relationelt arbejde (Bundesen og Hansen, 2016: 77).

Det faglige skøn relaterer sig særligt til den personlige dømmekraft, som bygger på egne antagelser, livserfaring og uddannelse, men som samtidigt påvirkes af den herskende opfattelse af, hvad der er rigtigt (Høilund og Juul, 2015: 61). Vi mener her, det er vigtigt at inddrage det aspekt, som Foucault beskriver i teorien om, at socialarbejderens tankeverden er præget af politiske signaler, som derved er determinerende for, hvad socialarbejderen opfatter som muligt at gøre i arbejdet (Ibid.: 60-61). Denne tanke finder vi lidt ekstrem, og særligt i lyset af, at de interviewede socialfaglige ledere ikke inkorporerer de ændringer, de oplever, der sker i den institutionelle dømmekraft – men derimod forholder sig kritiske til den. Dog godtager vi risikoen for, som Høilund og Juul påpeger det, at den personlige dømmekraft påvirkes af den kultur, den udføres i, hvorfor vi finder det problematisk at konkurrencestaten også synes at influere på muligheden for inddragelse af – og på selve – den personlige dømmekraft (Ibid.: 62).

Herved vurderer vi, at der er en risiko for, at konkurrencestaten også ud fra disse dimensioner får indirekte indflydelse på og delvis magt over den personlige dømmekraft, som ellers tilhører dem som burde stå vagt for de normative værdier i det sociale arbejde. I tråd hermed beskrives det, at: *"Retsanvendelsen påvirkes i høj grad af den strukturelle magt, der ligger i det økonomiske og politiske systems måde at fungere på, og etik og jura har generelt lav status i sammenligning med disse stærke styringsmedier."* (Høilund og Juul, 2015: 60).

Etikken har således svære levevilkår under konkurrencestatens økonomisme, både som del af den personlige dømmekraft og som del af det normative fundament.

Nytteetikens sejr over pligtetikken betyder endvidere, at menneskelig opblomstring ikke længere er et mål i sig selv. Som set i empirien er den udsatte nu et middel til at indgå i konkurrencestatens accelererende dynamik, hvilket strider mod feltets eget etiske grundlag om, at mennesket aldrig må anses som et middel.

Ikke desto mindre er dette en tendens, der er fulgt i kølvandet på samfundsudviklingen og som resulterer i, at den enkelte konstant presses, og at de udsatte skal leve op til tiltagende krav og vurderes herudfra. Vi vil, såvel som Rosa, påpege at dette er i direkte

modstrid med anerkendelsestanken. Også her vurderer vi, at konkurrencestaten skaber dissonans mellem hvordan det sociale arbejde *er* - og hvordan det *bør* være (Rosa, 2014: 145-146).

Endvidere indikerer det moderne begreb medborgerskab, at samfundet efterlyser et endnu mere aktivt medborgerskab, hvor mennesker ikke er passive forbrugere af velfærdsydelser, men i stedet er aktive samfundsborgere, hvorigennem de får deres deltagerrettigheder.

Med ovenstående in mente vil vi dog, i lige linje med Høilund og Juul, vurdere at disse abstrakte deltagerrettigheder ikke har nogen værdi, hvis samfundets udsatte ikke anerkendes som etiske medborgere med den iboende værdighed, de i vores optik, indeholder.

Vi frygter, at dette vil underkende anerkendelse som et immaterielt behov, hvilket kan resultere i tab af selvværd og en forringelse af muligheden for menneskelig opblomstring og emancipation.

Rummet til anerkendelses er, jævnfør vores empiri, såvel som Høilund og Juuls forskning af socialt arbejdes anerkendelsesbetingelser, blevet forringet (Høilund og Juul, 2015: 119). De samfundsdefinerede rammer for hvad udsatte i dag kan og skal er hårdt optegnede, og dette viser sig i empirien ved, at Peter udtaler at: *"Vi har brug for at brænde noget af den der lovgivning af og i stedet lave nogle bredere rammer for hvad der egentligt er legalt at have brugt sit liv på, når man er 16 år."*

Peter henviser her til, at råderummet for at imødegå den enkelte udsattes behov er blevet indskrænket, og at målet for at opnå de samfundsmæssige krav har taget over. Ønsket om at ensrette de unge og gøre dem produktive for samfundet skinner herigennem.

Effekten af konkurrencestatens førte socialpolitik anser vi således som udslagsgivende for at socialt arbejde er udfordret på at kunne efterleve sin egen etiske orientering. Social retfærdighed har kun ganske lidt fylde i forhold til økonomisk planlægning, og vi mener, i overensstemmelse med Høilund og Juul, at velfærdspolitikken burde fokusere på at blive re-humaniserende. Dette kunne fremme gode anerkendelsesbetingelser, således at den udsatte igen ville få mulighed for at udvikle et godt selvforhold som afsæt til det gode liv (Høilund og Juul, 2015: 120).

Høilund og Juuls forskning viser herudover, at udsatte borgere føler sig krænket i mødet med sociale institutioner, og at der kun eksisterer et minimalt anerkendelsesfællesskab mellem borger og institution (Ibid.: 134). Lig empiriens optegnede billede, illustrerer

omtalte forskning, at fortrolighedskundskab og helhedssyn nedprioriteres til fordel for økonomiske og effektive rationaler. Dette udgør en barriere for anerkendelse og fører i stedet til krænkelse i socialt arbejde (Ibid.: 103-104).

Således medfører ændringer i den institutionelle dømmekraft uvægerligt en konfliktfyldt skæringsflade mellem, hvad konkurrencestaten ønsker af socialt arbejde, og hvad det sociale arbejdes eget normative fundament foreskriver at der *bør* stræbes efter.

Herved er den institutionelle dømmekraft med til at øge socialfaglige lederes følelse af fremmedgørelse, en tendens der netop kan øges i kraft af, at man skal implementere nye økonomiske reformer, som man ikke selv helhjertet - etisk og fagligt - kan stå indenfor (Rosa, 2014: 94).

Der er således en diskrepans mellem det sociale arbejde, som ledere og socialarbejdere grundet konkurrencestaten har mulighed for at yde, og hvordan socialt arbejde *bør* udføres i henhold til sit eget værdisæt.

De socialfaglige ledere skal således agere inden for feltet med en anden etisk fordring, end det sociale arbejde tidligere har gjort det, idet pligtetikken er svundet bort til fordel for nytteetiske samfundstilgange til de udsatte borgere. Herved bliver det tilforladeligt, at mennesket anses som et middel – og ikke længere er et mål i sig selv.

Konkurrencestaten har dermed den konsekvens, at det sociale arbejde negligerer såvel sit etiske menneskesyn som idealet om menneskelig opblomstring, som mål for arbejdet. Gennem en ensporet institutionel dømmekraft er rammerne for gode anerkendelsesbetingelser blevet forringet, og betydningen af dette understreges af Honneths udlægning af, at der uden retfærdige institutioner ikke findes nogen anerkendelse af borgeren (Høilund og Juul, 2015: 123).

Således vurderer vi, at ændringer i den institutionelle dømmekraft har dybdegående og reducerende betydning for det sociale arbejdes mulighed for at leve op til sit eget normative fundament.

Evidensparadigmet og det sociale arbejdes normative fundament

En af konkurrencestatens tydelige følger er, som set i empirien, brugen af evidensbegrebet, hvorfor vi her vil analysere dets betydning for det sociale arbejdes normative fundament.

Evidensparadigmet er en tydelig konsekvens af de styringssystemer, der har vundet frem under konkurrencestaten, og som i betydelig større grad end tidligere har inddraget begreber som kontrol og afrapportering i det sociale arbejde.

Ikke kun har disse styringsrationaler betydning for feltets arbejdsgange – det har også stor indflydelse på muligheden for, hvorvidt arbejdsgangene sigter mod at efterleve det sociale arbejdes normative ideal.

Det sociale arbejde, og de anerkendelseskampe der foregår heri, handler blandt andet om institutionelle praktikker, prioritering af normsystemer og om hvilke metoder, der vægtes højest inden for feltet (Høilund og Juul, 2015: 132). Derfor mener vi, med afsæt i empirien, at evidensbegrebets ensidige og positivistiske tilgang minimerer arbejdsgange, der relaterer sig til humanistiske idealer og heraf værdimæssige distinktioner. Det øgede fokus på nyttemaksimering er på flere måder gledet ind i det sociale arbejde og har gjort feltet til en del af 'markedet' og dets tankegang, hvilket her begrundes af Bundesen og Hansen:

"Tankegangen i NPM er, at alle aktører nyttemaksimerer for sig selv. Derfor kan man ikke tillidsfuldt forlade sig på, at de offentligt ansatte udfører deres arbejde efter politikernes anvisninger. Denne mistillid angår ikke kun forholdet mellem stat og ansat, men også forholdet mellem ansatte og brugerne, idet det også her forudsættes, at der er tale om to nyttemaksimerende parter, der kan have modstridende interesser." (Bundesen og Hansen, 2016: 58-59).

At New Public Management og evidensbegrebet tager afsæt i et andet etisk normsæt end det sociale arbejde, ser vi som problematisk for det sociale arbejde som felt. I empirien beskriver de socialfaglige ledere på forskellig vis, hvorledes de indsatser der ikke er evidensbaseret ikke anerkendes som rigtige metoder, og hvordan relationsarbejde nedprioriteres, fordi det ikke er målbart.

Herudover er evidensbegrebets krav om dokumentation og kontrol med til at fjerne fokus fra det helhedssyn, der tidligere prægede det sociale arbejde, hvilket er i modstrid med feltets udgangspunkt. Bundesen og Hansen beskriver det således: *"Uanset om det skyldes NPM-bølgen eller et styrket bureaukrati, er der nok ingen tvivl om, at der efterhånden er ved at brede sig en almen erkendelse af, at indberetnings- og dokumentationskravene i den offentlige forvaltning har taget overhånd og tenderer til det direkte kontraproduktive."* (Bundesen og Hansen, 2016: 77).

Citatet her underbygger empirens udsagn om, at socialtilsynet ikke vil godkende værktøjer, som der ikke er lavet evidens på, og at socialarbejdere, som en konsekvens heraf, bruger mere tid på bureaukrati end på selve arbejdet med den unge.

At evidens som metode er trængt så dybt ind i socialt arbejde, har derved direkte betydning for socialt arbejde i praksis, idet relationsarbejde og helhedssyn fortrænges til fordel for det, som kan måles kvantitativt. Vi finder dette meget problematisk, idet målet om menneskelig understøttelse gennem gode anerkendelsesforhold, jo ikke er direkte målbart. Aspekterne i det sociale arbejdes normative fundament godkendes derved ikke af konkurrencestaten, hvilket betyder, at redskaber og metodevalg til understøttelse heraf ikke imødekommes af evidensbegrebet.

Dette resulterer for os at se i at evidensparadigmet reducerer vilkårene for gode anerkendelsesmuligheder i socialt arbejdes praksis. Evidensbegrebets fokus på at nå opsatte mål kan på den ene side være givtigt, men når målene primært er positivistisk forankrede mener vi, at værdien af begrebet mister sin værdi inden for et humanistisk forankret felt som socialt arbejde.

Dette relaterer vi til, at evidensbegrebets resultatorientering mindsker opmærksomheden på etiske problemstillinger, hvorved også hensynet til den enkelte unge undermineres. Dette sker, jævnfør Høilund og Juul, blandt andet fordi evidenskravet fortrænger fortrolighedskundskaben, som under velfærdsstaten var en fast del af relationsarbejdet. Fortrolighedskundskab bygger på ideen om at understøtte den udsattes etiske autonomi som et led i vejen mod emancipation og derved det gode liv, hvorfor vi anser det som et direkte led i arbejdet for og med det sociale arbejdes normative grundlag.

Samspillet mellem evidens og socialt arbejde er således problematisk, uden at man ensidigt kan sætte sig som modstander af evidens i socialt arbejde. Men evidenskravet underkender hensynet til den enkelte og foreskriver en bestemt handling, der er uafhængig af hensynet til den enkelte og situationens fortrolighedskundskab. Herved står evidensbegrebet i vejen for anerkendelse af menneskets særegenhed og inddragelse af menneskets etiske autonomi (Høilund og Juul, 2015: 133, 148).

Herudover har evidensbølgen skabt en ide om, at det som ikke er målbart, ikke er effektivt, hvorved relationsarbejde og fortrolighedskundskab ikke længere anses som væsentlige aspekter ved det sociale arbejde. Ikke desto mindre er relationsarbejde og

fortrolighedskundskab med til at understøtte menneskets etiske autonomi, hvorfor det ud fra anerkendelsestanken er afgørende for at opnå visionen om det gode liv.

Endvidere finder vi det problematisk, at evidensbegrebet ikke indikerer, hvilke omkostninger det sociale arbejde som felt må være parat til at acceptere, for at nå de mål som evidensfokuseringen har medført. Manglen på gode anerkendelsesbetingelser og et opbyggeligt relationelt arbejde ser vi, med udgangspunkt i empirien, som en tydelig omkostning ved evidensbegrebet. Dette betyder, at evidensbegrebet undergraver det sociale arbejdes normative fundament – og på trods af kritiske røster fra feltet, er begrebet fortsat den mest anerkendte tilgang til det.

Et tidligere forskningsprojekt under Aalborg Universitet kaldet ”Det Sociale Indikatorprojekt” forskede i dokumentation og evaluering af den indsats, der tilbydes unge anbragt på institutioner. Projektets mål var at etablere en praktisk metode til at måle kvalitet og virkning af givne indsatser. Som en del af projektet blev evidensbegrebet undersøgt, og vi finder det relevant at inddrage her, idet nedenstående figur illustrerer en forskel i den semantik ,politikere ligger i evidensbegrebet, og den samantik socialarbejdere ligger i det.

	Politisk-administrativ semantik	Socialt arbejdes semantik
Videnproblem	Manglende viden om den effektive indsats	Manglende viden om den for den enkelte meningsfulde indsats
Forklaringsmodel (årsag-virkning)	Den individuelle klients livsforløb er afhængig af indsatsens virkninger	Indsatsens virkninger af afhængige af den individuelle klients livsforløb
Programforventning	Kontrollerbar indsats (standardisering)	Fleksibel indsats (individualisering)
Målgruppeperspektiv	Homogenitet (generalisering)	Variation (differentiering)

Legitimering	Sikker dokumentation (måleproblem)V	Begrundede handlinger (beslutningsproblem)
---------------------	--	---

(Figur efter Det sociale indikatorprojekt i Uden for Nummer - 12, 2006).

Det ses her tydeligt, at den politiske motivation i forbindelse med evidensbaseret viden går i tråd med konkurrencestatens værdier. Herimod illustreres det, at socialt arbejdes semantik indeholder et håb og et ønske om, at den evidensbaserede viden kan bruges til at bringe det sociale arbejde tættere på dets normative fundament.

Ikke desto mindre har vi bevidnet, at evidensparadigmet underminerer de socialfaglige lederes mulighed for at efterleve de metoder, som deres faglige vurdering og etik foreskriver.

Også i forskning omkring magt og magtrelationer i det sociale arbejde, er der fokus på at evidensbegrebet influerer på den situation, som socialarbejderen sidder i.

Appel Nissen påpeger her, at en af bevæggrundene til, at der kan opstå brug af magt i socialt arbejde, kan relateres til den magtesløshed som socialarbejdere selv oplever, og som kan resultere i en uhensigtsmæssig tilskyndelse til magt (Appel Nissen, Pringle og Uggerhøj, 2009: 60-61). Den magtesløshed som Appel Nissen beskriver, kobler vi til begrebet kognitiv dissonans. I takt med at det sociale arbejdes normative grundlag kommer under pres, og mulighederne for at udføre det herefter svinder ind, skabes en kognitiv dissonans. Da mennesker har svært ved at håndtere denne kognitive dissonans i længere tid af gangen, vil det altid søge at få dets to modstridende værdier til at mødes (Kuschel og Schultz Jørgensen, 2016: 70).

Appel Nissens tese er, at den kognitive dissonans og derved magtesløsheden opstår, når socialarbejderen oplever indskrænkelse i forhold til faglig rækkevidde og legitimitet, hvilket vi her henleder til evidensparadigmets negative følger for råderummet i socialt arbejde.

Tre ud af fire af de adspurgte socialfaglige ledere beskriver således, at de oplever en diskrepans mellem det sociale arbejde, de ønsker at udføre og de rammer og regler, de er underlagt. Maria beskriver det således: *"Jeg synes det bliver et mærkeligt bureaukratisk samfund... en socialrådgiver har 37 timer om ugen og hvis de 28 timer*

bliver brugt på administrative opgaver er det jo skævt, så er det netop at de mennesker man arbejder med bliver en sag, for man når ikke at se personen.”

Det er vores antagelse, at også de medarbejdere, der skal udføre arbejdet én til én med borgeren, også har risiko for at opleve følelsen af diskrepans, magtesløshed og fremmedgørelse. Når man har sin faglighed og professionelle vurderinger på den ene side og nødvendigheden af at overholde evidensbaserede retningslinjer på den anden, så er magtesløsheden til at få øje på.

Evidensregimets oprindelige ønske var at sikre en bedre kvalitet for det sociale arbejde, men vi vil her fremhæve, at det ikke er uproblematisk at overføre styringsrationaler, der er designet til direkte målbare områder, til områder der som det sociale område har med komplekse menneskelige problemstillinger at gøre.

Evidensbaseret viden er som sådan ikke nogen undergravende metode, det kan anvendes konstruktivt, men når evidens bliver ensbetydende med kvalitet og 'ikke evidens' bliver ensbetydende med, at det ikke kan anvendes, så opstår der et indsnævret syn på det sociale arbejde. De krav og den ensporethed som følger med, mener vi hverken er gavnlige for socialarbejdere, for de udsatte som arbejdet skal understøtte eller for det normative fundaments overlevelse.

Delkonklusion

I ovenstående analysedel har vi analyseret konkurrencestatens konsekvenser for det sociale arbejdes normative fundament. Det sociale arbejdes normative fundament er, at den enkelte udsatte borger skal understøtte således, at denne kan opnå menneskelig opblomstring og emancipation. Dette fundament står i umiddelbar kontrast til de værdier, konkurrencestaten har bragt med sig, og det normative fundament er derfor under pres. Konkurrencestaten har influeret på det sociale arbejdes normative fundament gennem ændringer i både den intentionelle og den personlige dømmekraft. Evidensparadigmet har bragt socialarbejderens autonomi i fare og hermed også det fundament, det bygger på.

Det er vores fund, at det arbejde der bliver udført går mere og mere i tråd med de værdier som konkurrencestaten bringer med sig, men at socialarbejdernes holdninger til, hvorledes det burde være, og til hvad der virker, fortsat går i tråd med det normative grundlag. Der er således en diskrepans mellem *er* og *bør* i det sociale arbejde jævnfør

det social arbejdes normative grundlag. Men med vores normative grundlag om det gode liv mener vi at kunne konkludere, at det social arbejdes normative fundament vakler.

I specialets kapitel 8 præsenterer vi den samlede konklusion, denne vil besvare specialets problemformulering mere dybdegående.

Kapitel 7

Specialets analysedele er nu afsluttet, og vi har sammenfattende udarbejdet to delkonklusioner. Inden specialets samlede konklusion ønsker vi i det nedenstående kapitel, at diskutere specialets kvalitet. Vi vil således stille os kritisk reflektoriske overfor den viden, vi har produceret gennem specialet. Kvaliteten vil vi undersøge ved at stille os kritiske overfor vores metodevalg samt belyse specialets reliabilitet, validitet og generaliserbarhed. Vi ønsker hermed at skabe en gennemsigtighed for læseren og en guide til at vurdere kvaliteten af den viden, vi har produceret.

Specialets kvalitet

Et interviews kvalitet afhænger af det håndværk, der er lagt i processen op til, under og efter interviewet, og det handler om troværdighed gennem hele udarbejdelsen heraf. Kvaliteten afhænger desuden af forskerens viden om emnet, således at denne kan navigere i den viden, der fremkommer under interviewene (Kvale og Brinkmann, 2015: 314-317). Det er blandt andet med afsæt i ovenstående beskrivelse af, hvad der kendetegner kvalitet i en interviewundersøgelse, at vi vil belyse dette speciales kvalitet. Validiteten fremkommer af gode argumentationer og transparens i undersøgelsen, således at læseren er i stand til at vurdere den viden, der er skabt (Kvale og Brinkmann, 2015: 317-319). Igennem dette kapitel søger vi at skabe transparens i undersøgelsen, idet vi ud fra flere parametre forholder os kritiske til denne.

Metodekritik

Vi har i dette speciale truffet nogle valg om, hvilke metoder og teorier vi ville anvende til besvarelsen af vores problemformulering. Selvsagt har vi valgt de metoder og teorier, som vi har fundet som mest fyldestgørende for netop vores speciale. Vi har valgt at basere vores analyser på et teoretiske grundlag, der på nær Pedersens teori om konkurrencestaten, udelukkende bygger på teoretikere fra Frankfurterskolen. Vi har således valgt at koncentrere os om de synspunkter og teorier, der hører under den kritiske teori, hvilket giver en fokuseret undersøgelse, men også kan give nogle underbelyste punkter. De steder hvor vi har fundet, at vores valg af teoretikere ikke har

været tilstrækkelige til belysning af vores problemfelt, har vi valgt at supplere med andre teoretikere. Svagheden ved dette er, at vi på den måde, ikke holder os stringent til vores grundlæggende teori. Vi mener dog, at denne svaghed opvejes af det vi vinder ved at få vores problemstilling yderligere belyst og underbygget ved inddragelsen af supplerende teoretikere og litteratur. Vi kunne have valgt at inddraget andre hovedteoretikere som eks. Michael Lipsky og hans teori omkring street-level bureaucracy, som kort fortalt er en teori omkring frontlinje medarbejderens rolle i omsætningen af social politik - fra lovgivning til praksis (Brodin, 2012: 940-943).

Lipsky lægger vægt på, at medarbejdere, for at passe til hans teori, skal have direkte kontakt til borger og en vis grad af fagligt skøn i sit virke. Ovenstående er også en af baggrundene for, at vi ikke har medtaget Lipsky; vores speciale fokuserer på lederne, som ikke har en så betydelig borgerkontakt, hvorfor Lipskys teori rammer lidt ved siden af det vi ønsker at belyse.

Valget af den kritiske teori 'binder' os til et kritisk og normativt perspektiv, hvilket kan betyde, at vi ikke ser de positive ting i udviklingen inden for det sociale arbejde inden for børne- og ungeområdet. Vi er bevidste om, at dette kan ses som en fejlkilde, men vi har forholdt os kritisk til vores kilder, såvel de empiriske som de teoretiske. Vi har herved søgt ikke at lade os forføre ind i den rene kritik, men har derimod forholdt os kritisk objektivt til den viden, vi har anvendt.

I vores analyse af konkurrencestatens konsekvenser for det sociale arbejdes normative fundament har vi anvendt kilder, som ikke kan anses for at være objektive i deres beskrivelse heraf, herunder Dansk Socialrådgiverforening. Vi har til trods for dette valgt at anvende dem, da de er med til at illustrere, at de tendenser vi kommer frem til i vores delkonklusioner også er at se andre steder inden for feltet.

Specialets reliabilitet

Reliabilitet kan oversættes til troværdighed eller pålidelighed. Specialets reliabilitet afhænger således af, hvorvidt vores indsamlede empiri er indsamlet og analyseret på en troværdig måde, samt hvorvidt vi kan argumentere troværdigt for de delkonklusioner, vi er kommet frem til i vores analyser. Her er altså ikke kun tale om en metodisk men også en moralsk anskuelse af, hvorledes specialet er operationaliseret (Kvale og Brinkmann, 2015: 317). Som vores videnskabsteoretiske afsnit vidner om, så forholder vi os med vores kritisk teoretiske udgangspunkt, kritiske til vores respondents udsagn. Forstået på

den måde, at vi kun har valgt at analysere på temaer der er nævnt af alle respondenter, desuden har vi analyseret vores respondentes udsagn ind i en teoretisk funderet forståelsesramme omkring det samfund og de institutioner, de er ledere i og for. Som beskrevet i afsnittet omkring undersøgelsesdesign, erkender vi, at respondenter i en interviewsituation kan være influeret af såvel, interviewer, omgivelserne og nogle eventuelle udefra kommende forventninger til, hvad der skal svares på hvilke spørgsmål. Vi har søgt at mindske disse parametre ved at foretage interviewene på ledernes arbejdsplads, ved ikke at sende dem spørgsmålene på forhånd, samt ved kun at anvende temaer i analyse, som er nævnt af alle respondenter.

Vi er bevidste om, at vi kunne have øget vores validitet ved at lave flere interview, vi kunne også have anvendt et spørgeskema, således at vores tilstedeværelse ikke kunne influere på respondenternes svar.

Da vi er to specialestuderende omkring dette speciale har vi på den måde kunnet styrke reliabiliteten i form af muligheden for at diskutere udformningen af interviewguiden, selve udførelsen af interviewet, behandling af empirien inden anvendelse til analysen mm., inden vi anvender det til en samlet konklusion (Thagaard, 2012: 185-186).

I forhold til udvælgelsen af respondenter, har vi været opmærksomme på at undgå respondenter, som nogen af os har et forudgående kendskab til. Vi har således søgt at mindske risikoen for at respondenterne grundet relationen til interviewer har svaret på en bestemt måde. Det er således vores vurdering, at vi har indsamlet et empirisk materiale, der samlet set har en høj reliabilitet.

Specialets validitet

Vi bruger ordet validitet i forstanden gyldighed (Kvale og Brinkmann, 2015: 317).

Når man skal vurdere et speciales validitet, må man se på, hvorledes der er tolket på den viden og de resultater, som undersøgelsen har produceret (Thagaard, 2012: 187).

Vi må som forskere forholde os kritisk til, hvorvidt vi med den indsamlede empiri har tilført den viden, vi ønskede, og hvorvidt den valgte måde at indsamle empiri var den bedste.

Vores ønske var at få et empirisk indblik i, hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for socialfaglige ledere på børne- og ungeområdet, samt hvorledes disse konsekvenser influere på det sociale arbejdes normative fundament. Vi har med vores valg af interview med ledere inden for børne- og ungeområdet fået viden, så direkte som den kan være. Vi kunne også have valgt en empiri, som byggede på rent faktuelle oplysninger omkring,

hvorledes konkurrencestaten har ændret råderummet for lederne, men det er vores vurdering, at en kombination af fakta, teori og viden fra vores interview giver det bedste og mest fyldestgørende grundlag for vores analyser.

I behandlingen af vores empiri har vi, hver gang vi har udvalgt et citat til brug i analysen, diskuteret hvorvidt man ville kunne tolke anderledes på respondentens svar, end vi gør. Gennem denne proces har vi styrket specialets validitet.

Vi kunne have inddraget mere kvantitativ empiri i form af mere målbar data omkring problemfeltet, men vi valgte at holde os til den kvalitative empiri, da den bidrager med den 'her og nu' viden, som vores speciale er et bidrag til.

Specialets generaliserbarhed

Målet med dette speciale er at vise et tværsnit af virkeligheden, som den er, eller var, netop i den periode hvor specialet blev til, en egentlig generaliserbarhed er derfor selvmodsigende for specialets forskningsformål. Vores valg af empirisk kilde - interview har også den svaghed, at det er svært generaliserbart, da vi tolker ud fra fire personers oplevelser. Dette til trods så er det vores håb, at den viden vi har produceret vil kunne anvendes som kilde til diskussion af, hvordan tilstanden for det sociale arbejdes normative fundament ser ud, således kan det siges, at vores speciale har en vis analytisk generaliserbarhed (Kvale og Brinkmann, 2015: 334-335). Denne form for generaliserbarhed indebærer at læseren af specialet må overveje, hvilke dele af undersøgelsens resultater der kan fungere som vejledende for, hvorvidt det ville forholde sig ligedan i lignende situationer. Igen er det vigtigt at understrege at vores speciale skal ses som et vidensbidrag, der er et tværsnit af virkeligheden, som altid er bundet op på sin historiske og samfundsmæssige kontekst, og som aldrig kan belyses til fulde. Vi mener derfor, med ovenstående in mente, at have udarbejdet dette speciale på en måde, der højner dets kvalitet, validitet og transparens.

Kapitel 8

Vi har nu analyseret vores indsamlede empiri ind i en teoretiske forståelsesramme og byggende på vores videnskabsteoretiske valg. Vi har forholdt os til kvaliteten af vores speciale og er nu klar til at sammenfatte en endelig konklusion, som besvarelse af vores problemformulering. Hermed afsluttes dette speciale med at samle delene fra undersøgelsen for derved at opfylde specialets forskningsformål; at skabe viden omkring konkurrencestatens indflydelse på ledere på børne- og ungeområdet råderum, samt hvorledes det influerer på det sociale arbejdes normative fundament.

Såvel vores empiriske som vores teoretiske viden har ført os frem til en argumentation for, at den danske konkurrencestat har konsekvenser for både det ledelsesmæssige råderum og det sociale arbejdes normative grundlag. Disse konsekvenser kan kategoriseres som fejludviklinger, der står i vejen for, at det sociale arbejde kan efterleve dens normer og værdier og hermed være med til at hjælpe den enkelte på vejen mod det gode liv.

Det er vores opfattelse, at det sociale arbejdes fundamentale værdigrundlag og menneskesyn er blevet påvirket af konkurrencestaten, og at det humanistiske nu har tabt terræn til økonomiske og evidensbaserede rationaler. Slutteligt har vi en diskussion med udgangspunkt i det sociale arbejdes fremtid - set i lyset af den viden, vi har produceret i nærværende speciale.

Samlet konklusion

Dette speciales formål har været at producere en aktuel og samfundskritisk undersøgelse for herigennem at give et selvstændigt vidensbidrag til en forståelse af det sociale arbejdes nutidige kontekst.

Vores udgangspunkt var tesen om, at samfundets accelererende forandringer kræver en kritisk stillingtagen til, hvorledes det påvirker det sociale arbejde som felt, og ud fra denne tilgang er dette speciale blevet udformet.

Vi har skrevet os frem med en kritisk teoretisk tilgang til spændingsfeltet mellem *er* og *bør*, hvorfor specialets formål har været todelt.

I første analysedel har vi, med udgangspunkt i vores empiri, analyseret os frem til en praksisnær og aktuel indsigt i, hvilke konsekvenser konkurrencestaten har for det ledelsesmæssige råderum på børne- og ungeområdet.

Formålet har været at undersøge dette ud fra et så virkelighedsnært forhold som muligt, hvilket vi har efterlevet ved at indsamle empiri blandt socialfaglige ledere på børne- og ungeområdet.

Vi har med afsæt i empirien kunnet konkludere, at konkurrencestaten har medført flere tendenser, der har direkte konsekvenser for ledernes råderum, og vi har analyseret disse ud fra en relevant teoretisk forståelsesramme. Særligt ændringer i dømmekrafts begrebet – ud fra såvel økonomiske, etiske og menneskelige dimensioner - samt evidensparadigmet har medført betydningsfulde ændringer for de socialfaglige lederes råderum.

Vi kan konkludere, at konkurrencestaten har ændret den institutionelle dømmekraft i såvel form som udtryk og herigennem skabt grobund for markedslignende tilstande på børne- og ungeområdet. Forandringerne i den institutionelle dømmekraft resulterer i en indsnævring af ledernes råderum, idet de fordres til at agere med afsæt i økonomiske rationaler.

Vi har relateret det økonomiske fokus til Pedersens definition af konkurrencestatens tro på, at arbejdere, virksomheder og markedet i samspil udgør kilden til en dynamisk økonomi – hvilket konkurrencestaten tilstræber. Her vises overensstemmelse mellem vores empiri og teorien om, at det sociale arbejdes institutioner og herigennem de socialfaglige lederes beslutningsmuligheder bliver en del af en stræben efter konkurrencestatens mål (Pedersen, 2011: 12-13).

Vi konkluderer hermed, at konkurrencestaten er nået helt ind til kernen af det sociale arbejde, hvor det er blevet en del af beslutningsgrundlaget for, hvilke ydelser de socialfaglige ledere har mulighed for at levere. Empirien viser endvidere, at dette er sket på bekostning af hensynet til den enkelte unge. Konkurrencestaten fordrer derved lederne til at træffe beslutninger, der modsiger deres egen personlige dømmekraft samt faglige overbevisning om de unges bedste.

Med anvendelse af Rosas teori om accelerationssamfundet har vi forklaret, hvordan konkurrenceaspektet har vundet indpas på den velfærdspolitiske scene, hvori det sociale arbejde vedtages og udmøntes (Rosa, 2014: 35-36).

Pris, hastighed og tidsbesparelse bliver direkte forbundet med at opnå konkurrencefordele, et element der påvirker socialfaglige lederes råderum, idet det sociale arbejdes værdier om at værne om de udsatte og underprivilegerede sidestilles frem for økonomiske interesser.

Dette betyder, at socialt arbejde, som tidligere pligtetik og solidariske ræsonnementer, har tabt terræn til konkurrencestatens reguleringsnormer.

De socialfaglige lederes råderum befinder sig således i et spændingsfelt mellem konkurrencestatens rammer og værdier - og det at faget skal kunne rumme komplekse individuelle problemstillinger, en diskrepans som forstærkes af evidensparadigmets indtog.

Evidensbegrebet fordrer de socialfaglige ledere til at indlede sig på statens krav om målbare præstationer, og vi kan konkludere, at dette betyder, at fortrolighedskundskab og relationsarbejde undermineres af målbare evidensbaserede tiltag.

Herved har evidensparadigmet direkte konsekvenser for praksis, idet det drejer det sociale arbejde væk fra dets eget etiske værdisæt og i stedet over mod evidensbaserede og økonomisk rentable indsatser for de udsatte.

Herudover betyder evidensparadigmets indtog en forskydning mellem dømmekraftsformernes indbyrdes forhold og magtrelationer, som igen har konsekvenser for det ledelsesmæssige råderum. Evidensparadigmet minimerer ledernes mulighed for selvstændige faglige beslutninger, samt for at den sociale dømmekraft tillader plads til den unges egen livshistorie og vision om det gode liv.

Samlet set har konkurrencestaten resulteret i en indsnævring af de socialfaglige lederes råderum, således at de nu fordres til at agere i henhold til konkurrencestatens markedsorientering.

Med afsæt i en forståelse af konkurrencestatens konsekvenser, analyserede vi i anden analysedel konsekvensernes indflydelse på det sociale arbejdes normative fundament. Vores normative udgangspunkt relaterer sig til Høilund og Juuls definition af anerkendelse som normativt ideal for socialt arbejde. Vi har derfor besvaret denne del af problemformuleringen ud fra teorien om, at gode anerkendelsesvilkår er et hovedelement i opnåelsen af det sociale arbejdes mål om at understøtte menneskelig opblomstring (Høilund og Juul, 2015: 30-31).

Med afsæt i anden analysedel kan vi konkludere, at det normative fundament stadig eksisterer, men at konkurrencestaten har medført en diskrepans mellem det sociale arbejdes normative fundament og konkurrencestatens målsætning.

Vi finder, at konkurrencestaten, modsat det sociale arbejdes normative fundament, tillægger sig en ensartet og resultatorienteret tilgang til det sociale arbejdes aftagere, og at menneskets iboende værdighed hermed skiftes ud med at blive et middel i konkurrencestatens stræben efter global konkurrencedygtighed.

Konkurrencestaten har medført en praksis og et ledelsesmæssigt råderum, hvori mennesket bliver et middel, og hvor der ikke skabes mulighed for at arbejde ud fra den pligtetik, som det sociale arbejde ellers er rundet af.

Trods det at vi kan konkludere, at det normative fundament fortsat eksisterer i socialt arbejde, så kan vi også konkludere at det er under hårdt pres, og at det sociale arbejdes nuværende muligheder for at understøtte menneskelig opblomstring og emancipation er begrænsede.

Konkurrencestaten har således direkte indflydelse på det sociale arbejdes mulighed for at opretholde og arbejde ud fra eget normative fundament. Konkurrencestaten minimerer disse muligheder, og vi kan således konkludere, at konkurrencestatens konsekvenser tenderer til at underminere det sociale arbejdes visioner om pligtetik, helhedssyn og normativt fundament.

Diskussion

Udfordringer og potentialer for fremtidigt socialt arbejde

Gennem dette speciales udarbejdelse har vi bevidnet, hvorledes konkurrencestaten influerer på det sociale arbejde og derved minimerer feltets mulighed for at fremme en praksis, der er i overensstemmelse med feltets eget normative ideal. Det sociale arbejde har altid været en foranderlig størrelse, men vores bekymring over feltets fortsatte udvikling, metodevalg og menneskeforståelse er utvivlsomt til stede.

Neolibérale tendenser har influeret socialpolitikken i en sådan grad, at det har medført en ensidig institutionel dømmekraft, der betinger en positivistisk tilgang til socialt arbejde og en nytteetisk tilgang til dets formål.

Ikke desto mindre finder vi det nødvendigt, at der findes en modvægt til de aktuelle konkurrencefokuserede tendenser, og vi er overbeviste om, at denne modvægt kan findes i det sociale arbejdes etiske stillingtagen til menneskets iboende værdighed. Vores tro på at det sociale arbejdes legitimitetsgrundlag findes i dets normative fundament, bringer os til diskussionen om, hvilke udfordringer og muligheder, vi ser for, at det sociale arbejde kan opretholde eller genetablere det i praksis.

Det 21. århundredes politiske reformer understøtter ikke længere sociale forbedringstiltag ud fra demokratiske, solidariske og sociale bevæggrunde (Rosa, 2014: 93). Tværtimod vedtages reformer, der sigter mod at regulere de udsattes adfærd, således at de kan bidrage til at holde det accelererende konkurrencesamfund kørende.

Diskrepansen mellem konkurrencestatens mål og det sociale arbejdes formål er derved tydelig, og eftersom det er staten, der er med til at definere rammerne, hvori det sociale arbejde udmøntes, anser vi dette for at være en af fremtidens største udfordringer for det sociale arbejde.

Når konkurrencestaten iværksætter reformer, er det for at skabe effektive og konkurrencedygtige borgere, og selvom vi er indforstået med, at dette kan være betydningsfuldt for at udvikle effektiviteten i samfundet, påpeger vi samtidig, at det reducerer det sociale arbejdes mulighed for at kunne agere i henhold til eget værdisæt. Derfor stiller vi os kritiske overfor, at Pedersen hævder konkurrencestaten i fremtiden vil hæve Danmark mod et højere velfærdsniveau (Høilund og Juul, 2015: 151). Dette er ikke vores opfattelse. Tværtimod mener vi, at konkurrencestaten tenderer til en øget social ulighed og et mere polariseret samfund. Vi mener, i lighed med Høilund og Juul, at konkurrencestatens profit og nyttefokusering underkender de solidariske principper og dermed det normative ideal, som socialt arbejde er rundet af (Høilund og Juul, 2015: 150-154).

Vi stiller os derfor kritiske overfor, hvorvidt konkurrencestatens styringslogikker og evidenskrav fortsat vil kunne indfange det sociale arbejdes kompleksitet, samt understøtte muligheder for at anerkende rammer i mødet med den udsatte.

For når Pedersen taler om konkurrencestatens velfærdspotentialer, er det for os at se indlysende, at han gør det i henhold til en velfærd, der er defineret ud fra konkurrencestatens værdier – og ikke med afsæt i at være solidarisk og etisk funderet. Det er for os at se stærkt problematisk at forestille sig fremtidens velfærd afkoblet fra det sociale arbejdes grundtanke og menneskesyn, og det er vores bekymring, at det ikke

skaber en velfærd baseret på lighed for mennesker og med et fokus på mennesket som mål i sig selv – men derimod en velfærd for de konkurrencedygtige borgere.

Herved underkendes også det sociale arbejdes afsæt i pligtetik og tanken om lighed, hvilket får betydning i praksis for behandlingen af det enkelte menneske, som det sociale arbejde retter sig mod.

Vi ser derfor en risiko for, at socialpolitikken traditionelle fokus på at beskytte og sikre den enkelte borger i højere grad vil forsvinde og erstattes af tiltag, der kan understøtte borgernes evne til at bidrage til samfundet.

Vi mener derfor at kunne genkende Appel Nissen og Harders bekymring for, hvorvidt samfundets frygt for at miste terræn i den globale konkurrence vil kunne overvinde det sociale arbejdes evne til at fastholde og videreudvikle en nuanceret tilgang til menneskelige relationer og sociale forhold (Harder og Appel Nissen, 2015: 329-334).

For vil det sociale arbejde fortsat kunne udføres, vel og mærke med eget værdigrundlag som afsæt, hvis dets samfundsmæssige vilkår fortsat underkender dets normativt grundlag?

Vi er således overbeviste om at socialt arbejde som felt står midt i en problematisk tid.

Vi ser fremtidens udfordringer som værende mange og ser deraf en skærpet nødvendighed for en løbende samfundskritisk tilgang til spændingsfeltet mellem stat og felt.

Ikke desto mindre ønsker vi afslutningsvist at understrege, at vores bekymring ikke er altoverskyggende. Nok tilgår vi det sociale arbejdes vilkår kritisk og bekymret – men samtidig også med en tro på, at det sociale arbejde udgør en vigtig og uerstattelig instans for samfundet. Vi er overbeviste om, at det sociale arbejde som felt kan være det normativt artikulerede modsvar til konkurrencestaten – som vores samfund har brug for. I en tid hvor neoliberale tendenser og nytteetik gennemsyrrer samfundet, har vi brug for et felt, som spejler tiden, ved selv at være forankret normativt.

For samfundet har, i vores optik, brug for en instans, der agerer som vogter for samfundets svageste, og som tør debattere menneskesyn, værdighed og metodefrihed. I denne samfundsrelevans ligger også det sociale arbejdes styrke, som vi mener bundet i noget der er uafhængigt af samfundsdiskurser – men afhængigt af iboende tro på mennesket og et etisk ansvar for lighed.

For på trods af de nuværende samfundsbetingede rammer, der kun giver rum til anerkendelsesmuligheder noget nær et eksistensminimum i socialt arbejde, opleves der,

som set i empirien, en fortsat faglig bevidsthed om vigtigheden af den anerkendende tilgang.

Vi skal i denne forbindelse medgive, at vi accepterer, at der er en risiko for, at konkurrencestatens diskurser kommer til at præge socialarbejdere gennem den medførende institutionelle dømmekraft, men vi tror på den del af det sociale arbejdes drivkræfter, som er uafhængige af staten.

En af disse drivkræfter mener vi at finde blandt socialarbejdere og socialfaglige ledere. Vi mener, at det er socialarbejderes pligt at være tro over for sit fag. Vi er indforstået med den fremmedgørelse, der kan opstå i spændingsfeltet mellem det arbejde, man udfører og det man finder, at man bør udføre, men vi fremhæver alligevel vigtigheden af ikke bare at implementere det samfundsmæssige syn på socialt udsatte og deres problematikker.

Vi understreger derfor vigtigheden i, at socialarbejdere såvel som socialfaglige ledere aktivt bestræber sig på at fastholde fagets iboende menneskesyn og krav til en etisk forholden sig til socialt arbejdes målsætning. Vi mener således, at det er altafgørende for socialt arbejdes fremtid, at socialarbejdere uddannes i - og fastholdes i - at opøve kompetencer, der gør at de er rustet til at udfordre den 'common sense' opfattelse, der i skiftende tider søger at definere socialt arbejde.

Vi mener, det er vigtigt, at socialarbejdere tør udfordre det samfundsmæssige syn på udsatte og fortsat møde dem med en anerkendende tilgang, der bygger på, at mennesket er et mål i sig selv.

Rammer for det sociale arbejde er naturligvis politisk defineret, hvorfor vi ser en politik, der understøtter humanistiske idealer, som endnu et potentiale for socialt arbejdes mulighed for at fastholde og udleve sit eget legitimitetsgrundlag.

Vi er derfor overbeviste om rigtigheden i det, som Høilund og Juul påpeger, nemlig at det er nødvendigt at fremme en bredere socialpolitik, der stræber mod ændringer i dømmekraftsstrukturerne, der gør det muligt, at alle får identitets- og deltagelseschancer (Høilund og Juul, 2015: 166).

På trods af de udfordringer som vi har konkluderet, at det sociale arbejde samt dets normative fundament befinder sig i, har vi i lyset af ovenstående muligheder håb for feltets fremtid. Således tror vi på, at der trods konkurrencestatens indtog findes

potentialer for, at det sociale arbejde kan genetablere en anerkendende praksis, der imødegår socialt udsatte, som de er.

Med disse ord afslutter vi dette speciale.

Kapitel 9

Dette sidste kapitel indeholder en litteraturliste over den litteratur, vi har anvendt i specialet samt links til de internetsider, der henvises til.

Litteraturliste

Andersen, Heine, *"Videnskabsteori og metodelære"*, 2005, 4. udgave. 1.oplag. Forlaget Samfundslitteratur.

Appel Nissen, Marie, Pringle, Keith og Uggerhøj, Lars, *"Magt og forandring i socialt arbejde"*, 2009, 1. udgave, 2. oplag. Akademisk Forlag.

Bitsch Olsen, Poul og Pedersen, Kaare, *"Problemorienteret projektarbejde - en værktøjsbog"*, 2004, 3. udgave, 2. oplag. Roskilde Universitetsforlag.

Brinkmann, Svend - Jacobsen, Michael Hviid, Lippert-Rasmussen, Kasper og Nedergaard, Peter, *"Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning"*, 2015, 3.udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels Forlag.

Brodkin, Evelyn Z., *"Reflections on Street-Level Bureaucracy: Past, Present, and Future"*, 2012. Public Administration Review.

Bryderup, Inge - i Kjærgaard, Holger, *"Social- og specialpædagogik"*, 2015, 1. udgave, 2. oplag. Akademisk Forlag.

Brødslev Olsen, Jan - i Kildedal, Karin, Laursen, Erik og Riis Michelsen, Randi, *"Socialfaglig ledelse - Børne- og ungeområdet"*, 2013, 1. Udgave. Samfundslitteratur.

Bundesen, Peter og Hansen, Claus-Arne, *"Kommunal økonomisk styring - på det sociale område"*, 2016, 3. Udgave, 1. Oplag. Hans Reitzels Forlag. København.

Dalsgaard, Lene og Jørgensen, Henning, *"Kvaliteten der blev væk - kvalitetsreform og modernisering af den offentlige sektor"*, 2010, 1. udgave, 1. oplag. Forlaget Frydenlund.

Ejrnæs, Morten, *"Vidensbaseret sociale arbejde i forhold til socialt udsatte borgere"*, 2016, i *"Udsat for evidens - en antologi om evidensbølgens indtog på området for socialt udsatte"*. Rådet for Socialt Udsatte.

Ejrnæs, Morten og Guldager, Jens, *"Helhedssyn og forklaring - i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde"*, 2014, 1. udgave, 3. oplag. Akademisk forlag - et forlag under Lindhardt og Ringhof, et selskab i Egmont.

Elling, Bo - i Fuglsang, Lars, Bitsch Olsen, Poul og Rasborg, Klaus, *"Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulture og paradigmer"*, 2013, 3. udgave, 1. oplag. Samfundslitteratur.

Fuglsang, Lars, Hagedorn-Rasmussen, Peter og Bitsch Olsen, Poul, *"Teknikker i samfundsvidenskaberne"*. 2007, Roskilde Universitetsforlag.

Guldager, Jens og Skytte Marianne, *"Socialt arbejde – teorier og perspektiver"*, 2015, 1. udgave, 2. oplag ved Akademisk Forlag, København, et forlag under Lindhardt og Ringhof.

Harder, Margit og Appel Nissen, Maria, *"Socialt arbejde i en foranderlig verden"*, 2015, 1. udgave, 1. oplag. Akademisk Forlag.

Honneth, Axel, 2003 - i Juul, Søren og Pedersen, Kirsten Bransholm, *"Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring"*, 2012, 1. udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels Forlag.

Honneth, Axel, 2008 - i Juul, Søren, *"Anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft"*, 2010, 1. udgave 1. oplag. Hans Reitzels Forlag.

Hutchinson, Gunn Strand og Olteidal, Siv, *"Modeller i socialt arbejde"*, 2002, 1. udgave, 1. oplag. Nordisk Forlag A/S, København.

Høilund, Peter og Juul, Søren, "*Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*", 2015, 2. udgave, 1. oplag. Hans Reitzels Forlag.

Jahoda, Marie - i Fuglsang, Lars, Hagedorn-Rasmussen, Peter og Bitsch Olsen, Poul, "*Teknikker i samfundsvidenskaberne*". 2007, Roskilde Universitetsforlag.

Juul, Søren, "*Anerkendelse, retfærdighed og god dømmekraft*", 2010, 1. udgave 1. oplag. Hans Reitzels Forlag.

Juul, Søren og Pedersen, Kirsten Bransholm, "*Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring*", 2012, 1. udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels Forlag.

Kildedal, Karin, Laursen, Erik og Riis Michelsen, Randi, "*Socialfaglig ledelse - Børne- og ungeområdet*", 2013, 1. Udgave. Forlaget Samfundslitteratur.

Kuschel, Rolf og Schultz Jørgensen, Per, "*Social psykologi - en introduktion*", 2016, 3. udgave, 1. oplag. Frydenlund.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend, "*Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*", 3. Udgave, 2. Oplag - dansk udgave 2015, København, Hans Reitzels Forlag.

Li Langergaard, Luise og Sørensen, Asger - i Jacobsen, Michael Hviid, Lippert-Rasmussen, Kasper og Nedergaard, Peter, "*Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*", 2015, 3. udgave, 1. oplag. København, Hans Reitzels Forlag.

Pedersen, Ove Kaj, "*Konkurrencestaten*", 2011, 1. udgave, 4. oplag. Hans Reitzels Forlag.

Rosa, Hartmut, "*Fremmedgørelse og acceleration*", 2014, 1. Udgave, 2. Oplag. København. Hans Reitzels Forlag.

Sjursen, Jann, "*Introduktion*", 2016, i "*Udsat for evidens - en antologi om evidensbølgens indtog på området for socialt udsatte*". Rådet for Socialt Udsatte.

Thagaard, Tove, "*Systematik og indlevelse - en indføring i kvalitativ metode*", 2004 - dansk udgave. København. Akademisk Forlag.

Henvisninger til internetsider

Lov om social service

<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=186422#id835864ac-c049-4d43-a1f3-21ae31b45377>

Politiken, "*Tilgiv os, vi vidste ikke, hvad vi gjorde*", 29 marts, 2007

<http://politiken.dk/debat/kroniken/art5480243/Tilgiv-os-vi-vidste-ikke-hvad-vi-gjorde>

Regeringsgrundlaget, "*For et friere, rigere og mere trygt Danmark*", 2016, Marienborgaftalen af d. 27/11/2016.

<http://stm.dk/multimedia/Regeringsgrundlag2016.pdf>

Socialrådgiverne. 75 års jubilæum, juni 2013.

https://issuu.com/socialrdg/docs/2013-06_socialraadgiveren

Uden for Nummer, 12, 2006.

<https://issuu.com/socialrdg/docs/12-udenfornummer>